

చం॥ కరచరణాది సంఘటితకాయము సంజననంబు వహ్నిపు।
ట్టరణిని తోలఁదల్లిదెస నై నది గాదొకా! యల్లెకాక దు।
ర్భరమగు గర్భభేదమునఁ బట్టికినై నిజదేహచింతపై।
భరమొకయింతలేక పదుపాటులు తల్లికి నెక్కుడెంతయున్.

—భారతిము.

గ్రమ్మలక్ష్మి

దేశముక్తి

“ సూర్యులు: ప్రజాస్వరూపై
పురోవాచ ప్రజాపతి |
అనేష ప్రసిష్యధ్య మేష వో స్త్విత్త కామధుక్ |
దేవా భావయతా నేన-తేదేవా భావయన్తువ |
పరస్పర: భావయంత శ్రేయ: పరమవాన్మ్యధ ||
ఇష్టా భోగా హివాదేవాదాస్యంతే యజ్ఞ
భావితా: ”

తైత్తిరీ సప్రవాదైశ్చ యోగు క్షేప్తేనైవయేవ || ”

గీత: 3.

అని కర్మ యోగమున భగవానుని నుడి.
ఇచట యజ్ఞశబ్దమునకు వృత్తియని యర్థము.
“ఓ భారతీయుడా, మున్ను సృష్ట్యాదిని బ్రహ్మ
ప్రజలను బుట్టించి యా వెనువెంటనే వారి పురోభి
వృద్ధి కర్తవ్యవసరములగు వృత్తులను గల్పించి, ‘యో
బిడ్డలారా, ఈ వృత్తులను బూని వాటి యధిదేవత

లను బూజించి మీ మీ కోర్కెల గొన లెన్న”యని యా యోగీశ్వరుడు శిష్యునకు
సాగించుకొనుచు. మీ శ్రద్ధాభక్తులవలన
బరితుష్టి నొందిన యా వృత్త్యధిదేవతలు
మీ యిష్టభోగముల నొసగుదురు; ఆయా
భోగములు తత్తద్దేవతార్పణనేసి మీ రను
భవించుట లెన్న; అటులఁ జేయరేని యది
యొక దొంగతనము సుమండీ” యని వారల
కువదేశించెను. కాబట్టి కులవృత్తులఁగూల్చక
నీవు శ్రుతియోచితమగు యుద్ధము జేయుట

ఈ బోధల శిరసావహించి ప్రజలు
తమతమ వ్యకులోచితవృత్తులను బూజించి,
యవలంబించుచున్నంత కాలము, భరత
వర్షము, భూదేవికి శిరోరత్న మైయుండెను.
కేవల స్వార్థపరులవలన నా పద్ధతి విమవఁ
బడిన మరునాటినుండియు గ్రమక్రమముగ
నా శిరోరత్నము జారిజారి తుదకు బాతా.

శము వట్టినది. తల్లుల మెడలో మంగళ సూత్రములైన నమ్మి బి.యే. బి.యే. బి.యల్. మొదలగు పెద్ద పెద్ద పరీక్షల నిచ్చి యున్న బాబులు, భద్రలోగులు “రిక్సా లాగుచున్నారు, కాఫీహోటల్లు జెట్టుచున్నారు.....”. మూడు వేల రూపాయలు పోలేపోయినాయిగాని కోర్టుపద్ధతులు మాత్రం మహాబాగా తెలిసినవన్నట్టి యువకులు ‘డిగ్నిటీ ఆఫ్ లేబరు’ను బాగుగా గ్రహించితిమని చెప్పుచున్నారు. నిజమే కావచ్చును. కాని, “కండ్లు పోయిన తరువాత సూర్యసమస్కారముల” కేమి యర్థమో, సర్వనాశనమైన వెనుక సంపాదించిన యీ దివ్యజ్ఞానమునకును అంతయే అర్థము. సర్కసులో హాస్యగాడు, ప్రమాదవశమునఁ గాలుజారిపడినప్పుడు ఆపాటుకూడ నొక ‘కొత్తఫీటే’ యను కొంట లోక సామాన్యమైన విషయము. అట్లే యీ “విద్యాధికులు” చెప్పెడి యీ విషయము కూడ, మిక్కిలి అపూర్వముగా దోచ వచ్చును; కాయకష్టముపడి జీవించుట యందు గల గౌరవానందములను వీరీనాడు క్రొత్తగాఁ జెప్ప నవసరములేదు. అవి, సృష్ట్యాదినే బ్రహ్మదేవునిచేఁ జెప్పఁబడి యున్నవి. వృత్తులన్నియు నుచ్చదశయం దుండుటయే దేశమున కుచ్చదశ. ఎట్టి విద్వాంసులైనను తమ కులవిద్యలను వృత్తులను విడువకుండిరి. మహాజ్ఞానియగు ధర్మ

వ్యాధుడు తా నవలంబించియున్న వృత్తిని విడచుట కేమాత్రము నిష్పవడలేదు. రాజశాసన మట్టిది. ఆతడు దానిని గౌరవించెను.

ఆర్యభూమి యిప్పట్లున దాస్యవిముక్తయై సుఖింపడవలయునన్నయెడల నొక్కటియే దారి—ఎవని వృత్తి వాడు భక్తితోఁ బ్రీతితో నారాధింపఁబూనుట!! ఈ యధార్థమే ఈ కష్టకాలమున మహాత్ముఁడు, మనకుఁ దెలుపుచున్నాడు. అన్నము ప్రాణరక్ష వస్తువు మానరక్ష కాబట్టి యీ రెంటికై మన మన్యులపై నాధారపడినయెడల నిక మన తనువులు వ్యర్థములు. సోదరీమణులీ యభిప్రాయమును దమ బిడ్డల కిగుల పాలతోఁ జెట్టవలయును. మరియును దైవవశమున నాంగ్లేయము ప్రపంచభాషయైనది, కాబట్టి, దానిని, సామాన్యముగా వ్రాయును జదువను శక్తి కుదురుటకు, స్కూలుపై నలువరకుఁ జదివించుచు యథోచితవృత్తుల యందు బాలబాలికలను బాల్యమునుండియే ప్రవేశింపఁజేయుట సర్వశ్రేయస్కరము.

ఇది యెల్లమాని, పుస్తెయు బూసయు నమ్మి పెదపెద్ద చదువులు చదివెనుమని యాలోచించుటవలనఁ బ్రయోజనములేదు. తుదకు ‘రిక్సా’యో అది కానపుడు “భిక్షా”యో చేతికి వచ్చిన తరువాత విచారించు కొంటకంటె ముందే మేల్కొనుట మంచిది కదా!!

క స్మి రు

(శ్రీ పితాపురము మహారాజ్ఞమణి స్మృతి)

దా మెర రాజ గో పా ల రా వు గారు

జీవితేశ్వరు, సుతుల, ఆశ్రితుల, హితుల,
తల్లిదండ్రుల, సఖుల, సోదరుల, ఎదల;
వగల కారుచిచ్చు సెగల రగులుకొలిపి,
వెడలిపోతి రీలోకమ్ము విడచిమీరు!

తావకీస వియోగ వేదన సహింప
లేక, కుములి, కుములి, సోలి, రేలు పవలు,
బాష్పములు రాల్చుచున్నవి, వగలపోగిలి;
తమరు ప్రేమతోపెంచిన తరులవిరులు!

నందనారామమందార నవలతంత
మాలికాజోలికలకూర్చి మండిరముల;
పుణ్యయువతులు మిమ్ము కొంపోవతలచి,
వేచియున్నారు వై కుంతవీధులందు!

యాజ్ఞవల్క్యునికి మైత్రేయ కార్యాయని యను వారిద్దరుభార్యలుగఁడు. మైత్రేయ మిత్రుడను పేరు గల మహానీయుని పుత్రకయై బ్రహ్మవాదినయైన గార్లికి మేనగోడతైయందెను. అమె, తల్లిడికడనే బ్రహ్మవిద్యాజ్ఞాన మలవరచుకొనియుండెను. అందుపై మేనయిత్ర స్నేహముచే నాజ్ఞానము మరియు వృద్ధి నొందెను. ఈమెచిత్త మంతర్ముఖయైన దగుటచే వెలుపలి ప్రియాప్రియవస్తువులవలన దుఃఖముగాని సుఖముగాని యామెకు ప్రాప్తించియుండలేదు. కార్యకాలమునందే ముఖముపై గంభీరత్వము వ్యాపించియుండెను. కార్యమోడప్రమోదములందుగాని వినోదములయందుగాని యామెకు కొంచెమైన నిష్ట ములేకుండెను. ఉన్నతాలోచనలయందు జీవితవల యుండే యామె యధికాంశముగ సమయమును వ్యతీ తమొనర్చుచుండెడిది. జనకునిగృహమందు తనవంతు లోగల యింటివసుల కేయుచుండెడిదిగాని దీనియం దామె కావత్తి యెక్కువగలేకుండెను. ఇట్టి విదుషీ రత్నము యాజ్ఞవల్క్యునివంటి మహామునిని లెండ్లి యాడి యాతనికి యోగ్యసహధర్మిణియై, ముఖ్యమగు ప్రియతమయై విరాజిల్లినదనిన నిందాశ్చర్యమేమి కలదు? పరస్పరము కాలక్షేపము సుఖమయముగ జరుగుచుండెను. కార్యాయని మైత్రేయిలాండోరులు సవకులైనను వారిద్దరియందు నెట్టికేళముగాని ద్వేష ముగాని గలుగుటలేదు. కార్యాయని గృహకృత్య ములయందు సమర్థురాలనియెరింగి మైత్రేయి యామె వలన వన్నియు నేర్వకొనుచుండెడిది. కార్యాయని గూడ నిట్లే మైత్రేయితో కాన్త్రుచర్యచేయుచు నిత్య మేదోయొక సూతనవిషయము తెలిసికొనుచుండెడిది. ఈరీతిగ అనేకవత్సరములు గడచెను.

ప్రాచీనకాలమం దాయలు మృత్యుపర్యంతము గృహస్థాశ్రమపు జంజాటములందు పడియుండెడి వారకారు. ఇందుచే గృహస్థాశ్రమ సమయము గడచినపిదప యాజ్ఞవల్క్యుముని వానప్రస్థు డగుటకు తలంచెను. తనభార్య చిద్దతీకడ నీయభిప్రాయము

నూచించి—నేను చాలివంతకాలమువరకు మీయిద్దరి తోడ గృహస్థాశ్రమమునందలి సుఖమునుభవించితిని. కాని యిప్పుడు నేను సంబంధముల వన్నిటిని వదలు కొని పరివ్రాజకుడ నవదలయచుంటిని నాన వాకున్న సంపత్తిని వాయెదుటనే మీయిద్దరకు సరిసమానముగ పంచిపెట్టవలయచుంటిని. లేనిచో దీనికొరకు అనంత రమున మీయిద్దరిలో కలతవయలుడేరి ఈర్ష్యలు బయలుదేరగలవు—అని పలికెను. దీనిపై విదుషీరత్న మొసంగిన యుక్తియుక్తమండకోత్తరము నేటి దార్శనిక సభ్య జగత్తునకుగూడ తలవంపులు గలుగ జేయచున్నది. భర్తవక్షుకు జవాబురూపముగా మైత్రేయి యిట్లుపలికెను—“ప్రభూ! మీ రీసంపత్తిని పంచుకొనడము విషయములో నెలవిచ్చితిరి. అదిసందేహము. దానిని స్వీకరించి నేనేమి చేసికొందునో చెప్పుడు. ఇదియొక సాధారణధనము. ఒకవేళ నమ ప్రధరణీరాజ్యముగూడ నాకు లభించిన దానితో నాకుగలుగు లాభమేమి? ఈ సంపత్తులవలన నా కమరవడము ప్రాప్తించువాడేమి?”

యాజ్ఞవల్క్యుడు పత్నిచైచిన యాచక్షుకు సంతుష్టుడవలెకను—“లేదు. అమరత్వము దీనివలన లభ్యముగాజాలదు. దీనివలన నీవు నావానిధములగు పదార్థములను త్రోగుచేసికొని కష్టమేమియు గలుగ వుండ నుఖముగనుండగలవు. ధనవంతు లెట్లు ధనముచే సుఖస్వాతంత్ర్యజీవనమును గడుపుకొనుదురుకో యట్లే నీవును గడుపుకొన గలుగుదువుగాని నీవు చెప్పినట్లమరత్వప్రాప్తి ధనవైభవములచే గాజాలదు” ఇదివిని మైత్రేయి భిన్నమనస్కుయై—“నాధా అట్టి సమయమున నే నీధనము, సంపత్తును, సుఖభోగము లను గైకొని యేమిచేసికొందును? అమరత్వమును గూర్చుకాలని, ధనమునుబొంద నేనెట్లుగోరుదును? స్వామీ! తా మేవిషయమందు జ్ఞానమును బొంది యుంటికో ఏ బ్రహ్మజ్ఞానరూపమైన యమూల్యధన మును మీసంపత్తిగ జేసికొంటికో దానిని ఆలపాప విద్యోపదేశమును నాకొనర్చి వన్ను కృతార్థురాలనిగ

చేయుడు. ఇంక మీ సాంగత్యలాభము నాకు కలుగజాలదు. మీవద్దనేయుండి బ్రహ్మజ్ఞానమును బొందుటకుగూడ నమయములభింపదు. ఎందుకనెనా? వానప్రస్థులగుచో తమకు నేనందు బాధగూర్చజాలను. కాని తమకు తమసంపత్తి సంతయు మాఅక్కయగు కార్యయనికే యుసంగుడు. అమరత్వప్రాప్తి కుపాయరూపమైన ఏబ్రహ్మజ్ఞానమునకు తా మధిపకులో ఆ బ్రహ్మజ్ఞానమును నాకు దయచేసి నామనుష్యజన్మమును నిధిలపరుచు వినయముగ ప్రార్థించుచున్నాను" అనెను.

మైత్రేయి ధనసంపత్తుల లక్ష్యముజేయక దానిని తిరస్కరించుచుండుటయు, వైభవభోగవిలాసములలో భ్రమించు నామె చిత్తముజీరవండుటయుగాంచి మహర్షి కపారకపార్వ ముత్తన్నమయ్యెను. అధికప్రసన్నుత్వముతో—“మైత్రేయా! ఆసలే నీవునా కర్మంతప్రియతమవు. అందుపైన నేటి నీమాటలచే నాకింకను సంతోషమయ్యెను. ఇప్పుడు నీవు నాకధికప్రేమాన్నిదనైతివి. రమ్మ, నావద్దకూర్చుండుము. నేను నీకమృతప్రాప్తి కుపదేశ మిచ్చుచుంటిని ధ్యానముతో విందువుగాక” అని యిట్లు చెప్పకొడగెను.

“—చూడు. పతియే స్త్రీ కిష్టుడగుచున్నాడో తనపతి యుద్దేశ్యము సిద్ధించుటకుగాక ఆత్మప్రయోజనముకొరకే ఆపత్నికే పతి ప్రియుచునును. ఈవిధముగనే పుత్రధన కన్యా రత్నాది సమస్తసాపంచిక పదార్థములు ఆత్మప్రయోజనమువలననే జనులకు ప్రియములగుచున్నవి. ఈ పదార్థములన్నియు మనప్రేమను సంపాదించుకొనుచున్నవి. కనుకనే మనకును ఇష్టములగుచున్నవి. లేకపోయినయొడల స్వతంత్రరీతితో ఆవస్తువుకొరకే ఏవస్తువు ప్రియమగుచుండుట లేదు. కాజాలదు. ఎందుకనె మనుష్యుల ప్రేమకు ప్రధానకారణమాత్మయే. ఇతర పదార్థములన్నియు గుణరూపముగ ప్రేమపవస్త్రులు. ఈతత్వమును—“జగత్తునందలి అన్నిటికంటె నధికముగ ప్రేమపదార్థమాత్మయే. అదియే స్నేహప్రియములసామగ్రి” అను

దానిని జ్ఞాపకముంచుకొనుము. ప్రపంచముందు భిన్న భిన్న విషయములందు గాన్పించు ప్రేమ, స్నేహము అసక్తులు అన్నియు ఈమహాప్రేమకే యంతర్గతములు. ప్రపంచకమందుగల ప్రేమలన్నియు నీపరమ ప్రాప్తికొరకైయే యున్నవి. పితృభక్తి, పత్నీప్రేమము, సంతానస్నేహము, బంధుప్రేమ, ధనాదులయందాసక్తి ఇత్యాదు లెన్ని ప్రేమసామగ్రులు కన్పడుచున్నవో ఆప్రేమలన్నిటియొక్క ఏకమాత్రలక్ష్య మాపరమ ప్రేమను పొందగలుగుటయే. జగత్తునందలి ప్రేమలు వికారములు, తృప్తములు, కాని యీమహాప్రేమ యఖండము, నిత్యము, విస్తృతము. ఈ చిన్నిచిన్ని ప్రేమలన్నియు ఈ మహాప్రేమాంశికకణములు. ప్రేమకు తన చిన్నకరీరము ప్రారంభించి ఉత్తరోత్తరము అధికాధికమగు ఉచ్చపదార్థము వైపునకు జనుచుండవలయును. మరల ఆత్మప్రేమను బుర్రాదికుల ప్రేమయందు, కాటుంబిక ప్రేమను బాహ్యసంబంధ ప్రేమయందు బాహ్యకప్రేమను అన్యజాతుల అన్యదేశీయుల ప్రేమయందును పెంచుచు ఉక్రమముగనే అంతముం దీప్రేమను సమస్తమానన—సమాజ—మనుష్యమాత్రునివరకు చేర్చవలయును. ఈ ప్రకారముగనగుప్రసార మంతమున విశ్వప్రేమ రూపమును బట్టుకొనును. దీనియంతిను పరిణామము బ్రహ్మప్రేమయగును. కనుకనే యీ చిన్నిచిన్ని ప్రేమల ఈ ఒక యఖండ వికాల ప్రేమసాగరముకంటె స్వతంత్రసత్తి మరి వేరేమియులేదు. చిరస్థాయియగు నిత్యప్రేమ అఖండమగు నీశ్వరప్రేమయే. ఇతర ప్రేమల ప్రకాశవికాసము లీప్రేమకొరకే కనుక మహాప్రేమయొక్క యీ సముద్రమును అనగా పరమాత్మను దిద్దించవలయు. ఆచార్యుల—ఉపనిషత్తుల వాక్యముల ద్వారా దానిని ప్రతిపాదు వినవలెను. తదనంతరమున తర్క, యుక్తి, మనోబలములతో ఈమహాతత్వమును హృదయమున ధరించవలయును. ఈవిధముగ సతతము ధ్యానయోగములచేతనే సునిశ్చితమైన ఆత్మను హృదయమందుంచుకొనవలయును. ఈవిధముగ శ్రవణము, మననము, నిధిధ్యానము చేయుచుండుటలో ఆత్మ ఏకతయు సత్యత్వము తెలియగలదు.

“ఎప్పుడు ఆత్మతత్వజ్ఞానము పూర్తిగ గలుగునో అప్పుడు ప్రాచీనవిక వస్తువుల వేటిని నెరుగ కోరిక గలుగదు. ఎందుకన విశ్వమందలి సమస్త వచారముల కాధారము పరమాత్మయే. దానిని వదులుటతోడనే జగత్తునందలి ఏ వచారముమీదను ఏ సత్తాయేను ఉండదు. ఏ బ్రాహ్మణుడు బ్రాహ్మణజాతిని ఆత్మకంటే వేరుగ తలచునో వానిని బ్రాహ్మణజాతి ఇతడు వన్నవాత్మరూపముతో జూచుచున్నవాడని తలచి తననుంచి వేరుపరచుచున్నది. ఏ త్మత్రియేడు త్మత్రియజాతిని ఆత్మకంటే భిన్నముగ తలచునో వానిని త్మత్రియజాతి వేరు చేసివైచుచున్నది. ఎవడు, స్వర్గాదిలోకములను ఆత్మకంటే ఆన్యత్రముగ దలచుచున్నాడో వానిని స్వర్గాదిలోకములు తమ నుంచి వేరుచేయుచున్నవి. ఎవడు దేవతలను భూతములను ఆత్మకంటే వేరుగ తలచుచుండునో వానిని దేవతలు భూతములు వేరు చేసి వైచుచున్నవి. ఎందుకనగా ఏ యాత్మశ్రవణము అనుభవముచేయుటకు యోగ్యమైనదో అది ఈ ఆత్మ ఈ బ్రాహ్మణజాతి, త్మత్రియజాతి, ఈ లోకములే, ఈ దేవతలే ఈ భూతములే అన్నియునిదే. ఉదాహరణకై—ఒక ఖేరీవాయింబినయో మనుష్యుడు దాని శబ్దము గ్రహింపజాలడు కాని ఖేరీయొక్క సాధారణశబ్దము గ్రహించుటచే, లేకపోయిన దానిని వాయింబగానగు గ్వశిని చూచినయెడల ఖేరీయొక్క ముఖ్య శబ్దమును గ్రహింపగలుగుచున్నాడు. శబ్ద విశేషముయొక్క శబ్దము అసలు సామాన్యశబ్దముకంటే వేరు కాదు. ఈ ప్రకారముగనే స్ఫురణరూపబ్రహ్మ సామాన్యముకంటే స్ఫురితవచారము కూడ వాస్తవమం దొకటి బెండవదానికంటే భిన్నము కాదు. ఎట్లన ఉచ్చయొక్క గడ్డకట్టిన అచ్చు, జల వికారమే. జలముయొక్క రూపాంతరము. ఈ అచ్చును నీటిలో బడవైచినయో అది కరిగిపోవును. అప్పుడు ఎంత నేర్పరియైనను ఆ ఉచ్చు అచ్చును నీటిలోనుంచి వేరుగ తీయజాలడు. ఎందుకన ఆ సమయమున దాని పృథకత నష్టమై పోవుచున్నది.

ఓ మైత్రేయా! ఈ ప్రకారముగనే నీవుకూడ అపరిచ్ఛిన్న, నిర్వికారి, కార్యకరణరహిత, విశుద్ధజ్ఞానాత్మకే.”

ఈవిధముగ ఇట్టి అనేక యుక్తులచేతను దృష్టాంతములచేతను యజ్ఞజ్వల్యముని మైత్రేయికి బ్రహ్మ సాక్షాత్కార మొనర్చి అమరత్వము పొందజాలు దుర్లభమార్గము చలపేను. విస్తారభయముచేతను, విషయగహనత్వముచేతను యీ యుపదేశము నిచ్చట పూర్తిగ మేము నెలువరించియుండలేదు. పాశక లోకముకడకే దీనిని చదువదలచినయో బృహదారణ్యకోపనిషత్తులయందు బదువుకొనగలరు. పిదప ఈ యుపదేశమొనగి యజ్ఞజ్వల్య మహర్షి వనమునకు జనియెను. మైత్రేయి వారొసంగిన తత్వజ్ఞానచర్చచేతను నియమితసాధనమందును దన దేవితమును శాంతియుతముగ వ్యతీతము చేసికొనసాగెను. ఈ ప్రకారముగ ఏ అమరత్వాకచే ఆమె సమస్త పార్థిక సుఖములను రజోలేశమువలె విడిచిపెట్టి వైచెనో ఆ అమరత్వనిర్మాణము ప్రాప్తించుటచే మైత్రేయియొక్క మనుష్యజీవనము సఫలమయ్యెను.

భూమిపై మనము చేసిన సుఖమునుచున్నామో ఏ సుఖప్రాప్తికై జగత్తున అనేక విధములగు సత్త్వ సత్తములతోడను కృత్రిమములతోడను పనిగొనుచుంటిమా ఆ సుఖముచే మనకు వాస్తవికమగు స్థాయి తృప్తి ప్రాప్తమగుచుండుటలేదు. భోగము, విశ్వరగము, పదము, గౌరవము, యశస్సు వీటిలో కొంచము పొందువారల కిది పూర్తియగు శాంతిని తృప్తిని గూర్చజాలవు. తారణమిదియే—యేమన—భోగి యింకను అధికముగ భోగముల వాకించుచున్నాడు. భవవంతు ద్విధక భవము కోరుచున్నాడు. పదాధికారి యున్నతపదములకై ప్రయత్నము చేయుచున్నాడు. యశస్వియు యింకను యశస్సు కోరుచున్నాడు. సంక్షేపములో—ఉన్నంతలో సంతృప్తి బెండక ఇప్పుడుకూడ నింక కొంచెము లభించిన బాగుండును అని తలచుచునుండును. కాని అదిలభ్యమగుచుండునట్లుగనే యాతని యాశయు పెరుగుచుండును.

నిజము ననునోకామ్యములు సిద్ధించిన మీదట మనుజుడు తన ప్రాణముల తృణాశాన తీరలేదని తలచును. అతనియందు మొదటిగల శూన్యత్వము, మూల్యత్వము, ఇష్టమహాదా పూర్తిఅయియుండలేదు. అతడింకను సుఖవంతుడయియుండలేదు. అతని మనిస్సు తృప్తి యంతకగూడ బొందనేరదు.

ఈ తృప్తయే నీ శూన్యతయు వాత్మజే. పార్థివ సుఖముల నుపభోగ మొనర్చుటచే నీ శూన్యత్వము పూర్తియగుచున్నది. ఆత్మయొక్క తృప్త తోలగిందుటకు శూన్యత్వము పూర్తిజేయుటకు, నిత్యసచ్చిదానంద విశ్వమయొక్క ఆత్మస్వరూపమును బ్రహ్మముతో నిజసంబంధానుభవము చేయుటే, బ్రహ్మముతో సంపూర్ణాత్మమిలనము. ఆత్మసమర్పణము చేయుటే, మరియు నిరసచ్చిన్న బ్రహ్మనందముయొక్క ఆమృతపానము చేయుటే, ఒక్కమాత్రమైన యుపాయము. మనుజుడు తనను గుర్తించలేదు. అతడు తన ఆంతరాత్మ వైపునకు గాంచనుజాలడు. ఆంతరాత్మయొక్క సత్వాభిలాష మేమియో ఈ వాక్యములచే నాతడు కొంచెముకూడ పరిచితుడు కాక, ఆ ఆభిలాష యెట్లు పూర్ణముకాగలదో ఆభిలాషయొక్క తృప్తి ద్వారా ఆత్మకుచిరస్థాయీయగు కాంతి యెట్లులభ్యమకాగలదో ఏమియో తెలిసికొనజాలవచ్చును. మోహవశమై ఆ మనుజుడు సుఖముకొరకు భోగవిలాసములయొక్క ఆదరగౌరవములకు లోభియై ఇటువంటుల తిరుగులాడుచుండును గాని యిట్లు చేయుటచే నాతనికి సత్యమైన సుఖము ప్రాప్తించుటలేదు.

ఏ జనులకు వాస్తవికమగు సంత్సృప్తి ప్రాప్తమైయుండునో వారంతరాత్మను గుర్తెరిగి అంతరికాభిలాషను తెలిసికొనుచున్నారు. ఈ ప్రపంచకపు అపార, అనిత్య విషయభోగములను ధూరితలే ద్యజించి తత్వజ్ఞాన, పరమాత్మ, ఆత్మానమ్మోళనమందే తమ జీవితముయొక్క పరమశాంతిని పరమత్వ ప్రియ అనుభవము జేయుచున్నాడు. కాంతికి వివాళము లేదు. అంతములేదు. పరివర్తనములేదు. మోహముకులగు మనుష్యులు ఆ అనందమందు మత్తులై పోవుచున్నారు. ఈస్థితి శేత్ర యమరత్వము.

మైత్రేయ నిజసాధనమువలన వాస్తవికాంతర్వృత్తిని పొందెను. అంతరికాభిలాషను తెలిసికొనియే ఆమర

త్వముకొరకునే ప్రాపంచికానిత్య అపారధననంపత్తిని పూర్తి విడిచివైచెను. ఆమె జగత్తునందలి సారరూపమును నోకే వస్తువు అనగా నిత్యధనమగు బ్రహ్మజ్ఞానప్రాప్తికై యుండునైయుండెను. ఇంత పరకనగా ఆమె జీవితవాంఛలన్నియు ఈ బ్రహ్మప్రాప్తికొరకై యుండెను. వ్యాకులహృదయయే యామె ప్రార్థించెను.

“—అసతోమానద్దమయ తమపోమా జ్యోతిర్దమయ మృత్యోర్మా మృతంగమయ, ఆవిరాచిర్య ఏధి రుద్రయత్రే దక్షిణం ముఖం తేనమాంసాహీ నిత్యం॥”

అనగా ఓ భగవంతుడా నన్ను సత్యమునుండి కల్యము వైపునకు గొనిపొమ్ము. అంధకారమునుండి ప్రకాశములోనికి గొనిపొమ్ము. మృత్యువునుండి ఆమరత్వములోనికి గొనిపొమ్ము. ఓ ప్రకాశస్వరూపా! నీవు నాయందు ప్రకాశమును జేర్చుము. ఓ రుద్రా నీవు నీ ప్రకాశరూపమును ప్రసన్నరూపమును జూపుము. ఆ ప్రసన్నముఖుడవ్వారా నన్ను రక్షింపుము.

ఇంతకంటె శ్రేష్ఠ మందర ప్రార్థనము మరియే రమణీ ముఖమునుండియు వెలువడియుండలేదు. నేడు వేలకొలది మైత్రేయ పురుషుల యాత్మలకు యీ మైత్రేయ ప్రార్థనమే కాంతి గలుగుచున్నది. జీవనమునందలి శాంతి, పరమత్వప్రకొరకు మనుష్య హృదయమందయే ఆకాంక్షలు గలుగుచున్నవో వాటిని టిని ఈ కొద్దివాక్యములచే మైత్రేయ వ్యక్తికరించి వైచెను.

ఇంతేగాక తన తండ్రియగు మిత్రమునియొక్క విద్యాలయమందీమె శిక్షితురాలిగగూడ పనిచేసిను. ఈప్రకారముగ మైత్రేయ అపరిమితమైన ఆపూర్వమైన తన జ్ఞానమును తనవరకే హద్దుగా నుంచుకొనక ఇతరులకుకూడ ఆజ్ఞానమువలన లాభము జేకూర్చెను. ధన్యవు మైత్రేయ!! నీవంటి విద్యార్థి రత్నములు భారతభూమిని జన్మించి శేవల మీ శేకమునందే కాక సమస్త ప్రపంచమునందను కాల్యతక్షిరిని గడింతురనిన సత్యేతరము కాదు. ఇంకను నీవంటి బ్రహ్మజ్ఞాన సేర్పరులు భారతావనియందు జనియింతురు గాక.

ఓమ తత్సత్.

గ్రీష్మము

శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబ గారు

సీ॥ లలితవల్లవముల బలునెమ్మిదినికూయు॥ కోకిలరవల్తోజకాకుజేసి
కమ్మతెమ్మెరల సౌఖ్యములబోకార్చి॥ నుడివడగాద్యుల సుక్కజేసి॥
అతిఘోరలీలదావాగ్ని కీలవర్య॥ తారణ్యసీమల హతమొనర్చి॥
వటుతీవ్రతాప సంభరితోష్ణకరదీప్తి॥ నుంకించినదుల నీరింకజేసి॥

గీ॥ అతివిజృంభణవృత్తి వజాండమెల్ల॥ పల్లటిల్లగనేచుచు ప్రళయకాల॥
హరునినయనాన్నివోలె జనార్ధికెల్ల॥ భీతిగొల్పుచుప్రబలె గ్రీష్మాతపంబు॥

ద్వీపద

గిరులపై దావాగ్ని దరికోనుచుండె॥ కరముదుర్భరమగు గామ్యలువీచె॥
కాలువెట్టిననిప్పు కణికలవోలె॥ గాలెడిరాళ్లచే గతినమాధరణి॥
ప్రళయజంబుగానిలప్రభలోయనంగ॥ బలుభయంబాదలించె పడమటి

గాడ్ము॥

మనసారగ్రోలగా మంచినీరింబు॥ లినికెగూపంబుల ఘనతటాకముల॥
ఎండమావులజూచి దండినీరనుచు నిండాన మోరల నిక్కివైకెత్తి॥
వసులు దప్పికదీర సానంబుసేయ॥ వెసజూచిచూచి బర్చెత్తుచునుండె॥
త్రావనీరములేక తరుకోటరముల॥ కాపుకావనుచువా పోవుపక్షులును॥
అంతింతయైననా కల్లాడకుండ॥ ఎంతయొక్కొకవేళ నేచెడిగాలి॥
వీవనలందుండి వెడలువాయువులు॥ దావాసలంబట్ల దనకెవేడిమిని॥
ఉప్పురున్నరటంచు నుష్ణాతపమున॥ డస్పించె తన్వముల్ దప్పితవులకు॥
దివ్యమాపుణ్యనదీ తోయములును॥ భవ్యసౌధోపరి భాగ్యవాసములు॥
చల్లవినీరముల్ చలువచండనము॥ మల్లెపూబందిరుల్ మలయానిలంబు॥
వలనొప్పసలిపెడి ననవిహారములు॥ బలరమణీయమ్మా సర్వంకసాధి॥
అతివేడగొల్పు వీణాదిగానములు॥ సతతంబనామ యసౌభాగ్యములును॥
గలుగుశ్రీమంతుల గానినొందిన॥ గలుగుడేగ్రీష్మమా? కను పేదవారి॥
అలయింపజేతు వియ్యదిమేలెనీకు?॥ తలగివోపొమ్ము సంతాపంబువీడి॥
వర్షాగమంబున వసుభాస్థలంబు॥ హర్షంబునొందు శ్రీహరికటాక్షమున॥

౧

కలకత్తాలో ఒకధనవంతుఁ డున్నాడు. అతనికొక కొడుకున్నాఁడు. అతనిపేరు మోహనుడు. మోహనునికి, పాపము, చిన్నప్పుడే తల్లి దండ్రులు చనిపోయిరి. అతఁడు, ఏలాగో, బడిలో చదువుకొని, పరీక్షలలో తేటినాఁడు. ఆయూర సుందరరావుగారను న్నీడరున్నాఁడు. ఆయనకు మనోరమయను ఒకకూతురున్నది. మనోరమకూడ మోహనుఁడు చదువుకొను బడిలోనేచదువుకొన్నది. అప్పటినుండి వారిద్దఱకు చాలన్నేహము. మోహనుడు ఎం.ఏ ప్యాసయి ఇంగ్లండు వెళ్ళినాఁడు. మనోరమ బాగుగా ఇంగ్లీషుమాటాడుట వచ్చువఱకు చదువుకొని, తర్వాత మానిషేసినది. హిందూదేశమునుండి యింగ్లాండునకు వెళ్ళు యువకులలో పెక్కింఁజు ఏలాగున తయారగుచున్నారో వర్ణించనక్కఱలేదు. మన మోహనుడుకూడ ఆలాగే తయారైనాఁడు. తనదగ్గఱనుండు డబ్బుం రయు తగులఁజెట్టినాఁడు.

౨

సుందరరావుగారి కూతురు చూచుట కంత అందగత్తె కాకపోయినను, మొత్తము మీఁద బాగుగనయున్నది. అందానికి మించినపోషకులు. ఆకులుచచ్చేతులు, నొక్కునొక్కుల వాలుబడ, కండ్లకే బబ్బును లేకపోయినను అందముకొనమై కప్పపడి పెట్టుకొనుచున్న ఒక కండ్లజోడు, ఇంగ్లీషు దొరసానికి వలె కాళ్ళకు టక్కుటిక్కుమను జోళ్లు,

ఇంటిలో ఒకముస్తాబు, బయటికి వెళ్ళునప్పుడింకొకముస్తాబు—చేతికి డిష్టువాది, చెవులకు లోలకులు, పైటకొక బ్రోచి, మొగము మీఁద పడునట్లు జుట్టు, ఆజుట్టునకు క్లిష్టులు, ఇది ఆమె సింగారము. సాయంకాలము నాలుగంటలగునప్పటికి కారులోఁగూర్చుండి, టింగురంగాయని ఒయ్యారముగా కాలు మీఁద కాలువేసికొని, యిటునటు మెలుపుఁ జూపులఁచూచుచు, క్లిట్టునకు వెళ్ళును. ఆమెకు రోజంతయు పోతులతోనే ముగియునుకాలము.

౩

సుందరరావుగారప్పుడే కోర్టునుండివచ్చి కాఫీ పుచ్చుకొనుచున్నారు. మనోరమ వేవరు చదువుకొనుచు సోఫామీఁద వంతుకొన్నది. అప్పుడు తపాలాబంత్రోతువచ్చి సుందరరావుగారి కొక టెలిగ్రామిచ్చినాఁడు. సుందరరావుగారు టెలిగ్రాము మనోరమ చేతికిచ్చి, “మనోరమా! దానిని విప్పి చదువుమమ్మా!” అనెను. మనోరమ యిట్లు చదివెను.

“నేను చాల చిక్కులలో నున్నాను. వెంటనే కొంత 5 వేలు వంపఁగోరెద”
‘మోహన్’

సుందరరావుగారి భార్య సుకీల గదిలో తమలపాకులకు నున్నము గాచుచుండెను. సుందరరావుగారు సుకీలను పిలిచినారు. సుకీల రాగానే మనోరమ అవలకు వెళ్ళి పోయింది.

సుంద—సుశీలా! మోహనుడు డబ్బు కొరతకు బెల్లిగామిచ్చినాడు. ఏమిచేయు మందువు?

సుశీల—సంచేపామెందుకు? కావలసిన డబ్బు పంపుడు.

సుంద—వాడు మరల మనకు డబ్బు తీర్చుకో లేదా!

సుశీ—ఇయ్యకపోయిన నేమి? మనము పిల్లనిచ్చునప్పక్షమ కట్ట మేమియు ఇయ్య కుండ కార్యము చేయుదము. ఏమందురు?

సుంద—అవును. ఆలాగుననే చేయు దము.

సుశీ—ఇంక నాలస్యమెందుకు? పాప మరే డెంత కష్టపడుచున్నాడో!

ఈమాటలన్నియు చాటుననిల్చి మనో రమ విని పంతోపిందినది. సుందరరావు మనోరమా యని పిలిచినాడు. మనోరమ వచ్చినది.

సుంద—(ఇనుపపెట్టెతాళములు కూతు రుచేతికిచ్చుచు) అమ్మాయీ! అయిదువేల రూపాయ లాపెట్టెనుండితీసి మోహనునికి పంపు.

మనో—నరే, నాన్నా—అని పంతోప ముతో వెళ్లింది.

౪

నేటిసాయంత్రాలము లండ నునుండి మోహనుడు వచ్చును. అందుచేత సుశీల వంటగదిలో కాఫీ తయారు చేయుచున్నది. “మనోరమా! మోహనుడు వచ్చువేళ యైనది. త్వరగా బట్టలువేసికొని, మీనాన్న గారితో స్త్రీమరుదగ్గటకు వెళ్ళు,” అని సుశీల

చెప్పినది. స్త్రీమరురేవునకు వచ్చినది. సుందర రావుగారు, ఆయన కొమరితయు కారుదిగి స్త్రీమరు దగ్గటకు వెళ్ళునప్పటికి మోహనుడు స్త్రీమరు దిగి వారి కెదురుగా వచ్చెను. వారు మోహనునిచూచి ఆనవాలు పట్టలేకపోయిరి.

మోహ—ఏమండీ, సుందరరావుగారూ! నన్ను మఱచిపోయితిరా యేమి?

సుంద—ఓహో! నీవా? ఇంగ్లాండు వెల్లిసతర్వాత దొరవై పోయినావే! ఆనవాలు పట్టలేకపోయితిని.

మోహ—దానికేమి లేదు. మీరు నాసామానంతయు ఒకబండిమీఁద వేయించుకొని తీసికొనివత్తురా? ముందుగా నేనును మనోరమయు మీకారెక్కి వెళ్లెదము. ఏమందువు మనోరమా? వెళ్ళుదమా?

మనో—నరే, మీయిష్టమువచ్చినటులే చేయుదును.

ఇద్దఱును కలిసి వెళ్ళిపోయినారు.

౫

ఒక రోజున పూర్ణిమనాడు రాత్రి మనో రమా మోహనులు వెన్నెలలో నది యొడ్డునకు పికారువెళ్ళిరి. కారుదిగి నదిగట్టుపై కూర్చున్నారు.

మోహ—మనోరమా! నీముఖమున కును ఆచంద్రునిగిని ఏమియు భేదములేదు సుమా! నే నిన్ని దేళాలు తిరిగితిని కాని, నీనంటి చక్కనిదాని నెక్కడను చూడలేదు.

మనో—(నవ్వుచు తలవంచుకొన్నది.)

మోహ—నీమనసులో నాకు చోటి య్యవా?

మనో—(సిగ్గుచే నూరితున్నది.)

మోహ—ప్రియా! మాటడవా?

అని బుజముమీఁద చేయివైచి ముఖముచంక చూచుచు కూరుచుండెను.

మనో—మో...హ...నా!(అని యనురాగదృక్కులతోఁ జూచినది.)

మోహ—ప్రియా! (అని యాలింగనము చేసికొని ముద్దులవాస కురియించినాడు) ఆలాగున నెంతసేపుండిరో వారికే తెలియదు. మన మెట్లు చెప్పఁగలము?

మనో—నామనసులో నీకుచోటకాదు. నన్నే నీకర్పించుకొన్నాను.

కొంతసేపై నతశ్చాత్ర వారు మరల కా రెక్కి వెల్లిపోయిరి.

౬

రాత్రి పదునొకండు గంటలై నది. మనోరమా మోహను లింకను సినిమానుండి రాలేదు. సుందరరావుగారు మేడిమీఁద వసారాలో పడకకుంచీలో కూరుచుండి యేదో ఆలోచించుచున్నారు. ఇంతలో సుశీలవచ్చి ప్రక్కనున్న కుర్చీలో కూర్చున్నది.

సుశీ—ఏమండీ! మన మనోరమయు మోహనుఁడును ఇంకను రాలేదేమీ? సినిమా లొమ్మిదిగంటలకే అయిపోవునుగదా?

సుంద—ఏమో! వారల వేషములు, చర్యలు, నాకు నచ్చలేదు. రాత్రులయందు ఒంటిగా వెల్లెదరు పికార్లకు. ఈసినిమాలు, నాటకాలు ఏమో నాకు తెలియకున్నవి. ఎంతగా చెప్పినను వినరు. వారల కర్మము. నేనేమి చేయుదును?

సుశీ—ఆలాగు ననిన నెట్లు? వారికి త్వరగా పెండ్లియేల చేయరు?

సుంద—సిద్ధాంతములతో ఆలోచించితిని. రాగల ఆదివారము మంచి ముహూర్త మున్నాడు.

ఇట్లువారు మాటాడుచుండఁగా, మనోరమా మోహనులు కారుదిగి మేడిమీఁదికి వచ్చిరి.

సుంద—మోహన్! మీ పెండ్లికి ఆది వారమునాఁడు ముహూర్తము కుదిరినది. అది స్థిరపఱువవచ్చునా?

మోహ—ఓ! మీ యిష్టమువచ్చిన నీ రోజున స్థిరపఱుపుఁడు.

(ప్రక్కగదిలో భోజనము సిద్ధము చేయుచున్న సూరమ్మ వెంకయమ్మలను ఇద్దఱు పదికత్తె లిట్లు మాట్లాడుకొనిరి.)

సూర—ఏమే వెంకూ! ఈ రోజులలో సిగ్గులులేవు సుమా? అదేమి పాపమో గాని.....

వెంకమ్మ—పాపమేమే! సిగ్గు ఎందులకే? ఎవరి యిష్టము వారిది. అంతలోనే మనోరమ యిచ్చటకు వచ్చి యా మాట లాలించి “సూరీ! నీకేమి! మా యిష్టము మాది. నోరు మూయుము” అన్నది.

౭

రాత్రి 8 గంటలకు వివాహముహూర్తము. వచ్చెడు వారికండఱకు మర్యాద చేయుచున్నాడు సుందరరావు. పెండ్లిసందడిలో మునిగియున్నది సుశీల. మనోరమ అలంకరించుకొనుచు నిలువుటద్దమునొద్ద నిలిచి యున్నది. మోహనుడు నూలువేసికొని

పోతుగా తయారై మనోరమదగ్గటకు వచ్చి నాడు.

మోహ—మనోరమా! ప్రయాణము నకు సిద్ధపడితివా?

మనో—ఎక్కడికి? పెండ్లి వందిటిలోనికే గదా?

మోహ—అవును. కాని, ఆపందిరి యీ దేశములోనిది గాదు.

మనో—మరి యేదేశములోనిది?

మోహ—మన పెండ్లికి తగిన చోటు లండన్. అక్కడికి పోదము రమ్ము.

మనో—అయ్యో! మా నాన్నగారు చాల యత్నములు చేసిరే! వారేమందురో?

మోహ—ఏమన్నను సరియే. బయలు దేలు. స్త్రీమరువేళ యగుచున్నది.

మనో—సరే. పదండి.

మోహ—నీ నగలో?

మనో—అవి నా దేహముననేయున్నవి.

మోహ—నా వెనుక నెమ్మదిగా చప్పుడు కాకుండ నడిచిరమ్ము.

మనో—కానిండు. మీదగ్గట కావలసిన డబ్బున్నదా?

మోహ—కావలసినదానికన్న వెక్కువ యున్నది. రా.

దొడ్డిదారినిబడి వారిరువురును పోవుచుండగా, నెవరో చూచి సుందరరావుగారి లో చేప్పిరి. సుందరరావు వరుగునబోయి అడ్డుపడినాడు.

సుంద—మోహనా! ఎక్కడికి ప్రయాణము?

మోహ—ఇంగ్లాండునకు.

సుంద—పెండ్లియో?

మోహ—పెండ్లికేమంత లోందర వచ్చెను?

సుంద—అయ్యో! నా పరువులీయకుమా! చుట్టాలండలు వచ్చిరి. అన్నియు సిద్ధమైనవి. ఇప్పుడిట్లు చేయుదునా?

మోహ—చేయవలసివచ్చినది. మీరు పొండు.

సుంద—మనోరమా! నీ వెందులకు? నీ వ్రండిపొమ్ము. ఓయి మోహనా! నా కూతును తీసికొని వెళ్లుటకు నీకేమి హక్కున్నది?

మనో—నాన్నా! నేనుగూడ వెళ్లదను.

సుంద—నామాట వినరా?

మనో, మోహ—మాయిష్టము నూది. మీరు వెళ్లుడు.

సుంద—మీ రెక్కడికి వెళ్లిన నాకేమి? ధర్మము తప్పకుండ పెండ్లి చేసికొని మియిచ్చ వచ్చిన చోటికి పొండు. మీ మంచి కోసమే చెప్పుచున్నాను. తరువార వచ్చా త్రావపడెదరు నుండి!

మోహ—(మనోరమ చేయిపట్టుకొని వినుగుదలతో) కాలము మించిపోవుచున్నది అనుచు సమీపముననే వారికొటకు వేదియున్న కారెక్కి స్త్రీమరుదగ్గటకు వెళ్లి పోయిరి.

౮

మనోరమ మోహనము లండను నగరములో స్త్రీమరు దిగి, ఒక పెద్ద హోటలు నకు వెళ్లి, గదులు మాటాడుకొని, అందు కాపురమున్నారు. క్రొత్త యూరు కాబట్టి

మనోరమకు చాల సరదాగానున్నది. నీనీ మాలకు, నాటకాలకు, వెళ్లుట తరుచైనది. బసలోనుండుటయే తక్కువయైనది.

వారు లండను చేరి దాదాపుగా అయిదు నెలలై నది. ఒకరిమీది మోజు ఒకరికి తగ్గినది. మనోరమకు మనస్సులో కొంచెముబాధగానున్నది. కాని పైకిమాత్రము ఎప్పటివలెనే యున్నది. ఏమేని అనిన, తన్నతఃకు వదలి పోవునేమో యని భయము. ఈలాగుననే రోజులు గడచిపోవుచున్నవి. అతి డొక దొరసానితో స్నేహముచేసి, యెప్పుడో తోనే తిరుగుచున్నాడు. పైగా ఇంటికి తీసికొనివచ్చి మనోరమ యెదుటనే, ఆమెతో హాస్యప్రసంగాలు చేయుచొచ్చినాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు మనోరమ యెట్ట యెదుటనే దొరసానిని ముద్దు పెట్టుకొనెడివాడు. ఇక మనోరమ యోర్పుకోలేక అడిగివేసిన దొక రోజున మోహనుడు టీ పుచ్చుకొనుచుండ.

మనో—మండీ! నేనుండగా దానితో సరసములా!

మోహ—సరసము లాడినంత మాత్రమున, తప్ప యేమి?

మనో—నేను ధర్మపత్నిని గదా!

మోహ—నీ వెటువంటి ధర్మపత్నివో, ఆమెయు అట్టి ధర్మపత్నియే నీ గొప్ప యేమున్నది?

మనో—మీ రామో తిరుగ వీలు లేదు. నేను గట్టిగా చెప్పుచున్నాను.

మోహ—నీ మాట వినుటకు, నిన్ను నేను పెండ్లి చేసికొంటినా? దానిలాగుననే నీవును వచ్చితివి!

మనో—ఇదా మీ యుద్దేశము? వరే! నేటితో మీకును నాకును సరి.

మోహ—నోరు మూయుము, నీ కర్మము నీది, నా కర్మము నాది. నేటితో నీవు నాకు వదలిపోయితివి.

అనుచు దుస్తులు తొడుగుకొని బయటికి పోయినాడు. మనోరమకు చాల కోపము వచ్చినది. నగలన్నియు తీసివేసినది. మోహనున కొక జాబు వ్రాసి బల్లమీద పెట్టి, కట్టుగుడతోడనే కేమ్ము నదియొడ్డునకు పోయినది. అక్కడ కూర్చుండి మనసులో ఈలాగున అనుకొన్నది. “అయ్యో! దైవమా! నా తెట్టి గతి పెట్టితివి? ఆరోజున మా నాన్న చెప్పినట్లు పెండ్లి చేసికొన్న, ఎంత బాగుగ నుండెడిది! పెండ్లి కాకుండ సరనితో తిరుగరాదని మా యమ్మ యెన్నోసారులు చెప్పినది. ఆ మాటలు విననైతిని. “మీ రొక రోజున వచ్చొత్తావడెదరు” అన్నాడు మా నాన్న. ఆలాగే అయినది. ఆహా! నా జీవితమంతయు వ్యర్థమైపోయినది. ఛీ, ఛీ! నే నిక బ్రతికి యేమి లాభము! హా! తండ్రి! నా తప్పులు మన్నింపుము. ఇక మొగము చూడను!!” అని నదిలో దూకబోయినది.

౬

మనసేమియు బాగుగానుండక మోహనుడు వెంటనే యింటికి మరలి వచ్చినాడు. “మనోరమ వన్ని మాటలంటిని. ఆమె ముఖ మెట్టుచూచుట?” అనుకున్నాడు. రోపలికి పోయి చూడ మనోరమ కనబడ లేదు. “మేడమీదనున్న దేమో, అక్కడకు పోయి క్షమాపణ మడిగెద” నని పైకి వెళ్లి

నాడు. ఎక్కడను ఆమె కనుపించలేదు. ఒక చీటిమాత్రము బల్లమీద దొరకినది. ఆత్రముతో దానిని విప్పి చూచినాడు. గుండెలో వీడుగుపడ్డట్లు అయినది. ఆ చీటిలో ఇట్లున్నది.

“మోహనా! నాకొఱకు నీవు వెదకవలదు. వెదకినను లాభములేదు. దయయుంచి నన్ను మఱచిపోమ్ము.

మనోరమ”

మోహనుడు వెంటనే యిల్లువదలి మనోరమను వెదకుచు బయటికి వెళ్లినాడు. అతనికి బాగుపడెను యోగమున్నది కాబట్టి మనోరమవలెనే పశ్చాత్తాపపడినాడు. కండ్లవెంబడి నీళ్లు కారుచున్నవి. పాపమేమి చేయఁగలదు? త్రోవయు తెన్నును తెలియకయే అతడు నడువ మొదలుపెట్టినాడు. దైవయోగముచేత నదియొద్దనకు చేరుకొన్నాడు. ఎదుట ఒక స్త్రీ చేతులు చాచుకొని నీళ్లలో దుముకబోవుచున్నట్లు, అతడు చూచినాడు. మోహనునికి ఆ వ్యక్తి మనోరమ యని అప్రయత్నముగ తోచిపడి. ఒక్కపరుగున వెళ్లి మనోరమను పట్టుకొన్నాడు. ఆమె ఆశ్చర్యముతో వెనుకకు

నేటి “బి. యె.” లు

చూచినది.

మోహ—నా తప్పులు క్షమించునఱకు నిన్ను వదలను.

మనో—మీ తప్పేమున్నది? అంతయు నాదే.

మోహ—అలాగునకాదు. నా తప్పు క్షమించితి ననుము.

మనో—సరే, వదలుము.

మోహ—మనవిద్వేషము లేవు కలకత్తా వెళ్లెదము.

మోహనుడు భార్యతో బయలుదేరి నచ్చుచుండెననియు, పెండ్లికి సర్వమును సిద్ధము చేయవలసినదనియు వెంటనే సుందర రావుగారికి తంతివార్త పంపినాడు.

౧౦

మనోరమా మోహనులు కలకత్తా చేరిరి. కొలది దినములకే వివాహమైనది. దంపతు లానందముతో వృద్ధ దంపతులగు సుశీలా సుందరరావుగార్లకు సమస్కరించిరి. వారు మహాపూర్వకముగా వధువరుల నాశీర్వదించిరి అంతయు ఆనందమయమై పోయెను.

శ్రీమతి చర్ల సగ రాజకుమారి గారు

సీ! ఉద్యోగము దొరక దోదముదాయని దేవులొకడు నూర్చుదిరుగువారు

పిత్రార్జితంబంత వీసమైననులేక బి. యె కయ్యెనని విలపించువారు

చదువులకై కలసంపదలేగోల్పోయి సతులసొమ్మును చేయిజాపువారు

ఉద్యోగమునకునై యూరూరదిరుగువారు కలధనముల ఖర్చునలుపువారు

నగుచునెందును జీవనోపాధిలేక

కుంచుచున్నారు సుఖములగోలుపోయి;

“కాలమా! నీకృతమ్ములు గలవుగద శ

తమ్ములున్ గోట్లు, ఏమిఫలమ్ముబలుక!”

సాందర్య విపాస

ఉదయసింహుడు సింహాసనమధిష్ఠించు మండేను. మాధవపురమంతయు కానుగ వలంకరించుటచేను. వలదిక్కులను ఆనందప్రవాహము వెల్లివిరియుచుండెను. వృక్షపంగీతనిస్వనములు ప్రతిధ్వనించుచుండెను.

“రేపు మధ్యాహ్నమునండి సాయంకాలము పరకు రాజకుమారుడు బహుమతుల నొసంగును. — ఎవరికి కామనీపది వారధుగవచ్చును. అందరి కోర్కెలు తీర్చబడును” — అని నగరమంతట చాటింపుటచేను.

మరుసటిరోజున నిర్ణీతసమయమునకు ముందే స్త్రీ పురుషులు రాజధనప్రాంగణమున గుమిగూడిరి. ప్రజలందరు తమతమ మనోరథముల సఫలమొనర్చుకొనిరి. జయజయధ్వనులతో ఆకాశము ప్రతిధ్వనించెను.

సాయంకాలమగుట కికసెంతో యాలస్యములేదు. రాజకుమారు డలసిపోయెను. అతడు రాజప్రాసాదములోని కేగడలయందుండెను.

ఇంతలో అనందమున నొడవెరుంగని యా జన సమాహంబును త్రోసికొనఁచు ఒక నారీలలాను అతని యెదుటకు వచ్చి నిలవబడెను. ఆమె శరీరమంతయు నల్లని వస్త్రముచే నాచ్ఛాదితమైయుండెను.

ఆమె “ఉదయసింహా!” అని కోమలస్వరంబున పిలిచెను.

అమృతము వర్షించినట్లుండెను!
రాజకుమారు డులికిపడెను!

ఆ రమణీమణి “నేనుకూడ ఒకటి కోరుచున్నాను. ఇంకను సంధ్యాసమయము కాలేదు. కాన నా ప్రార్థన స్వరముకాదని యాకించెదను” అని చరితెను.

ఉదయసింహుడు చిరునవ్వు నవ్వి — “నీకేమి కావలెను?” అని యడిగెను.

పసుమర్తి రామకృష్ణా రావుగారు

కోర్కెతోమిగిలమైన కబ్బయితో “నీవు!” అని యా కోమలాంగి వాడుచెప్పెను.

“నేనా!” — అని ఉదయసింహు డాశ్చర్యచకితవయనములతో ఆ ప్రవృత్తురమణీమణి చైత్రబాడ భాగంభించెను. అతని కేమియు నగము కాలేదు. ఆమె నఖిళా పర్యంతము నల్లనివస్త్రము కప్పకొనియుండెను.

రాజకుమారునికి కదిత్యము కాని మనోవిభ్రాన కస్త్రము గాని తెలసియున్నచో “ఆ మందరి నవ్వుచున్న”దని తప్పుక గ్రహించియుండును.

ఉదయసింహు డించుక యాలోచించి “సాయంకాలము కాలేదనుట వాస్తవమే. కాని నన్ను నే దానమిచ్చుకొందునని చాటిందియుండలేదు. నన్ను విడచి నీవేమి కోరినను పొందగలవు.”

మందరి వకవక నవ్వపాగెను. “నీవు పొరలడుచున్నావు”.

“ఏమంటివి?” — ఉదయసింహుని శ్రేణుల నుండి విమృశింగములు కాలవొడగెను. క్రోధకంపిత స్వరమున నిట్లు పల్కెను. “మూఁగరమణీ! యింతటి నుండి వెడలిపోయ్ము. నిన్ను క్షమించుచున్నాను.”

“క్షమించుటా!” అని ఆ రమణి యింకను లిగ్గరగా నవ్వెను.

“అవును, క్షమించుటే — నేను నిన్ను క్షమించుచున్నాను. మరియొక దినమైనచో నిన్ను ప్రాణములతో నముద్రమునందు విసరివేయించియుండును.

ఆ రమణి తన భారీరాచ్ఛాదనమును తీసివైచెను. అహ! ఆమె అపూర్వసౌందర్యరాసి. ఆ రూపవిలాసములకు రాజకుమారుడు సమ్మాహితుడైపోయెను. అతడు ఉర్రేతకుడై “ఎవరు?” అని ప్రశ్నించెను.

“ఒక పామానగ భిక్షుకురాలనా!” అని చరితె యా రమణి క్రమక్రమముగ వెనుక కడుగిడపాగెను. రాజకుమారు డాశ్చర్యమన్నుడైపోయెను.

ఆమె అదృశ్యమైపోయెను !

ఉదయసింహుడు మోహనిద్రనుండి మేల్కొనెను. పిచ్చివానివలె కనుబొమల నుండి జేయుచు “ఇప్పుడిచ్చు టినుండి అంతర్ధానయైన స్త్రీని వెంటనే చిట్టుకొని తీసికొనిరండు” అని నైనికుల కాళ్ల యొనంగెను.

అర్థరాత్రి పైనిపలు మరలివచ్చి తమ కారమణి బాడయైనను దొరకలేదని చెప్పిరి.

2

ఉదయసింహుడు వ్యాధిగ్రస్తుడాయెను. అన్న పానములు సహించుటలేదు. ఏమనిచేయుటకును మనస్సుబదురకుండెను. దర్బారవతు వచ్చుటకూడ మాని వైచెను. హృదయమున ఆకాంతి, పంక్షోభము, ప్రాణములలో సౌందర్యవిపాస, శేత్రములలో నిద్రా విహీనత ప్రబలమయ్యెను.

అతని కనులయెదుట గాత్రించగళ్లు ఆవచ్చున్న రమణి రూపవిలాసములే ప్రకృత్యహుతుండెను.

ఎన్నియో ప్రాతఃకాలములు వచ్చినవి. వెడలి నది. దినకరుని స్వర్ణమయ కిరణము లతని హృదయ మందిరమున ప్రకాశించెను.

ఒకదినమున రాజ్యమును విడనాడి ఆబ్జాతయగు నా తరుణిమణి వశ్యేషింప నొంటికిగా బయలు చేరెను.

వృక్షరాజములచాయ బాశ్రయించి సఖువాంధ కారము నిదురించుచుండెను. ఆవెన్నెలరాత్రి “రాజ కుమారా, ఇట్లే కదలిపోయి నిశ్చల్లలేకంబగు నర్థ రాత్రమున నీకామె యవశ్యము లభించగలదు.” అని యాతని చెవిలోచెప్పెను.

వక్రహర్గమున నిలిచియులగు పాదరిండ్లయందున్న కాలసర్పంబులు పూర్వార్థము లొనర్చుచుండెను. “అవలో ! రాజకుమారుని ప్రేమవిపాసయం దగ్ని శిఖ రెగయుచున్నది. !”

సింహుడు తోకనుడుమకొని భర్తృతగుహలోనికి పోయి దాసికొనియెను.

“ఇది బహుకూరమైన సాహసజంకువు” అతడు

పిచ్చివాని ప్రబావమువలె ముందునకు సాగిపోవు చుండెను.

అతని కొక నిశ్చితహర్గములేదు.

యోసోశ్మాద మొక్కటియేకలదు !

చంచలప్రకృతియం దంతట నుదయసింహునకా రమణియే తోయ్యుండెను.

వాని సౌందర్యవిపాస శతగుంబులు లభికమయ్యెను. అనమయముననే గండు నుదృఢభావావృ లభినిని బంధించివైచెను. అతడు నిశ్చేష్టుడైపోయెను.

3

దురువాడు అంధకార బంధురమగు నొక కారా గారంబున నుదయసింహుడు బంధితుడైయుండెను. కఠినకారాకుద్యమున గూటియందలి చిన్నదీపము మిగులమిగుల మనుచుండెను.

ఏమియు వర్ధమగుటలేదు—“ఇదంతయునేమి?”

అతడు వ్యాకులుడై ఇటువటు పరారుచేయు చుండెను. ప్రతియుటుకను చేతితో తడిమిచూచెను. కాని బయటకుపోవుహర్గ మేమియులేదు.

అదినిజానమయమో—చగటివేళయో—కుద నాత నికి తెలియకుండెను.

అకస్మాత్తుగా వానికాళ్లసంకెలలు గదగగలా డెను. కారాగారమునందు భూమికంపించెనోయను నటులాయెను. యినునద్వారము తెరచుకొనినది. దృఢపదంబులతో నొక స్త్రీమూర్తి కారాగారమును ప్రవేశించుచుండుటను ఉదయసింహుడు చూచెను.

“ఘై! నీవింకను మేల్కొనియే యుంటివా?” అని యామె అడిగెను. ఉదయసింహుని కలరియగ వారం భించెను. ఆశ్చర్యముతో “నీవెవరు?” అని ప్రశ్నించెను.

“ఒక సామాన్యభిక్షుకురాలను, నీవు వన్నెయంగ చా?” అని యామెవరికి యవసరకరస్కయై వాని యెదుట నిలువబడెను.

రాజకుమారుడు స్తంభితుడైపోయెను. “దానము నందు వన్నెదగిన స్త్రీ యీమెయే. ఏయెవరి రూప

విటానములకు నేను సమ్మాహితుడనైపోతికొ, అమెయే యామె! ఏనెలంత వన్వేషించుటలో నేను మిగుల డప్పిపోతికొ, అమెయే యిప్పుడు వాయెదుట పామెగమూర్తియై మానముద్ర ధరించియున్నది."

"నుందరి! నీవెవరెవరు?

రేచివా? లేక, రావచివా?"

"నేను నీచరణదాసిని ఒక సామాన్యభిక్షుకు చాలను. నీ చిరకాలవైరి మహారాజాధిరాజా ప్రభాకరించుచు కూతురను." అని సగర్వముగ వామె పల్కినను.

"ఏమి! ప్రభాకరించుచుకూతురు రేణుకవా? ఇది స్వప్నముకాదు గదా?" అనుచు మదయ సింహుడు కంపించిపోయెను.

"కాదు, మూలసత్యము! స్వప్నలోకమున చింతా కున్నకంకాకమూర్తులను దర్శింతుము. సౌందర్యోపాసకుడు పౌఖ్యవంతుడగుచక్రవర్తి కాచాలడు. యుద్ధమున నీవు వాప్రియజనకుని హత్యచేసితివి. నేను దానికీబదులు రీర్షికొనెదను." అని విరక్తస్వర మునరేణుక వాక్కుచ్చెను.

"ఎవరితో, రేణుకా?"

"నీతో."

"వాతోవా?"

"అవును నీతోనే—నేను నిన్ను ప్రేమించుచు వ్వాను."

"కాని హత్యకులులేమియో—తెలియువా?"

"అవును, తెలియును—హత్యకులులు హత్యయే నీహత్య!"

"కాని నీవు....."

మాటకడ్డువచ్చి రేణుకయిటుల పల్కినను.—

"మాటాడవలదు! నేను నీప్రేమచే గ్రుడ్డిరాననై పోతిని.—ఉన్మాదము! అదివమున నేను నీప్రాణము లను తీయుటకై వచ్చియుంటిని. జననమూహము నుండి నిన్ను కాగుగా పరికించితిని—ప్రతిహింస ప్రేమగా మారిపోయెను."

"ఇదియంతయు నీమోసము—నీవు వచ్చేలకారా? గారమునందుంచితిని?"

"కేవలము నిన్ను తనివితీర దర్శించుటకు."

"ఇప్పుడేల వచ్చితివి?"

"నిన్ను విముక్తుని చేయుటకు"

"ఇంత త్వరితముగనే?"

"అవును."

"ఏల?"

"నేను నిన్ను తనివితీరునట్లుగ చూచివైచితిని." రేణుక, ప్రేమకంపితహస్తములతో నుదయసింహుని చేతి పంకెలలను సడలించివైచెను.

ఉదయసింహుడు కుక్కిరుంచుచుపై కూర్చుండెను: సౌందర్యోజ్వలభవనచంద్రిక యం దతడు ప్రేమామృతము తనివితీరగ్రోలి మైమరచియుండెను.

"పామ్యునీవు విముక్తుడవైతివి. ఇదియే వాయంతి మనమస్కారము." అని రేణుక ఆత్మావరంబున ఆవనతపదవయై పలికెను.

"నేను వాప్రితుడేవుని యాజ్ఞాపాలనము చేయ కాలక పోతిని."

"వారి యజ్ఞయేమి?"

ఉదయసింహుడు రెండుచేతులతో తన ముఖంబును మూసికేసుకొనెను.

అతడవరాధివలె రేణుకసమక్షమున నవవతముఖుడై పోయెను. యుద్ధమున భగ్దధారతో రేణుక పక్షపలమును చొడిచినప్పటి సమయ మతని మనస్సునకు న్నగ్ధురించెను.

వాడెంత యుల్లాసము? కాని నేదో?—పరితాపము.

వాడు విజయము—నేడు వరాజయము.

"నేను మహాపాసిని,—హంతకుడను!" అని ఉదయసింహుడు కన్నీరునుంచుచు పలికెను.—

"రేణు! నీయిచ్చవచ్చిన శిక్ష విధించుము. నేను మహావరాధిని."

"అవరాధివా?—నీ యవరాధయేమి?"

"నీ జనకునిహత్య."

“రేణుక పకపకవచ్చెను—“నీ పవరాధిపికావు, తూల్యదత్త, కర్మవీరుడవు; శత్రునితోపాఠి పగవీర్య కొంటివి. అపరాధిని నేను.”

“అదియెటుల రేణుకా?”

“నేను వాతెల్లడిగారి యాజ్ఞను పరిపాలింపజాలకపోతిని. యుద్ధభీరవునానీ, నేను—ఉదయసింహునివేడివేడిరక్తమున స్నానముచేతునని ప్రతిజ్ఞ చేసియుంటిని; కాని వా దురదృష్టముచే ప్రతిజ్ఞ తూర్తిగాలేదు. నే వాత్మహత్య చేసికొందును.”

“అయిన రేణుక నీవు నీప్రతిజ్ఞ తూర్తిచేసికొమ్ము—నీయెదుట వాకంక మానర మైయున్నది.” రేణుక ఉదయసింహుని శిరమును, తన ప్రేమ సాస్తయతో నిమరసాగెను.

ఉదయసింహుడు కాలరద్యస్థిలో ఆమెను పరికించెను. భక్తికృద్ధలాప్సర ఆమె వానిపాదములను స్పృశించి యిట్లు పల్కినది. “వాప్రథమప్రతిజ్ఞ నీ సౌందర్యపిపాసయందు నమాబ్రమైపోయినది—యిక రెండవప్రతిప మిగిలియున్నది.”

“అదియేమి?”

“ఆత్మహత్య.”

“ఏమి.....ఆత్మహత్యయో?”

“నీ వాత్మహత్య చేసికొనెదవా?”

“అవును.”

మిలుకు మిలుకు మను ఆ దీపపుకాంతిలో ఉదయసింహుడు రేణుక కరచల్లవమును గ్రహించెను. అతడు “రాజగుమా?” అని వ్యాకులతతో చలికెను. “నేను రాజకన్యను గాను! విశ్వాపథూతకు రాలను. నేను వా ప్రయజనముని ఆత్మవిషయమున భయంకర కృపభక్తుల వాచరించితిని.”

“ఇది నీ పారలూటు రేణుకా నీ వాత్మహత్య చేసికొనవద్దు. నే నన్నివిధముల నీవాడనీ.”

“అయిన వాతో రమ్ము” రేణుక శీత్రముల నుండి బొటబొట కన్నీటిరుక్కలు పడసాగెను.

కారాగారము కూన్యమయ్యెను. ప్రేమోపాధిని యొన రేణుక నిర్జనమార్గమునందలి మెలికలు తిరిగిన

గుండులలో మునుముందు నడచుచుండెను. ఆమె వెనుకంటి మంత్రిముగ్ధునివలె రాజగుమారు దుందలు సింహుడు.

౪

ప్రపంచదీపయే యింత.

మనుష్యజీవనము నవలలోని కథగాక ముత్యమి? ఉదయరాగ మెల్లెడల వ్యాపించుచుండెను. శిరల వాయులరంగములు — కునుమాపులోరమణులసానంద వృత్తము—అహో! సౌందర్యమును విరజిమ్ముచుండెను.

మాధవపుర పరిసరప్రదేశమున.....—

రేణుక నిలువబడి “చాలు, యింతవరకే! రాజకుమారా పవిత్ర రాజధానినిం బ్రవేశింతువు గాక, నీ నిక నీచంట రాజాలను.”

“ఎందులకు రేణుక?”

రేణుక మాటాడలేదు.

ఉదయసింహు డాత్మర్యముతో వామ ముఖము చూడసాగెను.

“పితృ పాఠకుడా!!” రేణుక ఉత్తేజిత కంఠ స్వరంబున యిట్లు పల్కినది. “నీవు కీక్రమముగ నిట నుండి వెడలిపోమ్ము. నీ వాత్మహత్య చేసుకొందును.” ఏవనింపుచే ఆమె తన ముఖమును త్రిప్పిచెలికొనెను.

“నేను నీ తెల్లడిగారి హత్య చేయలేదు, రేణుక!” ఉదయసింహుని కనులనుండి కన్నీరు కారసాగెను. అతడు వ్యాకులవ్వరముతో— “హత్యచేసినది వా తెల్లడిగారి ప్రతిహింస,—తీక్షణభుద్ధధార,—నీ సౌందర్యయశాకర్ణవము,—వా దురాకాపాశము!”

“మహారాజా”

“రేణుక?”

రేణుక తన పక్షపలమును భుద్ధధారతో పొడిచి చెరుకొనెను.

ఉదయసింహుడు హాహాకార మెవచ్చెను. నభా విధసారంగమువలె వామ యాకలిగొన్న-రెబ్బులి వంటి మృత్యుదేవత యంకరలంబున నిలగిల రమ్ముకొనసాగెను.

రక్తధారచే యిరువురు తడిసిపోయిరి.

“రాజకుమారా! నాకరమును గ్రహించుము” అని రేణుక మరణవాధచే గిలగిల తిన్నకొనుచు యిట్లు పలికెను. — “మన వివాహమున కిదియే శుభముచూర్తము! రక్తప్రోతమ్మయొక్క ధార, నీకు జయమగు నాక.”

ఉదయసింహుని దక్షిణహస్తము రేణుక వామ కరంబును గ్రహించెను.

రేణుక తన విస్ఫారితవయనముల మదయసింహుని ముఖమండలమును తిలకించుచుండెను. అతనిముఖమున సౌందర్యవిహస తొలుకాడుచుండెను.

ఉదయసింహుడు “రేణూ!” అని పెద్దపెట్టున శోక వైతెను.

కాని యెడటమన్నది రేణుక? రేణుకయనగా

దేశభక్తి

“అయ్యదియెనేను జన్మించి నట్టిపుడమి అల్లదిగా! నన్నుగన్నట్టిరెల్ల!” యనుచు మనసు నుప్పొంగబోవని మగువయెప్పుడు శవసమానంబు! దానిచొ జన్మమేల? దేశదేశము లెన్నియో తిరిగితుండకు ఆత్మదేశాభిముఖమాన మనడిబుద్ధి పుట్టి నమ్మదికలఁగని పూవుబోడి శవసమానంబు! దానిచొ జన్మమేల?

పూవు

రంగురంగుల వింతవస్త్రములదాల్చి కొదమలేనియ పుప్పొడినకూడబెట్టి పట్నదములసేడి యతిధిసత్సంగమునకు ఆతిథేయంబునిడెను గృహస్తువీవు! చిన్ననైననువయసునఁ జెన్నమీఱి కమ్మలెమ్మరలల్లన గ్రుమ్మరించి

జెడరు? ఆరనిమాట వినువా రెడరును లేకపోయిరి.

ఉమలక్ష్మి సౌందర్యము లున్నమైపోయెను.

ప్రాతఃకాల. స్వర్ణమయకిరణములు క్రమక్రమముగ పృథ్వితలముపై దిగివచ్చెను. శరాభూతహరి గమువలె ఆపురాధియుగ రాజుమరు దానమయమున తప్పవీయురాలి పక్ష్యులమున ముఖముంచి పడియుండెను.

అతడు సతీవుడా? నిర్జీవుడా? ఏమియు తెలియకుండెను.

ఇంకను సౌందర్యవిహస వాని యధరమున చాండలించుచుండెను.

ఓం కాంతి క్కాంతి క్కాంతి: (అనువాదము)

శ్రీమతి యమ్. అనసూయ గారు నిరును లేమేమొగలవను బింకమేల? ధనికురాలను నేనను దర్పమేల? పరహితపు నపుడుగాంక్షించు పడతిగామి, శవసమానంబు! దానిచొ జన్మమేల? ఆమెమరణింపవగచువా రెవరులేరు దేశమావంతయేని జింతింపబోడు కీర్తికాయములద్దాని కార్తితోన శవసమానంబు! దానిచొ జన్మమేల?

శ్రీమతి యమ్. అనసూయ గారు. తావులైతిప్రశంసకు; “పూవుపుట్ట గనెవరిమధించు” ననుటను విన మెంచునము! పూజనమయాల దేవునిమూర్ధమందు తోయ్యలులసొగసుఁ గుల్కులేదురుములందు పూవ! గ్రాలుచునుండువే ప్రొద్దునందు బావురే! నీదుహితకఫలమదేమొ!

మొగలాయి సామ్రాజ్యాధిపతియగు జేబరు మరణశయ్యనుండి, తన సుతులలో క్షేష్ఠుడగు హుమయూను చక్రవర్తిగావలె నను దన యభీష్టమును వెల్లడిజేసెను. తండ్రి యిష్టానుసారము హుమయూను సింహాసనమధిష్టించెను కాని అతని యను జాడగు కేమ్రును అతని పెక్కుబాధలఁ బెట్ట సాగెను. కేమ్రును, అన్నయగు హుమయూ నును బాటదోలి తానే మొగలాయి సిం హాసన మాక్రమించవలెనను దురాశతో సేనల గూర్చుకొని దండెత్తిపోయెను. తమ్ము ని దృష్టిపరుప హుమయూను పెక్కురాష్ట్ర ముల నాతని కొనగను గాని కేమ్రును నాశ కంఠము లేదయ్యెను. అన్నకు శత్రుడగు షేర్షాతో కేమ్రును కుట్ర నల్పెను. తుద కా భ్రాతృద్రోహితాఁ డ్రవ్వకొన్న గోతి యందు తానే పడెను. అతఁడనుజ నెదిరిం పఁ దనకుఁ దోడురమ్మని గేకర్ రాష్ట్రప్రభు నకుఁగఁబోయెను. కాని గేకర్ ప్రభు వాతని బట్టి హుమయూనున కప్పగించెను.

చక్రవర్తిహుమయూను, సింహాసనా నీనుండె యుండెను. అమీరు లందఱును సభాస్థలి నలంకరించియుండిరి.

క్రూరుఁడును, భ్రాతృ ద్రోహియునగు కేమ్రునునకు మరణదండన విధించవలయునని అమీరులలో ముఖ్యులెల్లరు తమ యుద్దేశ మును చక్రవర్తికిఁ దెలియజేసిరి.

హరి యభిమతమును గ్రహించినప్పుడు చక్రవర్తి వదనము విషాదావృతమయ్యెను.

అతఁ డమీరులతో 'సామంతముఖ్యు లారా! నాయనుజన కట్టి కఠినశిక్ష నెట్లు విధింపగలను?' అని పలికెను.

అమీరులెల్ల రాగహముం దెలుపుచు పలుకుకొనఁబొచ్చిరి. వారందఁ జేకగ్రీవముగ కేమ్రును మరణింపవలెనని కోరినపుడు చక్ర వర్తి యేల యన్యథాప్రవర్తింపవలెను? ద్రోహియగు సోదరునిపైఁ బగడియ్యకొనుటకు మాఱుగా హుమయూను కనికరమును భ్రాతృవాత్సల్యమును జూపినప్పు డాతడు గుండె దిటములేనివాఁడని వారందఱును నిందింపసాగిరి. కేమ్రునుకన్న కొలఁది యవ రాధములు చేసినవా రందఱును మరణశిక్ష విధింపఁబడినప్పు డనేక ఘోరకృత్యములు గావించిన యాతఁడేల మడియరాదు? అమీ రులలో నొకఁడులేచి, చక్రవర్తిని సమీపించి యిట్లు పలుకసాగెను.

“ప్రభూ! సోదరుఁడని కేమ్రునుపై దయఁ జూపరాదు. వీఁడు ప్రజలఁబెట్టిన బాధలు వర్ణనాతీతము. వీఁడు రాజద్రోహియు భ్రాతృద్రోహియునై పెక్కు నేరము లొన ర్చినాఁడు. దేవరసైన్యములఁ బీడించెను. మీ రాష్ట్రముల నాశముఁ జేసెను. మీ పాలనయందలి జనుల భయకంపితులఁజేసి పలువిధముల నవమానించినాఁడు. నీ సోద రుడగు హిండల్ రాజకుమారుని మరణ మున కీతఁడే కారకుఁడు. నీరాజ్యమందుఁ గలిగిన సంక్షోభములకెల్ల మూలమీతఁడే. ఇట్టి హంతకృతులు బ్రతికీయున్నచో మీ

రాజ్యమభివృద్ధిగాంచనేరదు. దేవర యభ్యుదయము గోరు మేనుల్లరమును, వీచు వధింపఁబడవలెనని తెలుపుచుంటిని.”

సభనున్న సామంతులెల్లరును కేమ్రును యొక్క క్రౌర్యమును జవిఁజూచినవారే. వారందఱును నుద్రేకమును జెలియఁబఱచుచు “ద్రోహి చావకతీర”దని బిగ్గరగ నైక్య కంఠమున నటవసాగిరి.

అందులకుఁ జక్రవర్తి “అమీరులారా, మీరు వచించినదంతయు సత్యము. నా సోదరుడగు కేమ్రును పలువిధములగు ఘోర కృత్యము లొనరించి, నాకును మీకును హాని యొనర్చినాడు. కాని యాతఁ డొనర్చిన మహాపాపములకెల్లఁదగినఫలితమును నాతని యనుజుఁడనగు నే ననుభవించితిని. మకుటమును గోల్పోయి, తిన్నచో శయనింపక, పరున్నచో గురువక, దేశద్రిమ్మరినై పలువెతలపాలైతిని గదా?” అని సమాధాన మియ్యఁజొయెను. కాని యాతఁడు ముగించుకొండగనె “మహనీయుడగు హ్యు సెయిన్ కూలి నుల్తాను తనకుఁజిక్కి టై దీ యెయుండగా కేమ్రు నాతని వత్తికూరముగ హత్య గావించలేదా?” యని యొక యమీరడిగెను. “శారవనీయుడగు లూచీజబేగ్ ను చిత్రవధను గావించినడెవరు?” అని యింకొకఁడు గద్దించి యడిగెను.

సభామందిరమంతయుఁ గలకలముతో నిండెను. “కేమ్రును చావకతీరదు” అను వాక్యము విననయ్యెను.

హుమయూను గద్దెనుండి లేచి బిగ్గరగా నిట్లనెను. “కేమ్రును ప్రాణముల నేఁ దీయ

వీలులేదు. మా జనకుఁడు లేబకు మరణించుచు నా తమ్ముల నెల్లపుడును రక్షించవలెనని నాకు శాసించినాఁడు. మరణించిన వారి యంత్యమనోరథము లీడెర్చుట నా విధి. కనుక కేమ్రునునకు మరణదండన విధింపఁజాలను.”

అమీరు లావాక్యములాలించి ఏమియుఁ బలుకనేరరైరి. కాని చిజిచిజిలాడువారి వదనములం దనంతృప్తి గానఁబడుచుండెను.

చక్రవర్తి వెండియు నిట్లనియెను. “కేమ్రును ప్రాణములఁ దీయింపనంటిని. గాని యాతని దుష్ప్రవర్తనకుఁ దగిన శిక్ష నాతఁడు పడయకపోడు.” హుమయూను మే నొక్కమాటు కంపించెను. ఆతఁ డొక్కక్షణ మూరకుండి కంఠమును నవరించుకొనుచు, “కేమ్రును ఇకముందు సేనలఁ బ్రోగుచేసి చక్రవర్తి నెదిరింపఁజాలఁడు. ఆతని కుట్రలుగాని మాయోపాయములు గాని యిక ఫలింపవు. కాబూలు పర్వతము లం దలివై భవముతో నుదయించు సూర్యునింక నాతఁడు గాంచనేరఁడు” అని వచించెను. అమీరులు వ్యాకులచిత్తులై యొం డొరుల ముఖములఁ జూచుకొనసాగిరి. “చక్రవర్తి సోదరునకు విధింపఁబోవు శిక్ష యేమి? యావజ్జీవమాతని చెఱయందుంచునా? లేక ద్వీపాంతరవాసశిక్ష విధించునా?” అనినా రాలోచింపసాగిరి.

“రాజద్రోహియైన కేమ్రునుయొక్క నయనములు పెఱికివేయఁబడును. నేటి సభ ముగిసినది” అని చక్రవర్తి పలికి, గద్దెను దిగి, అటునిటు జూడక, ఏరితోను బ్రసంగిం

పక తిన్నగా రాజసాధమునకుఁబోయి యదృశ్యుడయ్యెను.

చక్రవర్తిసోదరుడగు కేమ్రును, భటులచే నప్రమత్తతతోఁ గావలి కాయఁబడుచున్న గుడారమున, నాందోభిత మనస్కుడై తన కర్మమునుగూర్చి దలపోయుచుండెను. అతఁడు చక్రవర్తికిఁ జాల జాబుల వ్రాసెను. వానియం దాతఁడు తాను జేసిన నేరముల నెల్ల నొప్పుకొని చక్రవర్తిని దయఁగావుమని ప్రార్థించెను. హుమయూనును శైశవక్షీడల జ్వప్తికి రావించెను. పోదరులెల్ల రైకమర్మముతో నుండవలసినదను ఆనకునాజ్ఞ సూచించెను. తండ్రియభీష్టము నాతఁ డాదరింపనందులకుఁ గుందును, అన్నను జనకుమనోరథ మీదేర్పమని బ్రతిమాటెను. కాని హుమయూను సమాధానమును వ్రాయజాలఁడయ్యెను.

తన యగ్రజుడగు తన్ను క్షమించి విడుచునా? లేక తన మరణమునకై యెదురుచూచుచున్న యమీరుల సంతృప్తిబలుప వధింప నాజ్ఞయిచ్చునా? సార్వభౌముఁడు దయాస్వభావుఁడు. ఐనను దన్ను బూర్తిగా క్షమింపజాలఁడు. మహాపాపము లొనర్చిన తన యట్టివానికి హుమయూను సంపూర్ణ మగు ముక్తి నొసగినచోఁ దనకంతకన్న నెక్కుడు పరాధపము జరుగఁజాలదు.

అతఁ డెట్టి శిక్షనైన నమథవింపకీరడు. ఇతఁ నాతడు చేయఁదగినది అల్లనామనం స్మరణమే. అతఁ డాదినమంతయుఁ బ్రార్థన యందు గడపెను.

రాత్రి పడినది. నిముసము లాతనికి

యుగములుగఁ దోచెను. నిదురరాదు. ఆతఁ నికిప్పుడు చావన్న భయముపోయినది. ఆతని కొక కోర్కె కలిగినది. తన సతీమణియగు ప్యుచాక్ బీగమును గడసారి జూడ నాతఁ డభిలషించెను. తన పరిస్థితులు మాటిపోవుచున్నవని కేమ్రును గ్రహించి గేకర్ మల్తాను నొద్దకుఁ బోకపూర్వమే ఆమెను బుట్టినొంటికిఁ జేర్చెను. పాప మా సాధ్యికిఁ దనకుఁ గల్గిన దుర్గతినిగూర్చిన వార్తయైన తెలిసియుండదు.

కేమ్రును, తనభార్య జనకునింట సురక్షిత యైయున్నందులకు, సంతసించెను. కాని యవసానమును జెందుటకు పూర్వ మాత్ర డామెను జూడఁగలిగినచో నాతని మానస మూటఁబెందును. ఆమె పరమపతివ్రత. ఆమె యాతనితోఁ గష్టముఖములఁ బాల్గొన్నది.

మఱుసటిదినమున కేమ్రును రాజాజ్ఞాను సార మంధుఁడు గావింపఁబడెను. వేదనఁ దెలియఁజేయు పలుకొక్కటియు నాతని నోటినుండి వెలువడలేదు. అనంతరమాతఁడు సార్వభౌమునిపన్ని ధానమునకుఁ గొంపోఁబడెను పోదరునిగాంచినపుడు హుమయూను దుఃఖమును బట్టజాలక యశ్రులరాల్యుడొడఁగెను. అగ్రజునిదయావిహీనతను కేమ్రును నిందించలేదు. ఈవరలో నాతడు నిజసేనతో నత్యుత్సాహముఁ దెలియఁబడుచును జయభేరులతోఁ దిరిగిన యాపట్టణ విధులందు మాత్ర మీ దురవస్థ ప్రాప్తించిన పిమ్మట దీనుడై పడచిపోఁజాలఁడు గాన విధులలోనికి దరిమి వేయవలదని హుమయూనును ప్రార్థించెను.

కేమను జీవితమందు సంపూర్ణమగు మార్పుగలిగినది. ఆతడు జాన్మత్వవదపులఁ గోరఁడు. ఆతనికిఁక జయకాంక్షలేదు. ఆతని మేధ మామోపాయముల నన్వేషింపఁ బూనదు. ఆతని హృదయమంతయు విషాదా వృతమయ్యెను. పశ్చాత్తాపమాతనికి దుర్భర వేదనఁ గలుగఁజేయుచున్నది. ఆతడు మెక్కాకుఁ బోయినచో మానసమునకు శాంతి యొనగూడునని తలచెను.

కాని యాయంధుని మెక్కాకుఁగొని పోగల యాప్తులెవరు? ఆతఁడు సిరిసంపది లతోఁ దులతూగు సమయమున నాతని స్త్రీతపాతములఁజేసిడి వారిలో నొక్కఁ డును నాతని మెక్కాకుఁదీసుకుపో ముం దంజ వేయఁడయ్యెను. తుదకు రాజకుటుంబ ముపై భక్తిగౌరవములుగలపిల్లెకోకాయను నాతడెగుడెంచి ముసల్మానుల దివ్యస్థానము నకు కేమనును దీసుకుపో నిశ్చయించు కొనెను.

కేమను, మెక్కాకు బయనమై పోవుటకు పూర్వము, తన కనుకూలవతియై మనమలో వర్తించిన భార్యతో సంభాషింప నభిలషించి యామెగలచోటికిఁ బోయెను.

ఆమెజనకుఁడు, సింధుదేశమున నొక పాలకుఁడు. ఆతఁడు తన యల్లునకు సంభ వించిన యవస్థనుగాంచి కడుదుఃఖించి తన రాజభవనాంతరముల నివసించుచు జీవిత శేషము నంతనుగడప నిచ్చుగించెను.

ఆతని నిశ్చయమునుగాంచి కేమనువతి మణి తానుగూడ నాధుననుసరించి పోదునని

తెలియఁజేసెను.

కే శవమునుండియు దివ్యప్రాసాదములం దుఁ బెరిగి సుఖముల కలవడి పరిచారికల సేవల గొను నాకోమలాంగి పతితుఁడై యగధుఁడై కాలముగడప మెక్కాకుఁబోవునాధు ననుస రించి యెట్లు పోగలడు? ఆమెజనకుఁ డందుల కియ్యకొనఁడయ్యెను. 'నీవిల్లుకడలరా'దని యాతడు కుమార్తెకు తరు విచ్చెను. ఆమె యుఁ దనమనోనిశ్చయమును మార్పుకొన్నట్లగవడెను. కేమను జీవితమంతయు దిరిగి ధ్వంసమయమయ్యెను. ఆతని హృదయమున నూతనముగఁ జిగిర్చిన యాశాలత సమూల ముగ బెరికివేయఁబడెను.

కేమను రాజ్యమును గోల్పోయెను. ఆతఁడు దారుణావగు శిక్షకులోనై, నేత్రములఁ గోల్పోయెను. ఐనను గర్మమనుభ వింపక తీరదనుకొని యాతఁడు ధైర్యమును బూనెను. కాని భార్యనుగూడఁ గోల్పోవు చున్నాడని యాతఁడు గ్రహించినప్పుడతని శోకమునకు మేరలేదు.

ఆతఁడు మెక్కాకు బయలుదేరిపోవల సినదిన మేగుడెంచినది. కడసారి యాతఁడా మెతోఁబ్రసంగింపఁగోరెను. ఆమె దుఃఖమ గ్నయై యేరిని జూడనభిలషించుటలే దను సమాధాన మాతనికివచ్చినది.

ముతుకగుడ్డల ధరించి, యాత్రికుఁడై, నిశ్చననీయుఁడగు పిల్లెకోకాభుజము నాధారముగఁగొని, బేబరు సార్వభౌముని కుమారుఁడు మెక్కాకుఁ బయనమయ్యెను.

అతినికై నానయొకటి జనసమ్మర్థములేని ప్రదేశమున వేచియున్నది. ఆతఁడును వీల్చే కొకాయును నావలెక్కరి.

అహ! ఏమిది? అతివయార్ద్రాహృదయముతోవచ్చి, యాతనికేలుపట్టి 'ధైర్యమునుగోల్పోకుము' అని మృదుల కంఠస్వరమున బలుకునామె యెవరు? కొన్ని గడియలకుఁ బూర్వ మాతఁడు రాజ్యలక్ష్మిహోబాటు వీడిపోయిన దనుకొన్న ప్రేమరాజ్యలక్ష్మి యనఁదగు ఘృతాక బీగము. "మనమిరువురమునుగలసి యాత్రికుఁబోదము. మన మీరు పురమునుగలసి మెక్కాయందు శాశ్వతానందసౌఖ్య మనుభవితము. ఇట్టి సీతీయందు మీ మృక్కట్టుల పాజ్జేసి, నేను రాజప్రాసాదముల నతివైభవముతోఁ గాలము గడపుదు ననుకుంటిరా? మీ జీవితమునం గల సుఖములఁ బొల్గొన్న నేను గట్టములన్న వెఱునునా?" అని యామె వేలుకసాగెను.

జనకుడు, ఘృతాక బీగము మగని ననుసరించిపోవుచున్నదని గ్రహించి, యామెను గొనితెమ్మని సన్నిహితు నొక్కనిబంపెను. ఆమె యింటికిఁ దిరిగిపో నిచ్చగింపదయ్యెను.

రాజన కాగ్రహముమొండయ్యెను. ఆతఁడు జనకుఁడు. అంతియకాదు! ఆతఁడు చాలకుఁడు! ఆతనియాజ్ఞ నామె ఉల్లంఘించెను. ఆతఁడు న్యాయముగా నదీప్రాంతమున కేగు

దెంచి, యామెను 'మరలిరమ్మి' అని యాజ్ఞాపించెను. అందులకామె, "తండ్రి, కేమ్రునురాష్ట్రాధిపతియై, యఖండవైభవోపేతుడైయున్నపు డాతనికి నన్నిచ్చి పరిణయముగావించితివి. ఈత డప్పుడు పరిచార పరివృతుడు. ఈతని కప్పుడు నాసాహాయ్య మవసరమేలేదు. ఇప్పుడన్న నీతఁడు పతితుఁడు. అంధుడు. ఎట్టివాఁడైన నీతఁడు నా నాథుఁడు. ఈతని యర్థాంగినినేను—ఈతని కష్టసుఖముల బాల్గొనవలసినదానను. నామె ననుసరు లున్నంతకాల మీతని ననుసరించి ఈ యంధునకు నేత్రదవ్యయమునై యుపచారముసేతును" అని పలికెను.

అ సాధ్వీమణివలుకు లామె జనకునకుఁ దలఁపులుచెచ్చినవి. అతడేమియు ననఁజాలక మరలిపోయెను.

ఘృతాక బీగమును దాను బలికిన వలుకుల నెఱవేర్చుకొన్నది. ఆమె కేమ్రును నొక్కక్షణమైన నెడబాసియుండలేదు. అతని వీడిపోయిన వైభవములగూర్చి యాతని కెప్పుడును జ్ఞప్తిరానీకుండలేదు నామె ప్రయత్నించినది. అత్యుత్సాహముతో నాయు పతి నాధుని కష్టములందుఁ బొల్గొన్నది. హేయమై దుర్భరమైన నాధుని జీవితమున కానందముగొల్పగిల్లిన ఘృతాక బీగము నారీలోకమునకెల్ల మార్గదర్శని యైనది.

ప్రాగ్దేశపుష్పిల ప్రబోధము

ఈ దీప్తు

ఈజిప్టులో మూడువందల సంవత్సరములనుండి ఘరదాలనుక బంధితులైయున్న స్త్రీలు నేడు విమోచనములడిసి సంతోషముతో సందరించుచున్నారు. సంతోషావహముగు మార్గకాంతి, యింపు గొలుపు పచ్చికబయళ్లు, శృంగారవనములు, అద్భుత దృశ్యములు, 'నిండుచేడుకలుగాంచి, ఆనందించి, ఆనందించు సౌభాగ్యము తరతరములనుండి ఈదేశపు స్త్రీలకు రేకుండెను. అట్టి జాత్యాగ్యము నేడు వీలగుచోయినది.

ఘరదాలు కూలుట

నుమారు 15 సంవత్సరములక్రిందట ఒక యద్భుతముగు బాలీయాచేశము ఈజిప్టును మొదలంట నూపిచెయ్యెను. వృద్ధులు, యువకులు క్రైస్తవులు, ముసల్యాదులు అందఱు నీయాచేశపూరితులై స్వార్థము, కుంచితస్వభావము, తుండ్రలాభములను నిరసించి, ఈజిప్టుదేశస్వారంత్రియనునకు బూనుకొనిరి. ఈ ఆచేశమే స్త్రీలనుగూడ పావహించెను. విదేశప్రభువుల దుండగము, దేశీయప్రజల దాస్యము, బాలీయా నాయకులకీక్షలు వారు మానముదార్చి చూచుచు నూర కుండరేకపోయిరి. తుదకు జనులురేపాపాగారి నిర్బంధన సందర్భమున పురుషులతోకాటు స్త్రీలుగూడ తమ దృఢమగు ఆశక్తులని దెలుపుటకై దట్టమును ఆచ్ఛాదనముల (Veils) ధరించి, నుంపుగూడి, వీధులలో నూరేగింపుజరిపిరి. పోలీసువారు వచ్చి యీ యూరేగింపును చెదరగొట్టిరి. కాని యీ కుభదినమును మాత్రము స్త్రీలు మఱువలేదు. అనాటి ఆచేశము చల్లారలేదు. నాడు వీల్చిన స్వారంత్రి వాయువు వారి యింద్రియములపన్నిటిని రేపిచేసెను. మూలభావము వహించిన వారి చిరకాలపు కోరికలు, తల్లిందియున్న వారి బాలీయాభావము, ఒప్పువృద్ధి చెలరేగి వారిని శక్తిస్వరూపిణులుగ మార్చిచేసెను.

శ్రీచుతి యల్. సరస్వతీనాయిగారు

"ఇకమిదట మేము సాంఘికముగను, రాజకీయముగను వామలై యుండ"మని వారు దృఢనిశ్చయము గావించుకొనిరి. నాటితో వారీశ్వంఖలములు తెగిపోయెను. వారి కారాగారములు కూలిపోయెను. ఇంటిలోరాజి సంఘమున గౌరవాదరముల కర్తవ్యం వ్యక్తియని గాటినుండి పొటించబడుచున్నది.

నేడు

రానురాను తలనుండి కాళ్ళకణకు వ్రేలుచు, ప్రతియంగమును గప్పిపుచ్చు బురకాలు వాడుకనుండి తొలగిపోయెను. ముఖమునుమాత్రము పూర్తిగ మరుగుపఱుచు మూడుపొరల ఆచ్ఛాదనమును వారు ధరింపబూనిరి. ఇదికూడ క్రమేణ యోవకులు వివర్ణించి కండ్లగుడునుటలు, ముక్కుమీదనుండి మెడవలకు నొకదళపరి, తెల్లని మునుగును ధరింపమొదలిడిరి. నేడీదళపరి మునుగుకూడ చూని నన్ననిమిషిను మేలి మునుగును ధరించుచున్నారు. ఆధునిక భావవైఖరి ప్రబలినవారి యింద్రియలో నీయునుగు కావచ్చుట చాల అరుదు. రాజనగరులలోను, కచేరీలలోను, పూర్వాచార్యులములలోను, నీయునుగు మర్యాదకుగా నుపయోగించుచున్నారు.

జనానా రమణులు

ఈన్నరితరగతులకు కేంద్రిన పాపాలకటుంబములలో పూర్వారదాస్యము చాలవలసి విలోపించినది. ఆధునికవికాలభావములు వీరిలోమొండు. ఈ తరగతి నానీమణులు నేడు పాశ్చాత్యస్త్రీలకంటెను దీసిపోరు. వేషముందును, భాషాప్రవీణతలోను, తెలివితేటలలోను, విద్యయందును, విజ్ఞానముందును, పాశ్చాత్యరమణులతో దులదూగుచుండరు. వీరు ఇంగ్లీషు లేక ఫ్రెంచి ఉపాధ్యాయులవలన బాల్యమున ఇంటిలోనే ఉత్తమునుగువిద్య వర్ధిల్పింతురు. తదుపరి యూరపులో నేరుగాంచిన యేవిద్యాసంస్థలోజేరెండు మూడేండ్లు గడపెదరు. అచ్చట నున్నంత

కాలము యారవియను సాంఘికతీవ్రములో పూర్తి గ పాల్గొందురు. నానాటికి మారుచుండు వింతవింత పార్శ్వమువగరపు చేపములను ఎట్టి సంకోచములేక సంతోషముతో, నలక్షణముగ నవలంబించుదురు. అచటి యద్భుత నాటకప్రదర్శనములకుబోయి, పాశ్చాత్య గానము, వృత్తము, కళలనుగని, విని ఆనందించుచుండురు; సాంఘిక సమావేశములలోను, సమిష్టి వృత్తములలోను, పాల్గొనుచుండురు; సాయంత్రవపు వేళ నదులపై నాకలలో విహరించుచుండురు; ఉద్యానవన విహారములకు, కళాప్రదర్శనములకు, స్త్రీ పురుష మిత్రులతోతోయిసంతరించుచుండురు; ఇట్లు యూరోపియను తీవ్రము గాఢముగ ననుభవించి, దానిలోకు పాటును చానుగ నెలుగుదురు. తదుపరి ఈజిప్టుతో యువతోడనే విచేకచేయు, భాష, వర్తనమువిసర్జించి గృహమును తమ కార్యరంగముగను, బంధువర్గమును తమ సంఘముగను, సంపారమే నరమావధిగను నియమించుకొని, కాలము గడపుదురు.

కెమారుపాపా—సాధారు

టర్కీలోని విచిత్ర సాంఘికవర్తనము ఈజిప్టు స్త్రీల దృష్టివైఖరిని నిగూఢముగ మార్చుచున్నది. కెమారుపాపా ఒక్కసారి పరదాలనూడదీసి, ముసుగుల నెగురగొట్టి, బహు భార్యావద్దతి నెగద్రొక్కి సాంఘికతీవ్రమున నర్యతోముఖమగు స్వీచ్ఛ ప్రపాదించెను. ఈ మారనవికాలతీవ్రము, మారనస్వీచ్ఛ ఈజిప్టుదేశపు రమణులలో క్రొత్తకొరికలు, క్రొత్త యాకలు పుట్టించినవి. కెమారుపాపాభావములు, ఆశయములు ప్రతి స్త్రీ వ్యాదయములోను బహిరంగముగనో, రహస్యముగనో, మెలగుచున్నవి.

ఈజిప్టుదేశపుబ్రతువు సాధారు, ఈ విషయమున భిన్నముగ ఆభిప్రాయమును కలిగియున్నారు. వారు స్త్రీల లోనిట్టి ఆకస్మికవర్తనమునకు నమ్మకంపరు. క్రమేణసంఘములోని మార్పులు జరుగవలెనని వారి యభిమతము. అందుచేతనే యారేడు తనరాణి మునుగుదీసి బహిరంగముగ సంచరించుటకు నియ్యకొనలేదు. ఇది తీవ్రవాదులకు నచ్చకపోయినను ఈజిప్టుదేశపు

ప్రజాసామాన్యముయొక్క భావవైఖరి కనుగుణ్యముగనున్నది. ప్రజలను, క్రమముగా సంస్కారవర్ధకులతో బరిచయమొనరించి, తాను మార్గదర్శకుడై యుండి అల్పవల్లన తేనుమార్గమున, వారిని నడిపించు నీరవి యభిమతము.

నాయకులు

టర్కీలో తమ సోదరీమణులు గాంచివంతటి యభివృద్ధిని ఈజిప్టులోని స్త్రీలింగము బడయలేదు. కాని యందులకై మొక్కవోని యత్నములు జరుగుచునే యున్నవి. అవి యదిరకాలములో నఫలములు కాకమానవు. ఈదేశపువనితలకు నాయకురాలు మేడేము ఖుదాషీరావుపాషా. ఈమెయందు వ్యాదయ రంజకముగు వర్తనమును, వికాలమగు విజ్ఞానమును, ప్రజలమగు కార్యభూతిగతయొ గలవు. ఈమె కైరాలో తన భవనమునకు మేధావంతులగు పురుషుల నాహ్వానించి అనేక ముఖ్య విషయలపై చర్చలు జరపుచుండును.

ఈజిప్టు వనితోద్భవమునకు మేడేము ఖుదా కార్యదర్శిని. కొలది సంవత్సరములక్రిందటి ఈమె సిరియాలోని చేరూటు నగరమున ఆమెరికనులచే స్థాపించబడిన విశ్వవిద్యాలయములో ప్రవేశించెను. ఇట్లా విద్యాలయములో తీరిన మొట్టమొదటి ముసల్మాను యువతి యీమెయే. అచ్చటి తమ సహపానుల కెందును తీసిపోక నాలుగేండ్లు దివ్య నభ్యసించి తదుపరి కొలంబియాకుఁ బోవ నమకట్టెను. కాని ఈజిప్టు ప్రభుత్వముచా రనుజ్ఞనొసగకపోవుటచే ఈజిప్టులోనే నివసించి స్త్రీల యభ్యున్నతికై పాటుబడుచున్నది.

ఆశయములు

ఈజిప్టుస్త్రీలు తమ ప్రజానికలో ననేకవిషయములను కొప్పించియున్నారు. పురుషులతో సమానముగ బాలికలనుగూడ నిర్బంధప్రాథమికవిద్య గోరుచున్నారు; వారి దేశములోని అలజబహు విశ్వవిద్యాలయమును అధునికవర్ధకులపై నమనవలె

సరసాపురం లిడీసు క్లబ్బువారు
శ్రీమతి కస్తూరి కామేశ్వరమ్మగారికి వీడ్కోలునొసగుట

భూనాదగర్హిక మృదికాలయములో పనిచేయుచున్న హైందవనీకలు.

శ్రీమతి పుత్తల సుశీలాదేవిగారు

వియనగరం యం. యం. స్కూలులో
మూడవ ఫారమున జనవ్రతున్నది. ఈమె శ్రీ
విద్యమగూర్చి యిచ్చిన యోచనాస్వాసము గతి సం
విక యందు ముడింటబడి యున్నది. దీనికి ప్రథమ
బహుమాన మియ్యబడినది. ఈమె వయసు 13
సంవత్సరములు.

శ్రీమతి వేపా సరోజిదేవిగారు

వర్సాటూర్ ప్రోగ్రెసివ్ యూనియన్ వారి
బీచ్ లో నియమ మొదటి తరగతియందు నుండి
రావైచది. ఈమె భీమవరమ్మం తొమ్మిదవ పాఠ
శాలయందు నాల్గవ ఫారములో జనవ్రతున్నది.
ఈమె వయసు 17 సంవత్సరములు.

నడిచాడించుచున్నాడు; నడవడిలో పురుషులకును స్త్రీలకును ఒకటివేరి యుండవలెనని నిర్బంధించుచున్నాడు; పురుషులు బహుభార్యులను వివాహమాడ కూడదనుకాననమును మొదటి దినములలోనే సిద్ధపరచిరి. కాని కొర్రాను నలుగురు భార్యలను అనుమతించుటచే కొర్రానుకు విరుద్ధముగ నా చట్టమును కాపించబలపైరి. కాని అట్టి కాననము బడయువరకు వేరొక భార్యల పురుషునకు లేమి లిట్టలనిచ్చి వివాహముచేయుమని తీర్మానించుకొని తదనుగుణముగా వర్తించుచున్నాడు.

భారత దేశము

టర్కీ, ఈశాన్యయందువలె మన దేశములోకూడ రాజకీయాధ్యమమువలననే స్త్రీలకు ప్రబోధము కలిగినది. అఖిలభారతమహిళాసభలని ప్రతివర్సరము ఆయనచుండినను, వానివలన ఏ కొలదిపాటి విద్యావతులలోనో గాని తదితరులలో చలనము కలుగలేదు. కాని మొన్నటి సత్యాగ్రహమువలన స్త్రీలలో నిమిడియున్న శక్తులన్నియు ప్రజ్వలించి ప్రకటనలొందినవి. బొంబాయి నగరమునను, బాన్స్లోలిలోను స్త్రీలు చూపిన చైర్యము, దీక్ష, కార్యదక్షత, సహనశక్తి అత్యద్భుతములు"స్వరాజ్యమును చేరువకు గొనివచ్చి"రని గాంధీమహాత్ముడే వానిని గొనియాడెను.

అఖిలభారత మహిళాసభ కాక, ప్రతిరాష్ట్రములోను, జిల్లాలోను, నగరములోను, ఏదియో యొక మహిళాసభనుగూర్చి వినుచునేయుండుము. కాని సంవత్సరమున కొకపారి ఆచంబరముతో నమావేశమై యుపవాసములిచ్చి, తీర్మానములు పలికి, వాటిని ప్రభుత్వముపారి కంటి కడుచరి నిమరబోవు మహిళాసభలవలన పామరజనుల కెట్టి లాభమును పొసగలేరను.

ఆదియునుంగాక, ఈ సమాజములు నిర్మాణమందును, కార్యసరణియందును భిన్న భిన్నములై, అన్యోన్యసహాయములేక బలహీనములైయున్నవి. కాన పటివన్నిటిని ఒకే సంస్థక్రింద క్రోడీకరించి, నేను భారతస్త్రీల హృదయములలో నుప్పొంగుచున్న ఆశయములను పీకముగాగొని ఒక ప్రచారిక పిడ్డముజేసి, కొన్ని సక్రమపద్ధతుల ననుసరించి, సంవత్సరము పాడుగునను ధంగములేక కార్యము ఆయన నటుల ఏర్పాటుచేయు టిర్వివసరము. ప్రతి చట్టములోనుస్థిరమునుసంస్థనుసెలకొల్పియు, విరామములేని ప్రచారము నల్పియు, విద్యాలయముల స్థాపించియు, కొంతలేక వత్సరములకొలది కృషి పలికినచేగాని శతాబ్దములకొలది భరతసంఘమున పాడుకొని పోయిన గోపాపద్ధతి, బహుభార్యవిధానము, బాల్యవివాహము మున్నగు కడులు నిర్మూలమొందవు.

షేక్ షాండు ఉంగరము

వరీక్షలైన పెంటనే ఈలాగే రావలసిందని మానాన్నగారతనివేర నొకకాద్ద్ర వ్రాసినారు. ఏపెలు అయిదవతేదీ సాయంకాలం అయిదుఘంటలబంధీలో వచ్చేదనని ఆయన జవాబువ్రాసినారట. మానాన్నగారవార్త మాలో చెప్పడముతోటే మాకు చాలా సంతోషమువేసింది. నాగడిలోనున్న పట్లు అవి తుడిపించి, కొత్తపట్టులుతో గడంలా అలంకరించేను. మార్చి 29 వ తారీఖు నుండి ఏపెలు అయిదవ తేదీవరకు గడవడమంటే ఎన్నోవందలయేళ్లు గడుపుతే యెంత కష్టంగా వుంటుందో అంతకష్టంగావుంది. ఏపెలు అయిదవతేదీ ఉదయంనుంచి సాయంకాలంవరకు గడవడం మరీ కష్టమనిపించింది. సాయంకాలమైంది. మరీ ఆత్రుత లావైంది. ఏదో అర్జెంటువనుందని నాన్నగారాదినముననే కేంపు వెలిపోయినారు. వచ్చే జట్కా ఒక్కటిగూడా మా యింటిదగ్గరనాకలేదు. ఎనిమిదిఘంటలుకొట్టారు.

“అమ్మా! ఎనిమిదైంది, మరిరారు. ఇంట్లోకిరా, భోంచేసి పడుకొందాం. ఆప్పల స్వామిని వీధిలోకూర్చోమని చెప్పా” అని మాలమ్మ పిలిచింది. లోపలికిపోలేను. వీధిలో కూర్చోలేను. మరొక అరిఘంటనేపు వీధి గుమ్మంవద్దనే కాలక్షేపంచేశాను. ఇంకరారని నిశ్చయించుకొన్నాను. నేను మాలమ్మ వడ్డించుకొని తింటున్నాము. ఎవరో తలుపు పిలచినట్లు వినబడింది. మాబంట్రోతు తలుపు తీసేడు. “ప్రసాదరావుగారు వచ్చినారా”

శ్రీమతి వెల్లంకి కకుంఠలా సరసాయమ్మగారు

అని ఆతనిడిగేడు. “లేదుబాబు రాలేదు” అని ఆప్పలస్వామిచెప్పి పంపివేసినాడు. అడిగినవారతని స్నేహితులని నాకు తెలుసును. ఆయన పుత్తరంవ్రాసినారని అనుకొన్నాను. భోజనాలైనవెనుక వసారాలో మంచముమీద కూర్చొని మాలమ్మ నేను మాట్లాడుకొంటున్నాము. “ఏకారణంచేత రాలేదో యీ వేళ. ఒంట్లో కులాసాగావున్నదని వ్రాసినారా” అని మాలమ్మ నన్నడిగింది. “మొన్న వ్రాసినపుత్తరంలో కులాసాగా యున్నట్లే వ్రాసినా” రని నేను చెప్పినాను. పదిఘంటలు కొట్టారు. మాలమ్మకు నిద్రవచ్చింది. నాకింకా నిద్రపట్టలేదు. “కమలా” అని పిలుపు నాచెవిబడింది. ఆశబ్దం నాకు చిరపరిచితమైనదే. ఆశబ్దం కర్ణామృతమైనది. మరల నాభావాలు ఒక్కమారుగా పైకిలేచినవి. మాలమ్మను లేపించకుండా తలుపు గడియతీశాను. లోపల ప్రవేశించేరు. సామానంతా గదిలోపెట్టించాను. “మామయ్య లేయా” అన్నాడు. “కేంపు వెల్లినారు ఈదినమే. రేపు సాయంకాలానికి వస్తా” రని చెప్పినాను. “ఇంత ఆలస్యమేమి” అని అడిగినాను. “మాస్నే హితునియింటికిపోయి వస్తున్నా” నన్నాడు. ఈపూర్ణో ఆతనికిఒక్కరే స్నేహితుడు. అతడువచ్చి మాయింటిదగ్గర అడిగినాడు. ఆయనలాగ చెప్పుచున్నాడు. నాకు కొంచె మనుమానంవేసింది. అనేకభావాలు దయించేయిగాని వానినెల్ల అణచుకొన్నాను. మాలమ్మలేచింది.

“ఏమోయిపంతులూ! ఇంత ఆలస్యమైందేమి” అని పలుకరించింది, “పట్టుపంచయిచ్చి వడ్డించమ్మా” అని మాఅమ్మ నాతోనంది. “ఇప్పుడే ఫలహారంచేసివచ్చేను, నాకాకలిలేదండీ” అని ఆయనన్నారు. “కొద్దిగా చల్లాలన్నంతిను, లేకుంటే వేడిచేస్తుందని మాఅమ్మ మల్లా అరచితో చెప్పిందిగాని ఆరేను భోజనంచేయలేదు. “పదకొండు ఘంటలుకొట్టేరు వెళ్లి గదిలోపడుకోవోయి” అని మా అమ్మచెప్పింది. “చాలా ఉక్కగావుంది, వరండామీదనే పడుకోంటారే”దని ఆయనన్నారు. “మెరుపులు మెరుస్తున్నాయి, గదిలో చల్లగాగాలి వుంటుంది. లోపలే పడుకోవోయి” అని మా అమ్మ ఎంతచెప్పినా విన్నారుకారు. వరండామీదనే మంచముచేయించినాము. మా అమ్మ లోపలికిపోయింది చలివేస్తున్నదనుకొంటున్నా.

“నేను వ్రాసినపుత్తరం అందిందండీ?” అన్నా. “నాకు నిద్రవస్తున్నాది, నన్ను మాట్లాడించ” కని అన్నారు. “చెప్పేలోపల నిద్రపోతుందా” అన్నా. “నేను చెప్పలేను.” అని శాలువ కప్పుకొని పడుకొన్నారు. నాఉపాలకు మరి కొన్ని తోడైనవి. ఎన్నడూ యిలాగలేదు. ఆయనతో మాట్లాడడాని కిదివరకు నాకు విసుగువచ్చేది. ఇప్పుడు పలుకే బంగారమైంది. ఆరాత్రి నాకు నిద్రలేదు. ఎన్నో స్వభావాలు దయించినవి. ప్రయాణం బడలికవల్ల పడుకొన్నాకని ఆభావాలను కొంత ఆణచుకొన్నాను.

తెల్లవారింది, కాఫీచేసి గదిలోనికిపట్టు

కొనివెళ్ళేను. “కాఫీ చల్లారబోయినా” అన్నా. ఎలాగన్నా మాట్లాడించడాని కొక తెలివితక్కువప్రశ్న. “ఉ” అన్నారు. చల్లారబోస్తూ, “నాపుత్తరం అందిందా” అన్నా. “అందింది కాని తిరిగి జవాబివ్వడానికి వేళలే నందున మానివేశా”నని అన్నారు. “మీ నాన్నగా రెప్పుడువస్తా”రని అడిగేరు. సాయంకాలానికి రావాలన్నా. కాఫీతాగం డన్నా. “నీవు పుత్తరంలో తెమ్మనివ్రాసిన వస్తువులన్నీ దొరకలేదు. దొరికినవి తెచ్చా. తాళాలివిగో. సూటుకేసులో వున్నాయి తీసుకో” అని అన్నారు. నాకొక్కసారి మహానందంకలిగింది. నా వ్యతిరేకభావాలన్నీ అణిగిపోయినవి. కాఫీతాగేకచూడాలెండిఅన్నా. కాఫీతాగేరు. “నీవుతా”గ న్నారు. నేనూ తాగేను. సూటుకేసుతీసి ఒక్కొక్కటి బయటకులాగ మొదలుపెట్టేను. “ఒకపేంటు, పద్దు” ఇస్తావా” అన్నారు. ఎంచీయిచ్చేను.

ఇంకా పెట్టె తిరగవేస్తున్నా. అందులో సాముద్రీకం వున్నకం కనపడింది. ఇదెన్నాళ్లయి వేర్చుకొంటున్నారని అన్నా. “ఏదీ నీ చెయ్యిచూస్తా”నని చెయ్యి పట్టుకొన్నారు. “ఇదెప్పుడువచ్చింది? ఏదీవుంగరం చూదా” మన్నారు. తీసియిచ్చాను. “షేక్ పేండువుంగర” మెక్కడిదన్నారు. నేనేమీ జవాబీయలేదు. వుంగరాన్ని బాగాచూచేరు. నా మోముపంక తేరిబారిచూచేరు, చిరునగవల్లా మూతి విరపుక్రిందమారింది. నిట్టూర్పువిడచి చేయివదలినారు. “తరువాతచూస్తా”ననిచెప్పేసి చేయివదలివేసినారు. చేయి

చూడండన్నా. పుంగరం నాదగ్గరకడవేసి గదివెకలిపోయినాడు. పెట్టెతాళంవేసి నేను చావట్లో కూర్చున్నాను.

పదిఘంటలు కావచ్చింది. “అమ్మా మీరయన స్నానంచేశారా” అని అమ్మ అడిగింది. ఇంకాయంటికిరా లేదమ్మా. అన్నాను. బంట్లోతును పంపమంది. ఎక్కడుంటారో తెలియకన్నా. నేను మాలమ్మ ఇలాగమాట్లాడుకొంటుంటే ఎవరో ఒక అబ్బాయివచ్చి “ప్రసాదరావుగారున్నారా” అని అడిగినాడు. “లేరండీబాబూ అని మా అప్పలస్వామి చెప్పేడు. “ఎక్కడికి వెళ్లినారో తెలుసునా” అని అడిగేరు. “తెలియదుబాబూ అతని కొనమే చూస్తున్నాం” అన్నాను అప్పలస్వామి. “ఆయన వచ్చిన వెనుక ఈ పుత్రరం ఇచ్చి” అని ఒక పుత్రరంయిచ్చి ఆ అబ్బాయిపోయినాడు.

అప్పలస్వామి దగ్గరనుండి కవరుతీసికొని విప్పి చదివేను. ఇంగ్లీషున వ్రాసినారు. నాకు కొంచెమింగ్లీషువచ్చును. పుత్రరంలో, “ప్రాద్దున్న మనం ఒక్క ఘడియకూడా కులాసాగా పుండడానికి సమయం అయింది కాదు. గనుక పండ్రెండుఘంటలకు మీరు రావలయును. రాత్రి యిచటనే పుండవలయును.” అనివుంది. క్రింది సంతకంచూచేను. “ఇట్లు మీ ప్రియమైన శ్యామ్” అనివుంది. సంతకం, పుత్రరం చూడగనే గుండె రుట్టుమంది. నా భావాలను మరింత పోషించినవి. ఆ పుత్రరంపట్టుకొని పరిపరివిధాల ఆలోచించుకొంటూ కూర్చున్నా. “పదకొండుకావచ్చింది దింకారా లేదమ్మా” అంది

మాలమ్మ. లేదన్నా. ఇంతలో జోడుచప్పుడైంది. నన్ను పలుకరించకుండా పట్టుబట్టి కట్టుకొని భోజనానికి వెళ్లినారు. మాలమ్మ నన్ను భోజనానికి రమ్మంటే నాకు వికారం గావ్రందనిచెప్పి గదిలోకిపోయి పడుకొన్నాను. భోంచేసి నన్ను మాటాడించకుండా గదిలో బట్టలువేసికొని మరల ఎచ్చటికో బయలుదేరినారు. ఆయన వెళ్లిన యింకో అరఘంట కల్లా యింకోపుత్రరం మరొక అబ్బాయి పట్టుకొచ్చేడు. అది చదివేను. అందులో “సాయంకాలం మనం మన ప్రియమైన శ్యామ్ తోగూడా పైరుపోదాం. గనుక మాయింటికి వెంటనే రావలసింది” అనివుంది. సంతకం, జాన్, అనివుంది. నాకు మరీ అనుమానం ఎక్కువైంది. పట్టుదలగల్గింది. ఆయనతో చదువుచున్న కిరస్తానీదానిపేరు కనుక్కోవాలని పుద్దేశం కలిగింది. మాలలిత అన్నకు తెలుసుకదా అని వాల్గింటికి వెళ్లేను. “ప్రసాద్” (లలితనోదరుడు) గదిలో లలితపుండవంచేత ఆగదిలోకి వెళ్లేను. అతనిని “అన్నా” అని పిలవడమలవాటు. ఆయన దగ్గర నాకు చాలా చదువుగూడాను. మెల్లిగా అతన్ని దాని పేరుకనుక్కున్నా. దాని పేరు. శ్యామలాకన్య దాని తమ్ముడు పేరు జాన్. నేను ఇలాగమాట్లాడుతూవుంటే ఆయన వక్కనుంది రోడ్డుమీదనుండి వెళ్లుచున్నారు. ఆయన నన్ను చూచేరు. నేనాయన్ని చూచేను. నేనింటికి వెళ్ళేసరికల్లా ఆయన ప్రయాణం సందట్లనున్నారు. “సాయంకాలం మీమామగారినిచూచి వెళ్ళువచ్చులేవోయి” అని మాలమ్మ అంటున్నది.

“నేనింక ఒక్క నిమిషముగూడ నుండలేనండి” అని ఆయన అంటున్నారు. “అప్పల స్వామీజిట్లాకేవోయి” అన్నారు. “బాబూ సెలవలేకదా. మామయ్యగారువచ్చేక వెళ్ళవచ్చునులేండి” అని అంటున్నాడు. మా అమ్మ బ్రతిమాలుతున్నాది. పెద్దగాలివాన వచ్చింది. ఎలాగో ప్రయాణం ఆగిపోయింది. మా అమ్మ బ్రతిమాలడంచూస్తే నాకు పట్టరానికోపంవచ్చిందిగాని ఏమీ అనలేదు.

సాయంకాలం నాన్నగారువచ్చేరు. అల్లుడువచ్చినారని మా అమ్మ చెప్పింది. “ఏడమ్మా” అని నన్నడిగేరు. నే మాటాడలేదు. రాత్రి ఎనిమిదిఘంటలైంది వచ్చేరు. అల్లుడు మామ యిరువురు మాట్లాడుకొన్నారు. “ఇక్కడ రెండుసెల లుండా” అని మానాన్నగారన్నారు. “నాకీ వూర్లోకోవదు. వుండడానికి బుద్ధిపుట్టలే”దని ఆయన అంటున్నారు. మా నాన్నగారు కోపంపడ్డారు. అతను వూరుకొన్నారు.

రాత్రి భోజనాలైనవి. వసారాలలోనే మంచంవేయమన్నారాయన. వద్దని నాన్నగారు గదిలో మంచమువేయించేరు. అల్లుడు నాన్నగారు కూర్చోని మాట్లాడుకొంటున్నారు. “నీ వుంగరంయిచ్చిందాపిల్ల” అని నాన్నగారు రతన్ని అడిగేరు. “ఏం వుంగరం” అన్నారతను. “అమ్మా వుంగరాలే”వని మా నాన్నగారు రడిగేరు. ఇవ్వడానికి మనస్సొప్పిందికాదు. కాని నాన్నగారుడిగేరు కనుక ఒక వుంగరంయిచ్చేనాన్నగారికి. “రెండవదేడమ్మా” అన్నారునాన్న

గారు“ఇదిగో” అని, వేలుదిచూపే. తీసివ్వమని నాన్నగారంటే యిచ్చేనునాన్నగారికి. మొన్నమీయిద్దరికి రెండు వుంగరాలువేయించి వాటిమీద నీపేరు P. R. (పి. ఆర్.) అని చెక్కించేమచూ”దని నాన్నగారు రతనికోసన్నారు. ఆయన ఆ అక్షరాలుచూచి ఆశ్చర్యపోయేరు. కంగారుపడ్డట్టయినారు. మొఖం తెల్లబోయింది. ఏమీ నాకులోచలేదు. వుంగరాలు రెండూ పట్టుకొన్నారు. “వెళ్ళి పడుకోవోయి” అని నాన్నగారు చెప్పిపంపివేసినారు ఆయన్ని. గదిలోకివచ్చి విచారిస్తూ ఒక్క ఘడియకూర్చోని “కోపగించుకోకు, నేను చాలా తొందరపడ్డా”నన్నారు. మాట్లాడలేదునేను. “మాటాడవా. తొందరపడ్డా.....” అని ఏమేమో అన్నారు. ఎవరుచేసినపని వారికి బాగానే వుంటందన్నా. “నేను తొందరపడ్డాను. ఇంకేమి చేసినాను” అన్నారాయన. “చెయ్యవలసినదంతా చేస్తూనేయున్నారు. ఇంకేమిచెప్పాలి? మానాన్నగారికి తెలియసంతసేవే....” అని అన్నా. “ఏముంది నేచేసింది” అన్నారు. కిరస్తానపుమతం చాలా మందిదంట నిజమేనా అన్నా. ఏమతాని కామతమేమంది దన్నారు. ఆమతంలో కలియడానికి చాలమందికి యిష్టం వుంటుంది. ఎందుకంటే ధనం, స్త్రీముఖ్యంగా వుంటాయన్నా.

ప్రాద్దున్నే కాఫీత్రాగి గదిలోకూర్చున్నారు. నాన్నగారూ నేనూ చావడిలోకూర్చున్నాము. ఇద్దరు అబ్బాయిలు మాయింటికివచ్చి నాన్నగారికి నమస్కరించేరు.

“ఎమోయిశ్యామ్, ఓహో జాన్ కూడా వచ్చి నాదా” అని నాన్నగారు వారిని పలుకరించేరు. నేను గదిలోకిపోయి వింటున్నాను అంతాను. “ప్రసాదరావుగారున్నారండీ” అని వారు నాన్నగారి నడిగేరు. నాన్నగారు ఆయన్ని పిలిచేరు. ముగ్గురు చావట్లో కూర్చోసి మాట్లాడుకొనుచున్నారు. “మేమిరువురము ప్రార్థనలు వ్రాసితిమి. వచ్చినారుకా రేమి నిన్ను” అని వారడిగినారు. “నిన్ను చికాకు గావుంటే అలాగ ఏటికిపోయినానండీ. మీ ప్రార్థనలు నాకందలేదండీ” అని ఆయనన్నారు. నావూహలు గాలికి మేఘములైగిరి పోయినట్లు వారిమాటలతో వెగిరిపోయినవి. పదిన్నరకు వారు వెళ్లిపోయినారు. ఆయన

గదిలోకివచ్చేరు. నాకు సిగ్గుభయంవేసింది. “క్షమించండి. నేనూ తొందరపడ్డా”నన్నా. “ఏంచేశా”నన్నారు. చెప్పేసినానునా అనుమానం అంతా. “నేనూ వుంగరం దాని మీదపేరు చూచి అనుమానంపడ్డా. ఆ అనుమానాన్ని మరింత దృఢపరిచింది నీవు మధ్యాహ్నం వాల్లింట్లోనుండడం. కాని మీ నాన్నగారు వుంగరాలివ్వడముతోనే.....” అన్నారాయన. “మానాన్నగారువారి నాపేర్లతో పిలివగానే.....” అని ప్రార్థనాలిచ్చేను. “శ్యామసుందరాన్ని శ్యామే అని. జగన్నాథాన్ని జాన్ అని ముద్దుకు పిలుస్తారంటున్నాడను. నిన్నరాత్రి జాన్ యింట్లో ఫలహారం చేశా”నన్నారు. గాలివానా పోయింది.

తల్లి

శ్రీమతి పోతావ్రగడ రాజరత్నమ్మగారు

కన్నపాపని యుయ్యెల లోననుంచి
పజ్జనిలుచుండి యూపుచు పాటబాడి
నిదురబుచ్చెడి నప్పుడు నెమ్మనమున
జనని బొందెడి యానంద మదిలవంబె ?
బడిని గూర్చుండి పాలను దడవిత్రాగి
నిమునమైనను గాకుండ నిదురఁదోగు
కన్నకొమరుని మోమును గొంచునట్టి
మాతపొందెడి సంతోష మదలవంబె ?

ఇంట బతులను జేయుచు నొంటిదగుట
తీరుబాటన నెఱుంగని తరుణమందు
చిన్నిపాపడు పాలను చేవగోరి
చన్నులాసించుతరి మాత సకలపనుల
మఱచి బుడులని యొడిజేర్చి పాణిబాని
శిరము దడపుచు కురులను చిక్కుదీసి
“ఎల్లవేళల నల్లరి పిల్లవాడ”
వనుచుబల్కెడిపల్కులో కలదుసుధయు.

తోటమాలి

కృత్తిచెంటి చెంకటను బృథావుగాదు, యమ్. ఏ.

సీ॥ విలుతురా? రసికహృద్వీధి నమ్మోదాద్యతనవినిల్చిన్న కేరకినుమమ్ము
విలుతురా? భావసంవిత్ప్రియానీమంతినీనూ క్తిశామంతికాసుమాప్తి
విలుతురా? ఘమఘమనానిలదిశావ్రస్పతిచేతోబహూకృతి మేల్

గులాబిజాతి

తలతురా? నరనహ స్తలలాభిమతనవాంకూరసంతుష్టి మందారవృష్టి.

గీ॥ మచ్చులున్నవి మీయిచ్చహెచ్చుకొలది
రకములున్నవి మీనాగరకముకొలది
కలతురా గంప మీకోటికలుఫలింప
వలతురాతన్విదీప మీవలపుమీఱ

సీ॥ తెచ్చినాడ వసంతదివసాంతముల నితాంతలతాంతమల్లికా స్తలకములను
వచ్చినాడ నిదాఘభానుశాంతిని మేడలందు గామినులంద కుండములను,
ఇచ్చినాడను ప్రావృద్ధిర్వ్యాధువిరహీదృగ్జాలమ్ములై న స్రగ్జాలములను,
గ్రుచ్చినాడ భుజంగకోటిస్వాంతముల హేమంతశామంతికా సంతతులను,

గీ॥ మారుబేరమ్ముగాదెందు మాయలేదు
సాంతమడివంట యెడవుకానంతలేదు,
ఒక్కనాటిచే? కలకాలముండవలయు,
మాటనచ్చినగొనుడు మోమోటవలదు.

శంకరం పెల్లి

ఎమ్. ఆర్. వి. కృష్ణరావు గారు.

భీకర్లు ముందరెట్టుకుని, సిగరెట్టు పీలుస్తూ 'పెల్లి'ని గురించి ప్రస్తావిస్తున్నాం, రామా, శేమా.

* * *

'ప్రపంచంలో ఎక్కడైనా నరే, పెల్లి రెండు రకాలు. మనలోవరే తలిదండ్రుల మారీభర్తున జరిగింది ఓరకం. పాశ్చాత్యదేశాల్లో ఆమలులో వున్న వివిధరకగతి 'పూయింగు' వివాహాలు రెండోరకం. ఇందులో ఏరకానికి చెందండి మన శంకరం పెల్లి అన్నాడు రాము.

'ఏ శంకరం?'

'ఏరకపుటోయి. రిటైర్డ్ డిప్యూటీ కలెక్టరు పం. ద్రంగి మందరంగారి కొడుకు? ది. యే.లో మన క్లాసుమేటు కూడాను.'

'అవును. జ్ఞాపకం వచ్చింది. విశాఖపట్నంలో తాటిపర్తి నరసింహంగారి ఆమ్మాయిని పెల్లిదాడు కామా! ఏరకానికి చెందకపోవడమే!'

'అయితే నీకు దాని వివరాలు పూర్తిగా తెలియ వన్న మాట!'

'పూర్తిగా ఏమిటి, అసలు తెలియదు. కాని ఆ పెల్లినిగురించి వింతగా చెప్పుకున్నారు అంతా. ఆ వివరాలు నీకు కాగా తెలిసేవుంటాయి విశాఖపట్నం వాడివి.'

'శేమ వాడు ఛమ్మవికా, లాకారేశలో క్లాసు మేటు కూడాను. పెల్లిలోను చాలా చిత్రమైన పెల్లిలే. చెప్తానువినుమరి. ఏరకమో నువ్వేవిధారణచేసుకో.'

* * *

2

తాటిపర్తి నరసింహంగారు విశాఖపట్నంలో పెద్ద వీలు. మహారాజేశీలలో నీచివొడ్డున మంచి మేడవుంది. క్యామల ఆయన ఏకపుత్రిక. చిన్నం దేళ్ల ప్రాయంలో పెల్లిదేదామని సంబంధాలకోసం

జరికారు, ఇల్లరికంపుండే అల్లుడే సంపాదించాడు. పిల్లిని చూడడానికివచ్చిన ఓ పెంకిబుట్టు అది విని 'మీ ఆమ్మాయికి ఎవర్నో నా కుంటివాణ్ణివా, నుడ్డివాణ్ణి వా చేస్తేమీ యింటో వుంటాడు' అన్నట్ట. ఆయనకి ఆమాటలతో కోపంవచ్చి 'మా ఆమ్మాయికి పెళ్ళి చెయ్య'నని దీక్షతో చదివించేశాడు.

పదునాల్గేళ్ళకే స్కూలుపైసలు ప్యాసయింది. మంచి తెలివైందిలే. యావరూ! రవివర్మ చొమ్మే! యింటనుకి వాళ్ళ వీవరంద్రి దగ్గరకి కాకివాడ పెల్లి ఆక్కడ కాలేశీలో చదువుకుంది. ఆ రెండేళ్లు తలిదండ్రుల్ని వదిలివుండడం కొంచెం అలవాటయింది. 'అత్తారింటికి పంపినా యిల్లాగేవుండును. పెల్లిచేసి వుంటే బాగుండును' అని విచారించి అప్పడుకూడా ప్రయత్నించారు క్యామలకి వివాహం చేద్దామని వరసింహంగారు— ప్రాథవివాహం. అనుకూలమైనది సంబంధం దొరకలేదు. కారదాటిల్లు అప్పటికింకా కాననంకాలేదు. ఆమ్మాయి యింటుకు ప్యాసయిందని తెలియగానే ది.యే. చదివించ నిశ్చయించారు. ఈలోపల కారదాటిల్లు కాననం అవుతుంది. అప్పుడింత ప్రయత్నం ఆక్కర్లేకుండానే ఆవచ్చు వివాహం' అని క్యామలని క్షీను మేరీసుకి పంపించారు, ది.యే.కి—మేం ది. యే. లోకి వచ్చిన యేడన్న మాట.

మా పరిశీలయిపోయి కలవులికి విశాఖపట్నం వచ్చేవరకూ క్యామల శేరు వినడమేగాని, శేనైవా ఆమెను ఎవ్వరూ చూడలేదు. అంతవరకూ అవిడ పల్లివ నోటీసులోకి (అనగా విద్యార్థుల దృష్టిలోకి తరుల్యమైన రిజిట్రేషన్ దృష్టిలోకిన) రాలేదు. ఆ కేసులో నీచివొడ్డున చేస్తూంటే, ఫలానా అని తెలిసింది మై వ్రదహరించినవారికి. అవి యూజ్ నీసు కోజాయి. అనగా దేశం అంతా యువజన సమితి పెరిలోపడిన కోజాలన్న మాట. మా విశాఖ

చంటిపాపి పెంట్లగట్టుకొన్న
స్విదన్ దేశపు యువతి.

“ మూర్ధవము - మనోజ్ఞుల
అంబీపతుడు.

ఇరువురు వరులను శ్రీ మహాగారి రాజాచారి పుర్రులు,
ఇరువురు పురుషులు శ్రీ పి. కా. నెడ్డి, యంగ్ యల్. సి., గారి పుత్రికలు.
మరికాదు స్వీయ మేరీసు కళాశాలలో చదివేయబడ్డారు.

(ఎడమవంచి నుండి కుడికి వున్నారు)
శ్రీయంత యల్. రామకృష్ణారెడ్డి, యంగ్. ఎ. మహాగారి మహారాజాగారు
శ్రీమతి కమలాదేవిగారు. శ్రీమతి పరమేశ్వరి దేవిగారు
శ్రీయంత యల్. గోపాలకృష్ణారెడ్డి, సి.ఎ. (కేంటన్.)

కుట్టులో కూడా వొకటి ఏర్పాటుచేద్దామని కొందరు బయటలో మీటుకుంటారు. క్యామలకూడా ఒక కన్వీనరు. అదేకాక బాగాజ్ఞాపకంవుంది. ధాటిగా ధారాళంగా యింగ్లీషులో మాట్లాడేసరికి సభ్యులంతా ముగ్ధులై విన్నారు. ఆ వుభవ్యాసంలో క్యామల 'స్ట్రీక్, తన జీవితంలో పురుషుడు తప్పని సరియైనా పెళ్లి తప్పవచ్చు. కాలటి నా సోదరీ ముంబు, పెళ్లి ప్రధానంగా ఎంచుకోక దేశవేషకు ముందుకు రావాలి. నేనానిమగ్గులమైసయ్యదల వివాహం చేసుకోకుండానే కుద్దమైన జీవితాన్ని గడచుకొచ్చును' అని చెప్పింది. అప్పుడుంచి క్యామల పేరు తెలియని విద్యార్థులుగాని, క్లబ్బు మెంబర్లుగాని విశాఖపట్నంలో లేరు. వాళ్ల సంభాషణలో ఎప్పుడో అప్పుడు ఆవిడ సంగతి రావలసిందే.

అపెంటిను పరీక్షలయిపోగానే విశాఖపట్నం వచ్చాం. శంకరం, వాళ్లవాన్నగారు రిటైర్ అటో గ్యంకోసం విశాఖపట్నం వచ్చి మహారాణిపేటలో కాపురంవున్నారు. చెప్పాడు. ఎక్కడున్నాలో చెప్పి సాయంత్రం నే వస్తానన్నాను స్టేషనుమంది యింటి కడుతూ. తాటిపర్తి వరసింహంగారి యింటి కడుగుకుండాను అన్నాడు.

'మంచి పొరుగే సంపాదించావురోయి!'

'ఏం? అల్లా అంటున్నావు?'

'ఏం, ఏమిటా! ఆద్యవ్వవంతుడవు! సముద్రం గారే కాకుండా, స్త్రీగారికూడా బాగాజేస్తుందిలే'

'ఎవరున్నారేంటి రా చుట్టుపక్కల?'

'బెల్లవోయి! నీకే తెలుస్తుంది! కాని జాగ్రత్త మనా!' అని వత్సకూ ఇల్లిపోయాను.

3

శంకరానికి పెళ్లిచేద్దామని వాని తలిదండ్రులకి అయిదేళ్లమంచి సంకల్పం. 17వసంవత్సరంనుంచీ తనూ మేగా ఎల్లాగో తప్పించుకుంటూ వచ్చాడు వచ్చిన సంబంధాలన్నీ చెదరగొట్టుతూ, ఒకపిల్లా వచ్చలేదనే వాడు. ఓపిల్లికి కళ్లు బాగుండలేదని, ఇంకో అమ్మ

యి పొట్టిదని, ఓ లేమకి సంగీతంరాదని ఏవో లోట్లు ఎంచుకోండేవాడు తను మహాస్రుతాత్ముడైనట్టు. అండగాడు. లక్ష్మీపుత్రుడు. ఏంఅన్నా చెల్లింది. ఏకమతం దవటంచేత చలవంతపెట్టలేకపోయాడు మందరంగారు వరసమ్మగారుకూడా.

విశాఖపట్నం వచ్చినచెంటునే, నేను అనకాపల్లి వెళ్లవలసివచ్చింది. ఓవారం రోజులవరకూ అంచేత శంకరాన్ని కలుసుకోదానికి ఏమిలేక పోయింది. అనకాపల్లినుంచి రాగానే వాడింటి కల్లాను. పిధిగదిలో కిటికెదురుగా కుర్చీ వేసుకు కూచున్నాడు. ఆమాటా, యామాటా చెప్పుకుంటోండగానే 5-30 అయింది. 'షికారుపోరాం రా' అన్నాను. 'అరయిలేగాని రామరా' అని తడేక దృష్టిలో కిటికీలోంచి చూస్తున్నాడు. నేను ఓచక్కగా కూచోవడంవల్ల, వాణి అంతమైపురుషుడేనన దృశ్యమేదో నాకు గోచరించలేదు.

'ఏమిటోయి అల్లా చూస్తున్నావు?'

'ఒరే! రాము ఇల్లారా!'

'.....'

'ఆ అమ్మాయిని ఎరుగుదువా?'

'అ! క్యామలా! విశాఖపట్నంలో ఆ విజ్ఞానగని వాడెవ్వరా? వన్నె కెక్కిన వనితరా?'

'ఒరే రాము! నువ్వు ఇంత పూర్వం అనుకోలేదురా? కొంచెం మలాసాగా స్త్రీగావుంటే మొదలెడతారు.....'

'శంకరం!'

'ఎందుకు?'

'నాకేనీయాడు!'

'.....'

'తిన్నగా.....'

'ఎందుకోయి!'

నిట్టూర్పు విడువలేకుండా వ్రుండలేకుండా పోయాను. చాలామంది 'నేను' అని వ్యవహరించేది ఒక జబ్బు. వాని చిహ్నాలు నిస్సంశయములు. వానితో బాధపడుతూన్న ప్రతివాడికి వెట్టికక వింతయాత్ర వస్తుంది. ఆయాపే శంకరం కళ్లలోను

కవలవది. ఎర్రవ తేట తెలుసుకుంది.

‘శంకరం!’

‘ఏం?’

‘ఈమధ్యన పెక్కక్కలేదనే యువతీదులు అయి లేరారు తెలుసువా?’

‘అయితే!’

‘శ్యామల ఆప్యంవంశో చేరింది.’

‘అయితే పెళ్ళాడదంటావా?’

‘నిన్నే?’

‘నాకేమిదా! ఏంశోటో చెప్పు!’

‘ఏకేంశోటుందనికాదు. ఎవర్నీ పెళ్ళాడదట.

ఆ ఆమ్మయి!’

‘యార్దాంకామా!’

‘ఏమిటి? ఆ ఆమ్మయిని పెళ్ళాడదామనే!’

‘అ...’

‘శంకరం నీకునుకుంగా ప్రకుకుదామని లేదురా?’

‘ప్రేమించిన యువరిని పెళ్ళాడకపోలే ఇక నుకు పెక్కడనుంచి వస్తుందిరా!’

‘ఇంకెవ్వరూ దొరకలేదు నీకు?’

‘ఇంకెవ్వరూనా! శ్యామలఏకే! దైవవిధిపల్ల ఇంత కాలం పెళ్ళవకుండానుందిగాని అటుంటి రూపవతి విద్యావతి, లావణ్యవతి, మగుగుణిని లేకవ్వ...’

“అను అను... అను... చాలు ఇంకవివలేను. అన్నీ విజయగాని, నీగతి ఏమవుతుందో తెలుసువా? అవిడ ప్లాటుఫారం అలంకరిస్తే మత్స్యపాత్యులుకుతో పిల్లల్ని పడుదాయిందాలో!”

‘ఇల్లాఅంటావంటే నీతో చెప్పకపోయ్యేవాడినే!’

‘చెప్పావుగనుకనే నిన్ను ఆలకుసింగంవంశా చెప్పించి రప్పిద్దామని ప్రయత్నిస్తున్నాను. శంకరం! నామాటనికు స్త్రీలకు పోటింగు పాక్కుకూడా వస్తే శ్యామల తప్పకుండా మినివైరవుతుంది. అప్పుడు మత్స్య ఏమవుతావో తెలుసువా? మిస్టర్ శ్యామలా!’

‘ఏదీకావులేదు. ఎంత సింగాన్నన్నా, మాడుకో అల్లో మర్చిలేస్తావరా!’

‘నీమొహం! నువ్వా! మొన్న ఇంటిరుక్కాను తల పుడగ్గిర కొందరు అదపిల్లలు అడ్డంగా నుంచుంటే చట్టిమొహం చేసుకు నే పోర్చిందాకా ట్రంకుచేత పట్టుకు నుంచున్నవాడిని నువ్వా? శ్యామలని మర్చిలే చేసింది?’

‘ఒరే! నీతో ఇంకపోలేం చెప్పును. పెళ్ళికే నిన్ను పిలవడం!’

‘నిన్ను అవిడ పెళ్ళాదారిగాడుటోయి!’

౪

శంకరం యింట్లో నాకు చాలానవపు. మేం రి. యే. రాజమండ్రిలో చదువుతోన్నప్పుడు నుండరం గారు అక్కడే వుండేవారు. రెండు వార్షింటికే డుతో చాలా చదువుగా వుండేవాళ్ళి.

మేము మొదటివారంలో ఒకసారి వార్షింటికే శ్యామ. శంకరం ఇంట్లోలేడు. నరసమ్మగార్ని ‘ఎక్కడికక్కా’దని అడిగాను.

‘నరసింహంగారి యింటికే’

“ఎంతసేపయిందండి?”

‘ఒకగంట అవుతుంది!’

‘పిన్ని గారూ.....’

‘.....’

“మీ ఆమ్మయి వివాహం ఏమన్నా విశ్వయిం చారాండి?”

“లేదు, నీ ఎరికలో ఏమైనా మంచి సంబంధాలు వ్నాయేమిటి?”

‘లేనండి మొన్న మీవాడు వాతో నరసింహం గాని ఆమ్మయి.....’

‘నేనూ అదే కోరుతున్నాను. పెద్దపిల్లయితే అయింది. ఏవంకరా లేదు. ఎవరో ఒకర్ని పెళ్ళాడితే చూసి పంతోపిద్దామని వుంది.’

ఈమాటలువిని విజంగా దిగ్భ్రమచెందానంటే నమ్మలే! మూడేళ్ళకిందట ప్రాథమికాహం అంటే మండిపడిపోయారు నరసమ్మగారు. శారదావిల్లని, దాన్ని ఆమోదించిన వారిని చెడతీట్టారు. అల్లాంటి స్త్రీలేదు తన కొడుకు ప్రాథమికాహం చేసుకుంటా

వంట కుతూహలం వడదం కాలమహిమే. మానవ జీవితంలో శంకరం, శ్యామలలాంటి రసయూలు ఆపూర్వకత్వం అని చెప్పాలి. వారు సాధారణంగా తలిదండ్రుల తీవ్రతలో ఆపురావడమైన మార్పులు కలుగజేస్తూంటారు.

‘ఆ అమ్మయిన మీరు ఎరుగుదురాండి?’

‘ఎరక్కేమి? మేంయిదివరకు యీ పూర్వోపున్న ప్పుడు కాంతమ్మగారింట్లోనే వుండేవాళ్ళం. ఈమేడ ఈమధ్యన కొడుక్కున్నాడు. గాని, వీరు పూర్వం పూర్వోపుండేవారు. శ్యామల మంచిబద్ధి మంతురాలు. అంతవదువుకున్నా గర్వం ఎక్కడా లేదు.’

ఇక లాభంలేదనుకుని ‘శంకరంలో నే నొచ్చానని చెప్పి’దని వెళ్ళిపోయాడు.

౫

వచ్చిన వాలుగురోజులలోనే నరసమ్మ, కాంతమ్మ గార్లు తమపూర్వ సరివయానికి మెరుగుచెట్టారు. తరుచు వీరింటికీవారు, వారింటికీ వీరుచచ్చి పోతూ వియ్యమందితేచాలాచాగుంటుందని నొచ్చుకున్నారు. కాంతమ్మగారు ఒకరోజున శంకరంలో ‘నాయినా మేం ఎన్ని చెప్పినా మామాట వినదు. పెళ్ళక్కలే దంటుంది. నువ్వేమైనా నొప్పించకలుగుదువేమో చూడు’ అని శంకరంలో అందిట. మరువాటి సాయింత్రం నరసింహంగారు శంకరాన్ని, తీరివీల్చి, శ్యామల్ని ఎరుకపరచారు. దొరికిందిగదాఅదను అని మనవాడు ఆహతినుంచే పూయింగు మొదలెట్టాడు. అరోచక్కనిగాధ.

రెండోరోజున సాయింత్రం శంకరం శ్యామల యింటికీవెడితే కాంతమ్మగారు మేడమీదవుంది వెళ్ళమందిట. శంకరం మందహాసవదనంలో మెల్లు పిల్లిలాపైకియొక్కి తలుపుకొంచెం వొత్తిగించిచూశాడు. శ్యామల కుర్చీమీదవడుకుని చదువుకుంటూంది. కాళ్ళ దగ్గర చక్కని కుక్కొకటి కూచుంది. శంకరం వెమ్మడిగా రోపలికివెళ్లి ‘నేను మీ చదువుకు భంగం కలుగజేయ్యడం లేదుగదా!’ అన్నాడు గద్ద

దంగా.

శ్యామల తలవైకెత్తి ‘లేదురండి.’ అని కుర్చీయీ పించింది.

‘ఇవ్వాళ ఎండ చాలా తీవ్రంగావుంది.’

‘ఊ’.....అని శంకరాన్ని ఒకపారివరికించి మళ్ళీ చదువు ప్రారంభించింది శ్యామల.

‘నే వెడతాను. చదువుకు భంగం కలుగజేస్తూ వ్వానుకాబోలు’ అన్నాడు రెండునిముషాలు కూచుని, సంభాషణ ముందుకు పొగకపోలే శంకరం.

‘నేనూ వస్తున్నానుకిందకి. టీతాగివెడుదురుగాని’ అని లేచి పెల్లుమీద కుక్కరిప్పెట్లు రెండు పిసి మెట్లు దగ్గరకి వయనమయింది, కుక్క, శంకరం వెంటబించగా. మెట్లదగ్గరకుక్క, శ్యామల చేతిలో దిప్పెట్లు అందుకుందామని ఎగిరేసరికి ‘హయి’మని కనరింది. ఆకసరుతో తోకవేలేసి శంకరంకేసి చూపించి కుసకరాజం. శంకరం దానికేసిచూశాడు. మారుమాటాడకుండా ఇద్దరు శ్యామల చెనకాలమెట్లు దిగారు. శంకరం పూయింగులో ప్రథమాకంమిక ఇల్లా ముగిసింది.

తరువాత రోజూ వెడుతూండే వాడు నరసింహంగారింటికీ శంకరం. శ్యామల్ని ఎంత అర్థంచేసుకుందామని ప్రయత్నించిగా కొలుకువడ్డదికాదు. ఆమె వడత వినుపుకి, రోపానికి తాచిచ్చినా, ఆశకడమిచ్చేది. మొత్తంమీద ప్రయలుపడే తాధలన్నీ వడుతూ దినమొక యుగంగా గడుపుతున్నాడు రోజులు శంకరం

ఒకరోజున శ్యామలపై హిరురాలు శంకరాన్ని చూపించి ‘అయినెవరు ! మీయింటికీ రోజూవస్తూంటాడు’ అని అడిగిందిట. శ్యామల ‘అయిన మాయంటి కెదురుగుండా కాపురమున్నాడు, కుక్కలంటే చాలా నరదా. నా ‘టూమి’తోను ‘గ్రిటా’ తోను ఆడుకోదానికి రోజూవస్తూంటాడు’ అని శంకరం వింటూండగా చెప్పిందట. మరువాడు వాల్లింటి కెళ్లకుండా మాయంటికొచ్చి, శంకరం నాకిసంగతి చెప్పాడు.

ఇక నైనా బుద్ధితెచ్చుకు వెట్టివేసాలు మానెయ్యనున్నాను. తేవు వాల్లింటికెడితే వొట్టెన్నాడు. తరువారే రెండుకోలాలుతప్పకుండా మాయంటికొచ్చాడు. మూడోకోలాన మాయనుయ్యాడు. పిమ్మట దివసం నెవ్వరి మళ్ళీ ఏంజరిగందని అడిగాను. "నిన్న క్యామల మాయంటికొచ్చి, ఏమండీ రావటంలేదు? రెండుకోలాలు నుంచి! వంట్లోను స్త్రీగామండేమో అనుకున్నాను నీనీమాకి చెడదామా?" అని అడిగింది. ఒకే దానినడత వాళేమి అర్థంకావటంలేదన్నాడు.

'స్త్రీవా లేమాయ. స్త్రీవిపురుషుడెన్నడూ పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేడు. అందులో ఆంగ్లవిద్యాగంధం కల్గిన ఆంధ్రస్త్రీ అసలే అర్థంకాదు. వాళ్లు స్త్రీల మీద కుంతలయినా, దైనికతీవితంలో మట్టుకు అడ్డుతంగా, వదిస్తారు. ఏం చెప్పమన్నావు? ఆదిక్కుమత్తే విన్నకోవాలి' అన్నాను.

ఇంతలోకి వారాపత్రిక వచ్చింది. శంకరం ఆరురైగా విప్పాడు, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంవారిది. యే. డిగ్రీ పరీక్షాఫలితాలుకోసం.

గలగలా, ఎగాదిగాయానీ ఫిలాసఫీ ఫస్టుక్లాసు, ఇంగ్లీషు సెకండుక్లాసున్నాడు.

'ఎవరు'

'క్యామల'

ఆవార్తతో క్యామల అందని ప్రానితుండయిందని సంతోషిస్తున్నాను.

* * *

'అమ్మాయి శంకరం! మా అమ్మాయి ఫస్టుగా ప్యాసయిందిట. నవ్వీవాళ మాయంటికి భోజనానికి రావాలి' అని కాంతమ్మగారు చేతడుమెగంతో వట్టరాని సంత్రమంతో శంకరంతో చెప్పింది. మళ్ళీ వా అకలం క్రుంగిపోయాడు. ఇంటికడతా పని వచ్చేవాడు.

౬

శంకరం క్యామల ప్యాసయిందని తెలుసుకుని మొదట సంతోషించినా తరువాత కొంత దిగులుచెం

డకపోలేదు. పరీక్షపోయివుంటే తనుకెల్లి వోదార్చడాని కవకాశంకలిగేది. పెద్దంటారు పరీక్షకు అవసరం అయితే (తప్పకుండా కలిగినుండునని వాడివమ్మకం) తను సహాయంచేసేవాడు. విధివకాన్ని సలుగుకొని లాభంలేదని గ్రహించి సాయింత్రిం క్యామలింటికెక్కాడు. ఆవళ ఏదో సందర్భంచేసుకు తనప్పాదయంలో ఇన్నాళ్లనుంచీ అణిచిపెట్టుకున్న కోరికని వెలిబుచ్చుదామనుకున్నాడు. క్యామల దాలామీద పుస్తకం చదువుతూంది. టూమీ, గ్రీటా కుర్చీదగ్గర వడుకున్నాయి. శంకరం కుర్చీదగ్గరకుచేరి అభివందన మలు అన్నాడు.

'థాంక్స్'

'ఏమిటో చదువుచున్నాడు! అంతా ప్రేమనుగురించిలావుంది!'

క్యామల తల వైకత్తకుండాచే చిరునవ్వునవ్వింది.

'ఇవ్వాళ చెడఎండకాసింది. సాయింత్రిం ఈగారి లేకపోతే చాలా బాధపడుదుం.'

'ఉ' తల వైకత్తకుండా.

శంకరం కొంచెం నోచుకున్నాడు. దూరంగా ఇంకోకుర్చీవుంది, అక్కడకెల్లి దాల్లో కూచున్నాడు చాలానీపు. క్యామల క్రీగంట కనిపెడుతూనేవుంది. 7-30 అయింది. శంకరంవచ్చి అరగంటపుకుంది. మళ్ళీ ఎవడూ మాట్లాడలేదు.

'టూమీ!'

శంకరం ఆరువారాలలోను టూమీకి ఆస్త్రబంధువయ్యాడు. అది తోకాడించుటకుంటో వాడిదగ్గరకెల్లింది.

'గ్రీటా!'

రాలేదు.

టూమీకూడా గ్రీటాకేసియాసింది. రమ్మవట్టు అరిచింది. గ్రీటారాలేదు. శంకరంకేసి దీపంగాయాసింది.

'కాలిలతగం' అన్నాడు టూమీతో శంకరం. తరువాత బుజ్జగిమ్మ 'టూమీ, గ్రీటాకు వ్యాధులుంలేదు. దానిదగ్గర కళ్లకింక!'

కిలకిలమని నవ్వింది క్యామల.

‘టామీ! కొందరు మావత్తులకే లేచే వృద్ధులు.’

‘వృద్ధులుమందని వారుంటారా?’ అంది క్యామల వత్తుకూ, తలవైకెత్తి.

‘కొందరికివుండే ప్రయోజనముండదు. అది ఆకాశపుష్పం, అందరూని చందమామ.’

‘ఉహూ!’

‘సహరా ఎదారి.....’

‘సహరా ఎదారి కూడా ఒకప్పుడు బలధిలో ఒక భాగం అని ధూగోశక్త్యాస్త్రాల్లాంటారు. —’

‘ఆమ్మ నంట అయిందిట, ఆహ్వానిగాన్ని, మిమ్మల్ని భోజనానికి రెమ్మవ్వారండి.’

‘భోజనానికి లేవచ్చునండి.’

‘నా కివ్వాలి ఆకలిగాలేదు. — ఆ పుష్పమచంద్రుణ్ణి సముద్రాన్ని చూచి ఆనందిస్తూ ఇక్కడే ఉండాలని వుంది.’

‘వుండండి. నాకు ఆకలేవ్వాంది’ అని ధంగున మెట్టుదిగి కుక్కని వెంటచెట్టుకు చెల్లిపోయింది. టామీకూడా వెంటబడ్డది.

పిట్టగోడమీద మోచేతిచిరెట్టి గడ్డంకింద చెయ్యి వానుకుని, కొంచెంపని కూస్తంభంలోకి చూస్తూ పాను కరుని దూరుతూనిలబడ్డాడు శంకరం. క్రిందనుంచి కమ్మనివాసనలు వస్తున్నాయి. సాయింశ్రంతాగింది రెండుకప్పుల బీ ఆయినా, మంచువేనెగిలో రాతి

ఎనిమిదింటికి ఎవరి కాకలేయ్యారు? కమ్మతావుల వామ్రాజించిన ఎవరిపోయారారు?

వంటవాడువచ్చి ‘అయ్యో భోజనానికి రమ్మంటున్నారండి ఆమ్మగారు, అని పిలిచాడు. పెడదామనే వుంది. కాని అభిమానం. క్యామలమాపుకూపులు, ఎకనక్కం ఓర్వాలి. ‘రా’నన్నాడు. ఒకేచంక జన రాగ్ని కేకొకవంక ప్రణయబాసల దహిస్తున్నాయి. దీర్ఘవిశ్వాసం ఒకటి విడిచాడు.....బుజంమీద ఎవకో చెయ్యివేశారు. ఎవరో అని చెయ్యివేసేసరికి చల్లగా చిల్లగా రేగింది, పెనులిరిగాడు. పూర్వ చంద్రుణ్ణి అవహసిస్తూన్న మందహాసంతో వెలుగొందుతోంది క్యామలవదనం. కొన్నివేల సంవత్సరాల నుంచీ అనిమిపెట్టబడి ఒక్కతుగులలో ధూగర్షం లోంచి వైకుంఠికి అగ్నికిఖిలాగ వాడిలోంచి బయల్దేరింది ఆశేకం. ఆ సుందరవిగ్రహాన్ని తవబాహులతలలో పెనవైచి పెడవులు ముద్దెట్టుకున్నాడు.

తొగకలేదు, దెగకలేదు, దృఢంగాను, వెమ్మదిగాను కాగిరి పదలియకుని ‘చంద్రుణ్ణి సముద్రాన్ని చూసి కావలిసినంతవీపు ఆనందించొచ్చు. కేమాద ప్రాను—భోజనంచేసిన తరువాత.’

మరువాడు నేనయిచ్చాను కుభలేఖ ఆమ్మకి. ఏరకంవెళ్ళో నువ్వేచెప్పాలి.

ఎవతెధన్యురాలు

కొమ్మనమంచి తోగయ్యకర్మగారు

సీ॥ మాటమాటకుఁదేనె లూటలూరుచునుండు ముద్దుబిడ్డలతోడ మురియునెవతె,
తమపురోవృద్ధితె దగు విద్యలన్నొందు సనుఁగుకొమరులతో నలరునెవతె
చిలుకగోర్వంకల చెలువుండుకూతులల్లుండ్రచే మిన్నందుచుండునెవతె
పసుపుఁబారాణి క్రొంబనలీనుమైచాయ నిత్యకళ్యాణమై నెగడునెవతె
తే॥గీ॥ పూవునెత్తావిగూడిపివోల్కీ, తరణిఛాయయు న్నెడబాయనిబాయ, ననయ
మాతృధవునానుకూల్యంబు సందునెవతె యామెపో ధన్యురాలు ఈయవనియందు.

యశోద-పుత్ర వాత్సల్యము

శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబగాడు

సీ. ప్రేమలందులయిండ్ల వెన్నదించువో వారి కనుదృష్టిసోకదా కన్నతల్లిడి,
పెద్దబూదిని దెచ్చిబెట్టి నిన్నటలిల్చి వెరసింతు రటజోకు వెట్టితనయ
అల్లరివాడనంచని కన్న వారిచే నాడికల్ మెండయ్యె ననుగుతుట్ట
కడుకేదవలె వారి పడుబంచలకుబోయి రట్టుపా ల్లావేల చిట్టిపట్టి

గీ. ఇన్ని నాకులు సుతులులేకున్న కొడుకు! ఇప్పుడు నినుగూర్చించితలెన్నెన్నిగల్గె
ఏమిసేయుదు నింకనే నెందుబోదు! అగడుపడి చిన్న బోవగాదగునె కొడుక!

ఉ. రట్టుపడంగ నీకుదగురా నగరా నినుప్రేతలెల్లరుగ
గట్టడివంచు దూర వినగా మది గాతీయలందసాగె నీ
వట్టుల రావుసేయ ననువా మనవారలు గేలిసేయరా
పట్టిగో యిట్లుసేయ నబబా నగుబా టగుగాదెపుత్రకా!

సీ. అతి దుండగీడు నీసుతుని దండించెదనని జెప్పిపోయె గయ్యారయొకతె
నునుబుగ్గలను బట్టి నులిమివై చెదనంచు పంథమాడుచుబోయె పడతియొకతె
బూచిదెచ్చితి నేడు బుడుతనిబట్టియ్య వాని దెమ్మనిపల్కె వనితయొకతె
తగుబుద్ధిజెప్పి నీతనయుని మాయిల్లు తేరనియ్యకుమంచు జెప్పినొకతె.

గీ. ఏమిజేసితి పారెండ్ల కెప్పుడుబోతి! అంతకంతకు నీ రావు లభకమయ్యె
వారిపోక్కిడి మెండయ్యె నూరిలోన! నడుమ నజ్ఞాడగానయ్యె నామనంబు!

సీ. వెన్నబొంగిలితంచు ప్రేమలంది యొకర్లు తంటనీపై జెప్పె తనయమొన్న
పాల ముచ్చిలితని చాలకోపముబూని నేరమొక్కలకాంగి నిన్న జెప్పె
మీగడ వారింట మెక్కివచ్చితివని నేడు నీపై నోర్తు చాడి దెచ్చె
పెరుగుకుండలనెల్ల విరుగగొట్టితివని యిప్పుడొకతె నుద్దిజెప్పించనియె.

గీ. కొంటెగోపాలుడవటంచు గొల్లలెల్ల! ఊరకే నిను బలుమారులుప్పతింప
యెరుగనే వెట్టి తల్లిడి; నీతరగుబూచికన్నకడుపు పహించువా? చిన్నతనయ!

ఉ. చోరుడవంచు నిన్ను గనుచో వినుచో బురివారలెల్లరుగ
సారకు దూరువారు తెలుచగ బలుచండములగ గుమార నీ
కొర యిదేటిమూరు తనయా వినయాన మెలంగరాదె నీ
వేరిని తేరకొక వినవే నిమేవేడెద జన్నిపుత్రకా!

గోపాలరావు కలెక్టరు కచేరీలో హెడ్ క్లర్కు. అతను తన అర్థాంగియగు సుందరితో తన నూతన గృహమందు దినముల వెళ్లుచున్నాడను.

మోహనుడన్నా, గోపాలుడన్నా సీతమ్మకు సమాన ప్రేమయే. అంత మాత్రము చేత వారిరువురికి గూడ తల్లియందు సమాన ప్రేమయని, భక్తి దయ యున్నదని భావించుట తప్పు. అసలు సంగతియేమిటంటే తల్లిని చూస్తే మన హెడ్ క్లర్కు గోపాలునకు ఒళ్లు మండుతుంది. తల్లి పూర్వకాలపు మనిషి. తానో నవీన నాగరికతా సాంప్రదాయకుడు. సుందరి సంగతిచెప్ప నక్కటలేదు. మొత్తముమీద కొడుకు కోడండ యిద్దరికీ సీతమ్మమీద యిష్టంలేదు. ఆమె వారికి కనపడకూడదు. ఆమెను వాల్లిద్దరూ పాఠించడంలో వకరికొకరు తీసిపోరు.

గోపాలరావుయిల్లు విశాలమయినది. ఆ యిల్లలో వకమూల సీతమ్మ మోహనుడు వుండేవారు. మోహనునకు తల్లియందు బహుప్రేమ, కాని యేమి చేయకలదు. తనకాయంకా నొఖిరీలేదు. అందుచేత మోహనుడు పాపం యేమిచేయగలడు? అప్పుడప్పుడు తన తల్లితోపాటు, అన్నగారియొక్క వదినగారి యొక్క అగ్రహమునకు గురియై తిండికూడ లేకుండావుండేవారు. కన్నతల్లి, తమ్ముడు అని పివరంతైన అభిమానం మన హెడ్ క్లర్కు గోపాలునికిలేదు. ఎలాగో పొరబాటున వాళ్ళని యిల్లలో వుండనిచ్చేవారు. యెందుచేతనో తెలుసునా! తన వృద్ధ్యోగపు

దర్జాకు లోపంకలుగుతుండేమోనని వాళ్ళు పెరిపోతే.

సీతమ్మ గోపాలుని ముఖమైనా చూడడం అవకాశంలేదు. చివరికలాగో వకరోజు కొడుకును చూచుటకు నిశ్చయించింది. మోహనుకు “అమ్మా! వద్దు వద్దు... వాల్లిద్దరు రాక్షసులు” అని యెన్ని చెప్పినావినక గోపాలుని గదివద్దకువచ్చి పిలిచింది. జబాబు లేదు. మళ్ళీ వకమాటు తలుపుతట్టి “గోపాలం” అని పిలిచింది.

సుందరి యీవాళ చాలామాడావిడిలో వుంది. కలెక్టరుగారు కుటుంబముతో విందు గుడుస్తారట. అందుచేత సుందరి యిల్లంతా బాగా అలంకరించి, తాను చక్కనిచుక్కలా శృంగారించుకుని, వంటలక్కకు వంటగురించి ఆర్డరుయిచ్చి యింక చేయాలికింది యేమిటా అని ఆలోచనలోయుండగా యీ నిర్భాగ్యపు సీతమ్మ పిలుపు, తలుపుమీద చదుపు వక్కసారి వినబడ్డాయి. సుందరి మొహం యేదో పట్టుకున్నదానిమొహంలా తయారయింది. పట్టలేనికోపం వచ్చింది. ఇహ పూరుకోక “అబ్బా! యీ పాపిష్టిదానితో నేగలేకుండామున్నాను. పనిపాట చేయలేని యీ ముసలిదానిని, యీ అరవై యేళ్ల పాతిపంజరంలాంటిదానిని, మొహంచూస్తే తుమ్ముల్లో పొద్దు కూకినట్లున్న యీశని గ్రహాన్ని అత్త అత్త అని చెప్పకొనుటకుకూడ సిగ్గువుతూంది. ఇంటికి తీరాలంతా వచ్చేవేళ పసికట్టి పగ పట్టునట్లు వచ్చింది. దీనిని తక్షణం తరిమేయాలి.” అనితోకత్తోక్కినతాచులాలేచి

“యీవాళ మాదొరగారు భార్య విందుకు వస్తారు. నువ్వు యిక్కడ కనపడితే బాగుండుదు. త్వరగా వెళ్లు” అని అరిచింది.

“ఒక్కసారి మా గోపాలంతో మాట్లాడి వెళ్ళిపోతాను. మీగదిలో నాకేమీ పనిలేదు. నాకేమీ అక్కలేదు తల్లీ” అని దీవంగా అంది అత్తగారు. పాపం అమాయకురాలు. యిప్పటి అత్తగార్లంటిందయితే వక నాటకం నడిచేదే రోజూ. కాని సుందరి అత్తగారి మొదపట్టుకుని గెంటివేయటాగా పాపం గోపాలం అడ్డంపెచ్చి “యీ ముసలిదానికి మంచిచెడ్డా తెలియదు. తను యిలా మన దగ్గరకు వస్తూంటే మన దర్బారు లోపమని యెరగదు. యెన్నిసార్లు బుద్ధిచెప్పినా యింతే. అయినా, గట్టిగా చెబువడకుండా మట్టుకుజాగ్రత్తపెట్టుకో” అని చెప్పను. దానిపై ని సుందరి “నాయంటికి గొప్పవారందరూ వస్తూంటే యీ నిర్భాగ్యురాలు వారికంటపడితే నాకు తలవంపుగా వుంటుంది” అని సీతమ్మను లేవమనెను. “నేనేమిలేప్పు చేసేనే సుందరి! నా మీద యెందుకు యీకోపం” అని సీతమ్మ కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకుంటూ అడిగెను. “ఇక సుందరి కోపం పట్టచాలక “సీత కొడుకునుకని నాకు అత్తగారగుటే గొప్పబుద్ధి తక్కువవని” అని కనరికొట్టింది. “దాని నెనవలసినపనేముంది. మన బంగారం మంచిదయితే అన్నట్లు మా గోపిగాడికి బుద్ధివుంటే యీగండుతనం వుండకపోను. వసుచు కాపురం చిడుకులమంట అన్నట్లు నాకొడుకులోకువ కనిపెట్టే యిది నన్నింతబాధలు పెడుతూవున్నది. వద్దు వద్ద”ని యెంతచెప్పినా వినకుండా వచ్చినం

దుకు నాకు కాస్త అయింది” అని యేడుస్తూ తిరిగి మోహనంవద్దకి వచ్చింది. “ఎందుకు యేడుస్తావు. నేను చెప్పిన మాట విన్నావా? వారు అంతకన్న యెక్కువ చేస్తారనుకున్నావా! ఇంక చుసం యిక్కడవుండలేము. వాళ్లు వుండనియ్యరు. యేదైనా దోప చూడ” అని మోహనం తల్లి నోదాల్చేడు. సీతమ్మ కొడుకుతో “నాయనా! యెప్పటికయినా యిక సీతే నా దిక్కు. వాడి డబ్బుకోసం కాకపోయినా వాడిని విడవలేక యిన్నాళ్లు బాధపడ్డా. ఇంక చాలు. భగవంతు డున్నాడు. ఇక్కడ నుంచి లేచిపోతే యేదోయింతలోకాన్ని మంచి చేసుకుని బతకొచ్చు” అని సమాధానం చెప్పింది సీతమ్మ.

సుందరమ్మగారి యింటివద్ద కారు వచ్చి అగింది. గోపాలరావు చిరునవ్వుతో కలకట్టగారికి ‘షేకుహంకు’ యిచ్చి లోపలికి తీసుకెళ్ళుతూంటే, సుందరి సావిత్రమ్మగార్ని రెండు చేతులతో షేకుహంకు చేసి తిప్పుకుంటూ పెరటిదార్ని లోపలికి దోవ చూపింది. వారందరికీ కొంతసేపు యిష్టాగోష్టి అయినాక వడ్డవలు, భోజనాలు ఆరంభం అయ్యాయి. కలకట్టగారి భార్య సావిత్రమ్మగారు పూరుకోలేక “అవడ్డించే ఆవిడ మీ అత్తగారేనా? పాపం వక్కలే వంట అంతా చేసింది. మీరుకూడా మడి కట్టుకోకపోయేరా” అని అన్నది. నిజానికి ఎడ్డించేడి వంటలక్క. అత్తగార్ని వక చిన్నగిదిలో పెట్టిపెక్కిరావద్దని చెప్పింది. మరిప్పుడు సమాధానం చెప్పాలిగా సావిత్రమ్మగారిలో.

అందుచేత యిలాఅంది “అయ్యో నాకు అంత అదృష్టమా. మా అత్తగారుపోయి 5 నెలలయింది. పెద్ద దిక్కులేక చాలా యిబ్బంది వడుతున్నాము. ఆవిడ బతికి వుండి నన్ను కూర్చోపెట్టి యిలా చాకిరి చేసి వత్తానికి మాకు విచారమేవుండదు. ఇంతకు ఆమె అదృష్టవంతురాలే.”

ఇదంతా నమ్మింది సావిత్రమ్మగారు. ప్రస్తావన మార్చింది. కొంతసేపటికి భోజనాలయ్యాయి. తర్వాత మాటల సందర్భంలో సుందరమ్మ యిట్లు చూడాలనుందని సావిత్రమ్మగారిని గురించి.

దీనితో సుందరి భుజాలు మందరగిరి వరకు పొంగేయి. తన సిరి, సంపద అంతా దొరసానిగారికి చూపడం ఆరంభించింది. ఆమెకు చాలా గర్వం. ఎంత డబ్బున్నా, యెందరు నాఖర్లున్నా, గర్వింపకూడదన్న సంగతి, యీ వయస్సు, యీ డబ్బు అంతా అబద్ధం అని తెలియనిస్థితిలోవుంది పాపం! ఆ సంతోషంలో తన యింటియందు ఒకమూల చిన్న గదిలో తన అత్తగారు వున్న సంగతికూడ మరిచిపోయి వరసగా గదులు, హాలులన్ని ఆవిడకు చూపిస్తూ యీ చిన్న గదిదగ్గరికి దయచేశారంతా. బెంగతో గుడ్లనీరు తుడుచుకుంటున్న ముసలిది, వోదారుస్తున్న మోహనం కళ్లబడ్డారు.

“మీరెవరు?” అని సావిత్రమ్మగారు ప్రశ్నించింది.

“మే మెవరైతే మీకేమమ్మా! మీరేం ఆరుస్తారా. తిరుస్తారా!”

“అల్లా కాదమ్మా! అడిగేను మంచి చెడ్డ. చేతనైతే చేస్తాను. లేకపోతే విచా

రిస్తాను. మీ సంగతికాస్త చెప్పడం ధర్మం గాదూ” అని అంది కలక్టరుగారి భార్య.

“మీకు విందు చేసినవారు నా పెద్ద కొడుకూ కోడలూ నమ్మా! నా అవస్థ యేమని చెప్పను” అని మెల్లగా అంతా చెప్పింది. మన సుందరి సావిత్రమ్మగార్లు వకరికేసి వకరు చూచుకున్నారు. సావిత్రమ్మగారి మొహాన్న ఆశ్చర్యం కనిపిస్తూంటే రెండో ఆవిడ ముఖం కంపగడ్డ లాగింది. అక్కడికి పాపం ధైర్యం తెచ్చుకుని ఆమె “అబ్బే అది పిచ్చిదండీ. అంచేతే గదిలో పెట్టెము” అని సావిత్రమ్మగారితో అంది. ఇంతవరకూ వచ్చేక సంగతి వాగుతుందా? దొరగార్కి వారి భార్యకు యీ చిన్న దొరగారి వారిదొరసానిగారి సంగతి తెలిసింది. కలక్టరుగారు భార్యకూడా మంచి యింటివారు. మంచి హృదయం గలవారు. చాలా విచారించేరు. సమయం కనిచెట్టి మన మోహనానికి నాఖరీ యిప్పించేరు. మోహనం తల్లి వేరే హాయిగా కాపురం చేస్తూవుంటూన్నారు. కొంత కాలానికి మన సుందరిప్రభ యింట్లో యెవరు లేకపోవడంవల్ల తన తాబేదార్లమీద పడి అక్కడి నుంచి దొరగారి నోటినులోకి వెళ్లింది. గోపాలానికి యింటికి దారి చూపించేరు వక చిన్న లంచపు కేసులో.

“మోహనం! అనుభవమీద కాని యేమి తెలియదురా.”

“అన్నయ్యా! జరిగినదానికి చింతించకు. హాయిగా కృష్ణ, రామా అనుకో కూర్చుని. తక్కింది నేనే చూస్తాను.”

౧

మందులేనివికాలము, రోహిణి కార్తి, మధ్యాహ్నం పన్నెందుగంటలు కావస్తూంది. చలవతిరావు పొదిట్లో మంచంమీద, పడుకుని భగవద్గీత చదువుకుంటున్నాడు. అరవై సంవత్సరాల యంటాయి. తెలిసిపోయిన చిన్నపిల్ల చివరముడిచేసుంది. పొడుగ్గా పెరిగిన శబ్దం. శబ్దంలో మాత్రం లెక్కకి ఒకటి రెండు నల్లచెంట్లుకల కవచవరకాయి. ముదతలు పడ్డ మడుటిమీద గంధాక్షరలు బొట్టు పెట్టుంది. మలోచవాలకు ఒకవైపు తాడు కట్టుంది.

"యదాయదాహి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత! ఆభ్యుదాన మధర్మస్య తదాత్మాకం స్వభామ్యహం! కుర్రతాచాయ సాధూవాం వివాళాయచదుష్కృతాం ధర్మసంపాదనార్థాయ సంభవామి యుగయుగే"

అని పైకి తడుముకుంటూ చదువు తున్నాడు. ఎందుకోకాని అప్పుడప్పుడు గుమ్మంపైపు చూస్తున్నాడు. పుస్తకం పక్కని పెట్టి, 'అమ్మాయీ! కానీని మంచిదిగ్గం తెచ్చిపెట్టలే' అని కేక చేసేసరికి, నలభై సంవత్సరాలలోపు పూర్వమవానిని లోపల యింది రాగించెలుతో మంచిసీక్కు తీసుకొచ్చి యిచ్చింది. 'అమ్మ మమ్మా! ను వ్యంకా మడి విడవలేదుట? అన్నాడు.

మమ్మ—వీడి- నాన్నా! రామం పొద్దున్న పోయిన పోవటం ఇప్పుటికింకా అన్నానికి రాలేదు. అత్తయ్యకి కుర్రాళ్ళకి అన్నం పెట్టాను. నేను వాడికోసం కనిపెట్టుకుచ్చున్నా.

అల—అయ్యో! ఇంకా రాలేదూ? ఈచెవిగాడ్చు ఆచెవికి కొడు కూంది. చద్దన్న మైనా తిన్నాడా-వాడు?

మమ్మ—ఇవాళ చద్దన్నం మిగిలేదు. పోనీ కానీని గిం తేనీ పండిపెడతామరా నాయనా అంటే, ఏదో ప మందని తొందరగా చెల్లిపోయాడు.

అల—ఎందాకాలంలో ముఖపడతారు గదా అని నెలక లిచ్చినా మనవాడికి కష్టపట్టం తప్పకాయెను! బడి తున్నలోకాలే నయ మనిపిస్తున్నాయి. ఏదో రెండుముక్కలు చెప్పొచ్చి పదిగంటల కంటి కొచ్చేవాడు. ఇప్పు చావున్న గోడూ చెడింది.

మమ్మ—నాంధీగా లేదో చెప్పారని ఆఫూలిలో దిగి పోయాడు. నడమాట వినిపించుకుంటున్నాడా యేమన్నావా!

అల—ఏమిటో - యెవడిపెట్టి వాడి కానందం. పోనిద్దా. వాడి కేమీ తెలివీ లేకుండా సంసార బాధ్యతంతా వాడిపైతీన పడిపోయింది. నెలవల్లో వైవా నాన్నీ ఖులాసాగా తిరగనియ్యి. వట్టవ్వుడు లేనే లేదు. నలుగు రైదునరి పొట్టల వాడి లెక్కలమీద ఆధారప డున్నాయి. నేనుండి కూడా ప్రయోజనం లేకుండా పోయాను. అని అంటూవుండగా చలవతిరావుగుంటలుపడ్డ కళ్ళు సీక్కుతో నిండి పోయినాయి.

మమ్మ—పూయకో నాన్నా! నీకు మలే మన్నా పోయించా యేమిటి? మొగిసిల్లాడు మటుంబపో మగ చెయ్యటం యివాళ కాకపోతే ఈ వైవా నేర్చుకోవలసిందే. చైవం చల్లగా చూపి వాడి కడుపున నాలుక్కాయలు కాస్తే పెద్దసంసారం అవదూ? ఇప్పుట్నుంచి యామాత్రం ప్రయోజకత్వం వుండటం మంచిదే.

అల—అమ్మ! గోపాలా న్నయినా పంపించలే. పిల్లయి కొస్తాడు.

మమ్మ—ఎక్కడికని పంపించనూ? ఎక్కడి కరుడున్నావురా అని నే వడిగినా చెప్పకుండా చెల్లి పోయాడు.

అల—అడుగో! మాటలోనే నచ్చాడు. నాయనా! చెయ్యి త్తాయుర్దాయం. ఇంతపొ చ్చెక్కించాకా రాలేదే-నాయనా?

రామారావున కిరవైయిడే ఘృష్ణుని. కొం
తెం పొడగరి. దృఢమైన కీరం. సామాన్య
మైనయానం. క్రాపింగ్ (Cropping) తల. ముఖ
మంతా చెమటించువులతో నిండి యెండకొట్టుంది.
పైమిది ఖంకువా తలుపుపైన వేసి తల్లి తీసు కొచ్చి
యిచ్చిన చల్లనినీళ్ళు ముఖంపైని కాళ్ళపైని పోసు
కుని తాతగారి మంచందమీదకువచ్చి కూర్చున్నాడు.
చల—(లేచి కూర్చుని రామారావు తలపైని నిము
రుచు) నాయనా! ఎండకొట్టి పోయావురా.
ఇంత సేపటివాకా యేం చేస్తున్నావురా?

రామా—కొన్ని ఆపవరమైన పనులు చూసుకుని
కొట్టుదగ్గర పికెటింగ్ (Picketting) చేస్తూ కూ
ర్చున్నా. వా డొచ్చేవాకా కూర్చోవలి
సాచ్చింది. అంచేత ఆలస్య మయింది.

చల—నాయనా! ఎండలో గీతక్తుమందిరా యిలా
తిరిగిలేనూ. నీమీద ప్రాణాలు పెట్టు కున్నాం.
రవంత వొళ్ళు చెచ్చబడితే దిక్కా మెక్కా
మన కీచస్త్రీలో. పోనీ గాని, లోపలి కల్లి అన్నం
తినిరా. ఆతిర్వార మాట్లాడు నుందాం.

రామారావు చొక్కా విప్పి లోపలి కెళ్ళాడు.

చలవతిరావు ముక్కుపొడుం ఒకనట్టు పీల్చి, చిటి
కేసి, మరకలతో నిండిన అంగోస్త్రంతో నుడుచు
కుని పక్కమీదికి మెల్లిగా వారిగాడు.

“భక్తాపాయభుజంగగారుదమనీ”

అన్నట్లొకం మెల్లిగా చదవటం ప్రారంభించాడు.
ఒక్క నిమిషంలోనే కళ్ళు మూతలు పడిపోయి
చిన్న గురక ప్రారంభించాడు. పది పదిహేను నిమి
షాలవరకూ అలా నిద్రపో తూన్నాడు. ఇంతలోకే
రామారావు లోపల్నుంచి చేతు లంగోస్త్రంతో
నుడుచుకుంటూ పాచిట్లో కొచ్చి గోడపక్కని
చాపమీదొచ్చి కూచుని, ‘గోపాలం! చెక్కముక్క
తెచ్చి పెట్టరా?’ అని కేక వేగాడు.

గోపాలరావుకు పదిపదకొం దేళ్ళకంటె యెక్కు
వుండవు. అక్కడే కూర్చుని పలకమీద పుస్తకాలు
తీస్తూ పెడుతూ వున్న గోపాలరావులేచి లోపలి కెళ్ళి

పోకచెక్క తీసు కొచ్చి, ‘ఒరే అన్నయ్యా! వా
క్కుడా నగంముక్క యిస్తా వంటే నీచేరి కిస్తా,
లేకపోతే నీచేరి కిస్తా-నీ కివ్వకుండా!’ అన్నాడు.
రామా—అరవకు తాతయ్యా లేస్తాడు. నువ్వు అమ్మ
వడిగి యిం కొకటి తెచ్చుకో.

గోపా—ఇం కొక టిగిలే అమ్మ తంతుంది.

రామా—పోనీ-నువ్వే వేసుకోరా.

గోపా—కొట్టి తీసు కొస్తాను.

అని తలుపుసందున పెట్టి నొక్కి రెండుముక్కలు
చేగాడు. ఇంతలోకే బటానీగింజలు నములుతూ దిగి
లోంచి లోపలి కొచ్చి ‘ఒరే! వా కేదిరో-చెక్క
ముక్క?’ అని చెయ్యి చాపాడు-కామేశ్వరరావు.
గోపా—ఒకముక్క అన్నయ్యకిచ్చాను. ఇదే వుంది
వాదగ్గర. అమ్మ వడిగి తెచ్చుకో.

కామే—అది వా కిచ్చి నువ్వే అడిగి తెచ్చుకో.

గోపా—అబ్బా! చుపిచొడ్డవాడవు! తనగలవా-
వాచేరిలోంచి తీసుకుని?

కామే...విరి చియ్యి.

గోపా—ఈకాస్తలో ఎం విరుగుతుంది?

కామే—ఇలా లే, కొడుకుతా.

గోపా—చెధవకావా! ఒకమూల బటానీలు మింగు
తూకుడా చెక్కముక్కకొసం యేడుస్తావేం?

కామే—ఒరే అన్నయ్యా! వంటేస్తా, వా కివ్వక
పోలే.

రామా—అ! ఏమిటా అది? తిట్టుకోటం కూడా
మొదలు పెట్టారు!

ఈగడవిదలో చలవతిరావు లేచాడు. లేచి
కూచుని:—

చల—ఏమి టట్టా ఆ అల్లరి?

గోపా—మాడు తాతయ్యా! కామిగాడు కొట్టలో
రున్నాడు.

కామే—కామిగాణ్ణి (ట్రా-నేసు నీకు? (అని దవడ
మీద ఒకటి అంటించాడు.)

గోపా—ఒరీ మంకమ్మా! నేను యిచ్చి కొడితే
వొక్క చెప్పు కాగలేవు-తెలుసువా?

రామా—(వత్సకు లేచి) చెబ్బు లాడుకోక మీ కేం కావాలో అమ్మ వదిలి తెచ్చుకోండి.

అని యిద్దరినీ లోపల దిగబెట్టి పొదిట్లో కొచ్చి కూర్చున్నాడు — రామారావు. కొంతసేపటికి మబ్బుమ్మ కూడా వచ్చి గుమ్మంలో కూర్చుంది.

చల—అమ్మా! భోజనం అయినదా?

మబ్బు—ఇప్పుడే అయింది. ఇంకా చె య్యారలేదు. ఇంతచో బెక్కికే ఏం సయిస్తుంది? చెప్పితే వివకపోవటం కాని కాకిలాగ ఆయెందని బడి తిరగటం పెందుకు చెప్తూ! ఇప్పుడు మళ్లీ చెడతాట్ట!

రామా—ఇంకా నెండు కాలేదు. నెండింటి కళరామ.

మబ్బు—ఎవరో నీవంటివార్యు తిరుగు తున్నారు. కాని యింక కెవరైనా యింట్లో మొహం వీధిలో పెడు తున్నారాయీ యెండల్లో?

రామా—వావంటి వారే కాదు. పెద్ద పెద్ద సామంతులే కష్టపడు తున్నారు. ఎండమొహం మెరగని ముకుమారులు కూడా కష్టపడు తున్నారు—ఈవరికి తుళ్ళులో.

మబ్బు—వార్యుకి నీకుమల్లే మరి పోయిందాలి.

రామా—ఇటువంటి సమయంలోనా సుఖపట్టం. పొద్దున్న టిఫిను (Tiffin) పదిగంటలకి భోజనం మళ్ళీ మధ్యాహ్నం టిఫిను అరగింది పట్టివేళ్ళ తడికల చాటువ పడుకో మని చెప్పటం లేదు గాంధీ. నిద్రాహారాలు లేకుండా కష్టపడి లేమ తీచితాలని ధారపోస్తున్న వా యన్నారు. వార్యందరికి మనపాటి ఆలోచన లేకేనా?

చల—కాదురా. నాయనా! నీకొళ్ళు తిన్నగా కాపాడుకో మనిరా. దాని వ్రజ్జకం. అంతే కాని నీమీద దానికి పగపాడిలా పెట్టివాడా!

మబ్బు—దిగుదిగు ముకేవారే కాని లోతురికేవా యంటారా? ఇంకోడికి చెప్పటాని కందయా పెద్దలే.

రామా—ఇంకోరు చెప్పటం మెందుకు? నాలిగుండె గల ప్రతివాడూ దిగుతాడు.

మబ్బు—వార్యందరితో నువ్వు సమాసమా? తున్నవాల్లా తిరిగివా యింట్లో జరిగిపోతుంది. నువ్వనాలుగు రాళ్ళూ సంపాదించి తీసుకొస్తే నీ కాని యింట్లో జరగ వాయెను. నువ్వీచునిలో తిరుగతున్నా పనిచెప్పి ఆకాస్త వ్రజ్జకం తీసేస్తే మనగ లే మవుతుం దవ్వదు?

రామా—నేషనల్ స్కూల్ (National School) కాదా? చని తీ నెయ్యరు లే. నెం గట్టుకో కమ్మ.

మబ్బు—ఏం చెయ్యను! నీకర్మ మల్లావుంది. తండ్రి పోవటం. చిన్నతనంలోనే సంసారం నెత్తిన పట్టం. ఎంతవాడి కడుపున పుడితే నేం! చివరికి నీకు కష్టం తప్పింది కాదు. అమెలలాదిడి కొడుకు చచ్చిపోయి ఈ మామరప్పలనీ మామ నుని ఆవిడ కాలక్షేపం చేస్తూంది. చచ్చి చచ్చి ముగ్గురు పిల్లలు లత కొచ్చేటప్పటికి నువ్వు సంపాదించి పెడితేనే కాని అన్నం లే కుండా చేశాడు భగవంతుడు!

రామా—ఇద్దరు తమ్ములూ ఎదిగి చదువుకుంటే మనన్న మెవరు తింటారమ్మా. నేను కడుపు కట్టుకు నైవా వార్యు నిద్దరినీ వృద్ధిలోకి తీసుకొస్తాను. ఎల్లకాలం కష్టం లిలానే వుంటాయా?

చల—చూశావులే అమ్మా! ఎలా నెయి తున్నాడో! వారండ్రీ! నాలయ్యారాయంకూడా పోనుకుని నయ్యేళ్ళు వర్జిల్లు నాయనా! వాడొట్టి అమాయకుడే పాపం! వాడి నేమీ అనకే నువ్వు.

మబ్బు—నే నెండు కంటాను నాన్నా? అల్లా కాకిలాగ తిరిగొచ్చి నెండు మెతుకు లన్నా తినలేదు. సయించక యిటూ అటూ లోనేశాడు. పెట్టిన కాస్తన్నమనూ. తనకి కాస్త ముక్కులో పుడికం పడితే గుమ్మం తొక్కిచూసేవా క్షేవళ్ళయి నావున్నారా? ఆడవాన్ని ఎన్ని రెంటాలు పడ్డా నేను పడాలి. ఇదంతా వచ్చి చెప్పిన సామంతులంతా యెవరిదారిని వారు పోలికించుకుని పూరు పునే వారే. ఎవరి కపరు సాయపడుతార?

చల—పో నిద్రా! సాధించకు వున్న నాలుగు భుక్తులు నవాదినీ.

రామారావు. కల్లి కేమీ నవాలు చెప్పలేదు. వింటూ వూరు కున్నాడు. చాలా సేపటివరకూ అవి దవోరు మూతపడలేదు. ఒక ఆరగంట గడిచిన తర్వాత రామారావు లేచి ఏక్కాచేసుకుని కాసిని మంచిసిగ్గు తాగి మైదాద ఖండువాచేసుకుని పిరిలో కబ్బిపోయాడు.

౨

మబ్బమ్మ రాత్తుం ముందు పెట్టుకుని నాలు వొడుకుతూ కూచుంది. చిక్కి సగ మయింది. దొక్కలు చెంచూ అంటుకుపో యెన్నాయి. చూపులో నీరసత్వ మ్మెక్కువగా కనపడు తుంది. కొంతనూలు ఆనుకు పోసి వుంది. చక్కనే యేతులు దొంతర పెట్టుంది. మబ్బమ్మ పెదవులు పొడవవు పోతున్నాయి. రాత్తుం వొడకటం ఆపి కాస్త నీళ్ళతో నోరు తడుపుకుంటూ 'నీపంట్లో ప్రాణ ముందా యేనున్నానా? కాస్తేపు చాలించి నదుం వాల్చుకో నాన్నా!' అన్నది.

చల—నువ్వు మట్టుకు ముఖపడుతున్నావులే? అమ్మా! ఏవో యిద్దరం కష్టపడితే ఈయేతులు వొడుకటం అయిపోతుంది. ఆ తర్వాత వెన్ను వాల్చుకోవచ్చు.

మబ్బ—(కళ్ళనీళ్ళతో) జోరా! యెంతగతి పట్టింది! ఈ నూలమ్మి డబ్బులు తెచ్చుకుంటేనే గాని పూటకే టికాజారేకుండా పోయింది!

చల—“కలిగదు సెంతవారికిని కష్టము లొక్కొక వేళ” అని చెప్పినవాడు వెళ్ళేవాడా? అమ్మా! ఏంచేస్తా? ఓయ్యకోక తప్పదు. మనమే యిలా ఆనుకుంటున్నాం. నా దెంత కష్టపడుతున్నాడో తెల్ల? వాడు తీరపురాళ్లు తెచ్చి నన్నాళ్ళూ సుఖంగా గడిచిపోలా?

మబ్బ—వాడూ కావలసివంత రాధపడుతూనేవుంటాడు. ఏం చెయ్యగలడు?

చల—అమ్మా! యెన్నాళ్ళో అయినట్టుండే. నా వెళ్ళేనాయర్ని చూసి. పెద్దముందావాణ్ణి కదా అమ్మా! నా దొచ్చేసరికి వుంటానో వుండనో? నీ తాతయ్య నిన్ను చూడాలని కలవరించాడని చెప్పుకూ వచ్చిం తర్వాత.

మబ్బ—(కొంసుతో కళ్లు కుడుచుకుని) అలా ఆవకు నాన్నా! అసలే మరిపోయి యేడుస్తున్నాను. తండ్రి ప్రాణం వూరుకోలేకనే కాదూ! అల్లా వాతో సమానంగా కష్టపడుతున్నది? నీ కేమి నా కోపితుండి తంటాలుపడుతున్నావా?

చల—అమ్మా! కేనండిమాత్రం యేం వుపయోగిస్తున్నానే? వొక్కకూరుర్ని పిల్లల్ని పోషించలేని వ్యర్థుణ్ణి అయిపోయాను గదా—అమ్మా! మొన్న వజ్రాడు మజ్జిగపొయ్యమని అడిగినప్పుడు నువ్వు లేదంటే కడుపు తరుక్కుపోయింది. వజ్రబెధవ లెన్నాళ్లు తింటా రాగొడ్డుతిండి— చల్లా చమరూ లేకుండాను? ఏం చెయ్యను? ఏ పని చెయ్యటాని? ఆకట్టుగ్గాయిపోయాను.

మ—కడుపునిండా అన్నముంటే చల్లా చమరూ మాట చూసుకోవచ్చు. ఆ నుసిలొదిడ నాకంటే లెంగపెట్టుకు వుళ్ళిపోతూంది. మూడుకార్ల ముసిలొళ్లు దిక్కులేక నాదగ్గర పడింటే వాళ్లను కూచోపెట్టి పట్టెడుమెరుకు పెట్టలేకపోతున్నాను. పెద్దవాడవు. నువ్వేం చెయ్యగలవు— నాన్నా? భగవంతు దీలా యెన్నాళ్ళు కష్టపెట్టి చలచుకున్నాడో?

చల—ఎవడు చేసుకున్నంతా నా దనుభవించవలసిందే కాని భగవంతు చేంచేస్తాడు! ఏవో వాడు సుఖంగా తిరిగిస్తే అంతే చాలు. 'కలివి లేమలు కానిడికుండలు' ఎల్ల కాలం వొక్క తీరుగా యే కోటికర్మయిడి! వెళ్లడు.

మబ్బ—ఆ యినుకోలధికార్ల కయివాతోచలేదు కాబోయ! వాణ్ని మట్టుకు పుక్కించి పంపిం

చేసి యెవరిమట్టున వారు హాయిగా కూచున్నార. ఏదో వాళ్ళకి లోచనసాయం వాళ్ళ చేస్తే చచ్చిపోతే తేల్చివు లాగుండును. మన వాళ్ళయితే మట్టున—తమరి చాగు చూచుకోటమే గాని యెవరివాడి తాగుచూసేవాడే—యీ మాయయెగంలా?

చల—మనకంటే హీనంగా భున్నవాళ్ళెంతమందన్నారో—లోకంలో! అమ్మా! వొకడిక్కరింత దబ్బుందంటే అర్థమేమిటి? కొంత మంది కడుపులు అన్నం సిద్ధం లేక చూడిపోతున్నాయన్నమాట. ఇప్పుటి లోకాల్లో వొకడి మంచి చెడ్డలు వొకడు చూడదమ్మా. పక్కంటివాడు చస్తూ మడి చస్తన్నా పొరుగంటివాడు చని పించుకో దీకాలంటే. అలావుం దీరువం! నువ్వు—భున్నవాడు లేనివాడికి సాయంచేస్తేనేమో? కట్టుకుపోతారా—దబ్బు?

చల—అపాటి బాదమంటే యికనే? చాగేవడును లేకం.

నువ్వు—నారాయణమూర్తి! లోకంలో దర్శితబాధ మాత్రం చూవాడికైతే వొద్దు.

చల—తప్పించుకోట మెవరితరము? ఎవడిట మొద్దినవ్వడు వా దనుభవించాలి.

నువ్వు—పోనీ—నాన్నా! నువ్వికలే—నడుం నొప్పెడుతుంది. ఈనాలుగు నేను వొడికేస్తాను.

చలవతిరావు కొంతపేపు వడికి కదురున యట్టిన నాలు ఆనుకు పొయ్యటం ప్రారంభించాడు. అలా ఒకపావుగంట గడిచింది. నువ్వు మ్మింకా నాలు వడుకుతూనేవుంది. పుస్తకాలు చేతివట్టుకుని కామేశ్వరరావు గోపాలరావు లోపలి కొచ్చారు.

నువ్వు—నాయివా! అప్పుడే నాలుగయిందా? వచ్చే తారు!

గోపా—నాలుగు దాటిపోతూంది కూడాను. అమ్మా! తాతయ్యల్లా చదువున్నాడేమీ?

నువ్వు—ఏమిటో! నడుం నొప్పెక్కి మంచమ్మిది కొరిగాదు. పెద్దతనం గదా నాయివా? మీరు

చిన్నవాళ్ళు కదా అని యేదో వాహినీకి తంటాలు వడుతున్నాడు. వాట్లో పూసరుందా—అథా వ్నమా?

కామే—అమ్మా! అకలప్తతూంది. ఏమన్నా పెట్టవే. నువ్వు—ఏం పెట్టను నాయివా! దురదృష్టవంతులై పోయారు.

కామే—అన్నమేవా పరేనే.

గోపా—ఇప్పు డేమన్నం రా? రాత్రి కన్నం దండి నవ్వడు తిందుగానిలే.

కామే—మధ్యాహ్నం కడుపునిండలేక—అమ్మా! నువ్వు—దంటింటో కాస్తన్నం మూతపెట్టుంచాను. ఇద్దరూ పెట్టుకు తినిరండి.

గోపా—నువ్వు తినరా—నా కొద్దివ్వడు.

నువ్వు—నువ్వునువ్వు తన్నుడో తండు మెరుకులు తిన్నావు. ఇద్దరూ తినిరండి—అంతకన్న నేనేం పెట్టగలను నాయివా మీకు?

గోపాలరావు కామేశ్వరరావు లోపలికొచ్చారు. చంపతిరా వొకనిద్ర తీసి మంచమ్మిదలేచి కూర్చుని “అమ్మా! అయితే నాలు వాచేతి కేవలం. పాలి గంగన్న తిన్నోస్తాను” అన్నాడు.

నువ్వు—వాడు రామా! నాన్నా! నువ్వల్లాట మందుకు?

చల—ఏమో! వా దొస్తాడని నమ్మకమేమిటి? ఇవారే కాకపోతే లేవనుకుంటాడు. మనదా వాడిదా అవసరం?

నువ్వు—చివరకి మన నీతికంటే వాడినీతే చాగుంది. ఇల్లాంటిదేశ వడుతుందని నేను కల్లోకూడా అనుకోలేదు!

చల—అమ్మా! తనాని కొచ్చేది మనకు తెలియదు. ఇదంతా అవరమాక్కుడి చిద్విలాసం—కర్ణీ! మన మేం చెయ్యగలం?

నువ్వు—అయితే నువ్విప్పు డెళ్లవలసిందే?

చల—ఏదో వోపిక తెచ్చుకుని, నాలుగడుగులే కాదా? తీసుకెళ్లి యిచ్చేస్తే తీరిపోతుంది.

మబ్బమ్మ ఆనూలు విచ్చలకింద చుట్టి చలవలి రావులేతి కిచ్చింది. చలవలిరావు చుట్టలో చుట్ట పెట్టి చంకకింద పెట్టుకున్నాడు.

మబ్బమ్మ—బిడ్డా అది తిరుగుకూతుంటాయి. గోపా లాన్ని కూడా సుపీస్తామంటు నాన్నా!

చల—అ! ఎందుకు లేవే? మరేం పరవాలేదు. (ఇలా అంటుండగానే)

“గోపాలం!” అని పిలిచింది మబ్బమ్మ. గోపాలం తల్లిదండ్రుల కొచ్చి సుంసున్నాడు.

మబ్బమ్మ—తాతయ్యతో కూడా చెళ్లమ్మ. గోపా—తాత య్యెందుకే రావటం? నేనిచ్చే స్తాన మాలు.

చల—కాదు నాయివా! నీవు తూనిక సరిగ్గా తెలియదు. నన్నే రెండు మాడు మాట్లు మోసపు చ్చాడు. వాగో కూడా రా నువ్వ.

“అయితే చద” అంటూ గోపాలం సుమ్మం దిగాడు. చలవలిరావు లావుపాటికర్ర వుడిచేత్తో పట్టుకుని మెల్లిగా మెట్లు దిగాడు. గోపాలం ముందూ, చలవలిరావు వెనకా నడకటం ప్రారంభం చేయ. వాళ్లిద్దరూ అపిధి చాటించాకా విచారం సూచిస్తున్న కళ్లతో వాళ్లపైపు చూస్తూనేవుంది మబ్బమ్మ. వారు దృష్టిపూర్వముండి చాటిపోయిన తర్వాత ఒకమారు దిగ్భంగా నిట్టూర్పుచిడిచి లోపలి కొచ్చింది.

3

రామారావు సావిత్రి గోడపక్కగావున్న మంచ మీద పడుకునివున్నాడు. కొంచెం దూరంలో నులకమంచమీద చలవలిరావు దిగాలుచుడి కూర్చున్నాడు. రామారావు ముఖం తెల్లగా పాలిపోయింది. కల్యాణకిప్పుడెప్పున్నాడు, కళ్లు నిద్రబంగా వున్నాయి. చుట్టూ కచ్చుకొని చలవలిరావు పైపు తిరిగి పడుకునివున్నాడు.

చల—నాయివా! ఇప్పు డెలావుందిరా వికారం?

రామా—(హీనస్వరంతో) కొంచెం నయమే.

చల—బావ కాదమంటావా? రామారావు మాట్లాడలేదు.

చల—అమ్మయ్యా! ఇలా రానే ఒకమాటు.

ఈసారిపు వినవడి లోపలినుంచి మబ్బమ్మ ఆరు ర్దాగా సావిత్రికి వచ్చింది.

మబ్బమ్మ—ఏం! మళ్లీ వెళ్లిపోయిందా?

చల—లేదు కాని బావ కాచి తీసుకొస్తే పువ్వుకుని కళ్లు మూసుకు పడుకుంటాడు. చాలా నిస్త్రాణ గావుంది వాడికి.

మబ్బమ్మ—(రామారావు ముఖమీద పంటిమీద వెయ్యివేసి చూచి) జరం పోవ్వనింజ వేస్తే కేలగించలా వేసుకూంది. నిన్నటికంటె యెక్కువై నట్టుంది.

చల—(లేచివచ్చి చూచి) వుందికాని వాడిక్కడి కొచ్చిన రోజున మరీయెక్కువగావుంది.

మబ్బమ్మ—(కళ్లనీళ్లతో) ఇదంతా నా పాపం. వాక రోజుకంటె వాకరోజు అసలే తెలివితేటా లేకుండా పోతుంది! వ్యరాడింటి కొచ్చారన్న సంతోష మేమంది? ముందుగా యెందు కొదిలి పెడుకున్నారా అనుకున్నాను. ఇంత జల్లు చేసిందనుకోలేదు. వైద్యు డేమన్నాడు? నాన్నా!

చల—ఏదీ! ఇవాళ మళ్లీరాంటే! నిన్ననే చెప్పాడు. అన్నం మాత్రం పెట్టొద్దని. కామిగాడివైనా పం పించాలి అయినంటికి.

రామారావు మగతగా కళ్లు మూసుకుని పడు కున్నాడు.

మబ్బమ్మ—మన కీప్రాల్లో దిక్కా మొక్కా అని నేను మొదట్నుండి మొర్తుకుంటూనేవున్నా. మర సంగతి కనుక్కనే వాడు లేదీ—యిప్పుడు? మనకండ లేదురా నాయివా, నువ్వన్నీటికి పడు సులెత్తకురా అని చిలక్క చెప్పినట్టు చెప్పాడు.

చల—సరే గాని, వాడి బావసంగతి చూడు— ముందు.

మల్లు—ఇంట్లో పోలేనీ? కామమ్మగా రింటికల్లి అడిగాను. మధ్యాహ్నం కాఫీ సరిపడ్డ పోలే వున్నాయి, పొద్దున్నే అదగలేకపోయారా అంది అవిడ.

చల—అయితే మరి పోలేక్కడ దొరుకుతాయి?

మల్లు—ఈ చుట్టుపక్కలవారి కెవరికీ పోలేలేదు.

చల—ఈ రోజుల్లో కాఫీలు తాగనివా రెవరూ?

ఎవరింట్లోనైనా కానీనిపాలు కొరక్కపోతాయా?

ను—వాళ్లు కాఫీలు మానుకుని మనకీ పాలుపోస్తారా?

చల—అదేమిటే? అమ్మా! దేశమంత గొడ్డుపోయిందిలే?

ఇట్లు చేసినవాడికి కానీని పాలయక్కలు పోయ్యమంటే పోయ్యమంటే—అమ్మా?

మల్లు—నేను గెండుమూ దీర్చు చెల్లి అడిగొచ్చాను.

వాళ్లు మాయింట్లో లేదని చెప్పారు స్పష్టంగా.

నాకు ప్రాగం వచ్చిపోయింది. ఆఖరికి వాడికి

జావలోకి పాలుకూడా కొని తెచ్చుకోలే సంత

పడినట్లు కొంపైపోయింది. ఏం చెయ్యను?

ఎలా కావను—నావే?

చల—అయ్యయ్యో! ఇంత విపరీతకాల మేమిటే?

ఒకపూట కాఫీ తాక్కపోతేనేనా? సరే, యేం చేస్తాము?

కొంచెం చల్లగా నీళ్లుపోస్తేనా కామ

మరా. కాస్త పుష్పేనైనా యివ్వొచ్చు. అల

స్థం చేసిన కొద్దీ సీరసం రాదు—వాడికి?

మల్లు—నాయివా! ఎలా వుందిరా?

రామారావు కళ్లు చిప్పి చూచి పూరుకున్నాడు.

నిస్త్రాంగివల్ల పూరికే చెమటలు పోస్తున్నాయి.

చల—ఇంకా చూస్తూనేవుంటే! వాడికి సీరసముస్తూంది.

కర్కరగా కాచి తీసుకురా.

మల్లుమ్మ లోపలికల్లింది. రామారావు మళ్ళీ

కళ్లు మూశాడు. చలపతిరావు మతిలేనివాడులా

కుక్కన్నాడు. ఇలా గెండు మూడు నిమిషాలు

గడిచాయి. గోపాలం లోపలికొచ్చాడు.

గోపా—ఇరిగో! ఈ పొట్లంలో మాత్రం రాత్రి

కొకటి, రేపొద్దు న్నొకటి చెయ్యమన్నాడు—

చెయ్యడు.

చల—ఎప్పు డెల్లావురా నవ్వు?

గోపా—అమ్మ చుసించింది.

చల—ఇంకా చంగతులు చెప్పాలనుకున్నాను.

నాతో చెప్పకుండా యెందుకెల్లావు?

గోపా—ఏమో! అమ్మ పరిగెత్తుకుంటూ చెల్లి

రమ్మంది.

చల—పోనీ— ఆయన్ని ఒక్కసారి రమ్మనలేక

పోయావా?

గోపా—నేను రానక్కర్లేదు— ఈ మా రెళ్లు చెయ్య

నుని చెప్పాడు.

చల—ఏమిటో! నీకు పరిగా చెప్పటం చేసకారేదు.

గోపా—అయ్యో! నేను చెప్పకేం? పరిగానే

చెప్పాను. “దబ్బూ యేగానీలేదు గాని రోజుకు

ముప్పయిమూడుసార్లు రావాలి, నేను రావటమే

మీకు చుట్టగా కనపడుతుంది!” అని వినుకు

దలగా మాట్లాడాడు.

ఇంతలోనే మల్లుమ్మ లోపలినుండి జావతో

వున్న గిన్నె తీసుకొచ్చి మంచంపైకి పెట్టి,

“నాయివా! లేచి కూచుంటావా?” అంది.

రామా—(మెల్లిగా) ఊ.

రామారావు మెల్లిగా “ఊ” అన్నాడు కాని

లేవటానికి కత్తిలేదు. ప్రయత్నించి చూచి లేవలేక

పూరుకున్నాడు. మల్లుమ్మ గోపాలం నెమ్మదిగా

లేవదీసి పట్టుకుని మల్లుమ్మ రామారావు తలని తన

గుండెలకి తేరేమేమి కుక్కొచ్చింది. గోపాలం నావ

గిన్నె నోటి కందిచ్చాడు. కొంచెం పుచ్చుకుని

తక్కినది పదిలేకాడు రామారావు. మల్లుమ్మ రామా

రావు మూరి కుడిచి మళ్ళీ పడుకోపెట్టింది. కొంత

అది పుచ్చుకోటంతోనే కాస్త నిస్త్రాంగి పదిలింది

రామారావుకి.

మల్లు—ఈకాస్తా కళ్లు మూసుకుని గొంతుకలో

పోసుకో నాయివా!

செயல்பாடு

செயல்பாடு

రామా—అహో! ఇక తాగలేను.

కామేశ్వరరావు ఆటలతో ఆలసిపోయి యింట్లో కొచ్చి కూర్చున్నాడు.

మల్లు—ఏమిరా! యొక్కడికి పోయావు?

కామేశ్వరరావు—ఎక్కడికి వెళ్లేదు. నిధిలోనేవున్నా.

అగ్నిపైలో యేమిందో? అమ్మా!

మల్లు—గోధుంబావ కాది తీసుకొస్తే కాసినిమక్కలైనా తాగలేదు అన్నయ్య!

కామేశ్వరరావు—నా కిష్టపుటే అమ్మా ఆది!

గోపా—అన్నిటికీ నీకు వాపే నేమిట్రా? అన్నయ్యని తాగనియ్యి.

రామా—(ఆయాసంతో) నాకొద్దురా.

కామేశ్వరరావు గిన్నె యెత్తిపెట్టుకుని పుచ్చుకున్నాడు. రామారావు నొకమారు తమ్ముని ముఖం చూశాడు. కళ్లు నిశ్చలంగా నిండిపోయాయి. ఒక మాటు రెప్పలు మూశాడు.

మల్లు—నాయివా! ఆయాసపడుతున్నావేమిరా? వైద్యుణ్ణి పిలుచుకు రమ్మంటూవా!

రామా—(ఆయాసంతో) అయన్ని తరుచుగా తీసుకొస్తే మనమే మిస్సగుం?

మల్లు—ఏం చేస్తాము. నాయివా? తప్పకుండా!

రామా—ఊహించుకోవద్దు.

మల్లీ పమనం వెల్లిపోయింది. ఆయాసం అధికమయింది.

మల్లు—(కంగారుపడుతూ) ఒకే గోపాలం! వైద్యుణ్ణి నొకమాటు చచ్చున తీసుకురారా. బాబూ! చల—అంత కంగారెందుకో? బక్కపేసుకుమీద బావ తాగేసరికి ఆయాసం వచ్చినట్లుంది.

రామారావుకి ఎక్కడా వెళ్ళుచుపోయింది.

మల్లు—(ఏడుస్తూ) నాయివా! వొళ్లు పాడుచేసుకోకురా అని నేను బలిహుళిలే వినిపించుకున్నావు కావు కదా! ఎంతటో మంచుకొచ్చిందో!

రామా—(తల్లివైపు చూచి) పరవాలేదు. (అని అనలేక అనలేక తెముల్చుకుని అన్నాడు.)

కాని ఆరాటం యెక్కువైంది. తల ఇటూ అటూ విసరటం ప్రారంభించాడు.

చల—(గుడ్డనీరు గుమ్మకుంటూ) నాయివా! అదేమిటా! (అన్నాడు గడ్డవస్త్రంతో).

ఇంకా యెక్కువైపోతూంది ఆయాసం—రామారావుకి.

మల్లు—మాకేం చెప్పావు—నాయివా! (అని యేడవటం ప్రారంభించింది).

చల—నాయివా! కొడుకులు కొమ్మలు లేక నీ చేతి మీదుగా నల్లిపోవా లుకుంటున్నావరా. రామం! నాగలేమిటి నాయివా! అని మంచం దగ్గర కూలబడ్డాడు.

రామారావు ఏమీ చెప్పటానికి ప్రయత్నించాడు కాని చెప్పలేకపోయాడు. తల్లిని తాతగారిని మాత్రం ఒకమారు కళ్లు విప్పిచూశాడు. కళ్లనీరు బుగ్గలమీదికి కారింది. ఏమన్నా మాట్లాడుతాడేమోనని నిశ్చలంగావున్నారై ఇద్దరూనూ, ఎదురుగావున్న గాంధీవకంపై పుయచి చేతులు బలవంతంగా యెత్తి నమస్కారం చేశాడు.

మల్లు—మాతో మాట్లాడవు నాయివా! మాకు నీకూ రుణం తీరిపోయిందా! ఇకనించి నా సంతానం యిద్దరేనా? (అంటో బావురు మంది.) చలవతిరావుకూడా అడవానిలాగ వీడవటం ప్రారంభించాడు.

మల్లు—నా తల్లీ! నువ్వు అతిగారాబంగా చూసిన నీతమ్ముల్ని నే నెలా పెంచను? నాయివా రామం!

రామారావు కన్నీటితోనే జవాబు చెప్పాడు. ఏకధాటిగా బుగ్గలమీదినుంచి కారుకున్నాయి. మల్లీ ఒకమారు తాతగారివైపు తల్లివైపు చూశాడు. ఇరువురికీ నమస్కారం చేశాడు. ఇదే కుదిసనమస్కారం అన్నట్లు భావం కనబడింది కళ్లల్లో. చేతులు తెంచూ గుండెలమీద నేవున్నాయి. రామారావు కళ్లు వారిపోయాయి.

అది సుముహూర్తమో! మజీతదన్యమొగాని, కుమారుపై ప్రియం
వదయగునాదుతల్లి తరువాతను రెండవతల్లివైన నీ
పదము లమాయికమ్ము పసివాసనవల్చెను మన్మథస్థునకొ
కుదురుగహ త్తికొన్న వివిగో! మయినమ్మునపైని ముద్రికల్

౨

పినవయసప్పుడే చెరిపివేసినబోవలెగాక, యిప్పుడెం
తని ప్రయతించినకొ చెదరునా? మనయిర్వరి పూర్వజన్మలం
దున కరుణంపుటల్లికలుదుయ్యక నుండగవేసికొన్న ము
ద్రణముల నీడలిప్పి,—అచలమ్ములుమానస దర్పణమ్మునకొ॥

౩

మునుపు పరస్పరమ్ముకనుమోడ్చితమే! హృదయాల, నన్నియో
దినములుగాలభించెనవి దివ్యకేవలకరవేళలుకొ తమం
తనె నినమొన్న నప్పుడు ముదంపు మహస్సుచిగిర్చిపూచెనా
మనమునకష్టకానన తమఃప్రభ తంతయువాడుండేరగకొ॥

౪

అనుగతలోకబాంధవుని యస్తమయంబున సుప్తవృత్తలో
మునిగెడు భూతరాశికది మోహముమూడుచుకాళగృతి. నీ
కును-మజీనాకునో! అది, రగుల్కొనుకారుణికచ్ఛవిచ్ఛటల్
గునిసెడుజాగ్రదింద్రియపు కుల్యలతోడి యుషఃకటాహముకొ॥

౫

తడఁబడుప్రేమగుండెలు పదమ్ములలోనికి క్రుంగుపడ్డ, ఆ
చిడిముడిచేతిచేడ్చడిన చేతమువెండియుఁగూర్చికొంచు, నే
నడుగులలోన నడ్గలిమనంతటి నెమ్మదితోడవచ్చి నీ
కడ బడిమమ్ముబడ్డనడకకొ నిలుచుంటిన యేమెఱుంగకొ

౬

ఇటులనిలంబడంగ గతియించు యుగాలునుకూడ నాయెడకొ
చిటికలయల్లె తోచుటయుచేతను కాలమె! లెక్కఁదప్పె నెం
తట, మెయిలొకటింగి కనుదమ్ముల తొంగలితేకుతెప్పలకొ
బాటబాటనశ్రువారితటుమోల్ మణులై యురిలకొ వెలార్చితొకొ॥

2

అనవరతంబు నీకొకటనై పలుజాడలఁజూచిచూచి, యెందును నినువచ్చురాకను కనుంగొనఁజాలకఁబోయి, యుబ్బురించిన, తరచై నతెప్పల విశిష్టత చీలికవార్చసోగతా కనుల సగంబువిచ్చితిని, కాని కనంబడవయ్యె చూపులుగ్గి.

౩

భావవరంపరల్ పరుగు వారఁగఁడెంచెడు మానసమ్ము సంచే విషయమ్ముఁగూడ నిదమిద్దమటంచును నిర్ధరింపగా బోవఁగపాలుపోవక, కవుంగిట దూతుదునా! సమస్క్రియా పావిత్రుఁడౌదునా! యనువివాదమురేఁగ నభోముఖుండనై,॥

౪

ఇల్లునువాకిలిగ్, కడకు నివ్వజనమ్మును మార్చిభూమి వ్రేవల్లియఁగూడవీడి-కనుపాపలుదిల్లులు వోవునట్లు లిల్లును, పల్లెపల్లియల నెవ్వరికోసరమొక్కపెట్టు చింతిల్లుచు త్రిమ్మరకవలసితి-తుదకట్టిడినిన్ను గాంచితిగ్గి॥

౧౦

నేనువిముగ్ధుఁడై, నిలుపునీరయి, నిస్తుషితేంద్రియజ్ఞుఁడై మానముతోడనిల్బడిన మాపటిజాముల దాటులందునిగ్ కావఁగలేకపోయితిని, గాని ననుకొనఁగొంటి వీవు-తేదేనియునాపదంబులకి వెక్కడిపూజలవన్నెచిన్నియల్?

౧౧

నేరక యేరికోరితివి, నేనొకడేవుఁడనంచునెంచి—కాశ్మీరహరిద్ర చిన్నములచేత మదీయవదద్యయమ్ముకగ్ కూరిచినావుపూజల నకుంతింప క్తిని, భేదవాన్నిధుల్ బోరసపొంగిరా, కడవపోతలు కాకులఁగ్రుమ్మరించుచున్॥

౧౨

కొలుకులనీరునిండ, కనుగొంటి మదీయముపాదసన్నిధి తలనిడిమొక్కు వెట్టునిస్తు తత్తః గమందున లేవనెత్తి; చింతలఁగఁగూడూలెడుగ్ హృదయతాపముఁ దీర్చికొనంగ; కాగలింతలఁదలఁబెట్టి నీభుజలతాయుగళంబును కంఠమందునగ్॥

౧౩

లిగియగనొత్తబోయితి గుళిలునవాపయినున్న నీదు భ
క్తిగుఱుతువచ్చి, నాదయినకేవలముగ్ధత చిన్నబుచ్చు, ఓ
రగ భవదీయపాదయుగళంబునకుఁ ప్రణమిల్లునంతలో
లిగికత్తుగింట బందిగము పెట్టితివప్పుడు నన్నురాధికా!

౧౪

సోలిన అంగసంధులకుసాకెనుగాధనుషు ప్తిమూర్ఖ “ఈ
ర్యాయువులై నలోకు లెదియైనను నెతురుగాక! జన్మజ
న్మాలకు దైవమీవె!” అను మాటలఁగూర్చిన మేలుకొల్పు రా
గాలకుతేలిపోయె గమిగట్టిన నిద్దురమబ్బు దొంతరల్

౧౫

ఆగుఱుతుండు రేయి మనయందొకదీర్ఘపు కాగీలింతయై
సాగించినా—నినుఁ నిడిచి సాగితిలోకభయాన, సంతలో
వేగురుఁబోకగూరె కనువేదుర్ను సైవనిలోక మంతకుఁ
వేగమెనాకునా మనకవియ్యమువచ్చెను. క్రుంగిపోయితిఁ.

నా డోహ—కావ్ కావ్ !!

కె. ఆర్. కృష్ణ కాశ్రి గారు

ఛోరిబయటనుగూర్చుండి యోర్పుమీర
కావుకావుమటంచును కరుణపుట్ట
యార్తిగొనియును యేడ్చెనవమ్మనీదు
మూర్తినవ్వధి నిక్కట్లుముసిరెచెవును!
గృహమునకువచ్చినీ వపారహాముమాదు
పెరటియందున్న తాటికొబ్బరులనెక్కి
మనుజసంచారమెటనై న మనలుచున్న
నాచియరచెదు “కావంచు” వోద్యముగను.
ఇండ్లమీదనుగూర్చుండి యెగిరిమరల
జెల్లమీదకునేగియు చివుకుమనుచు,
అలనటనకుండ దేవాలయంబుఁజేరి
యరవనిడెదీవు కారణమగుకైలవె?
కాకివచ్చెను గనుడంచుగర్వమునను
అల్పమతులెంతో “హూహూ” మనడలగొట్టి

నారిమూర్ఖత నవ్వధిఁ వరలచేయ
నెతురీయిల యెరుగకవింతగాను.
భానుకుదయాద్రిబాడజూప వానితోడ
నేకమైయేగుడెంతు వినేకమైన
గిరులదిరుగంగ నస్తాద్రికరుగుదనుక;
లిడ్డసాపలులేరయో పిచ్చితల్లి!
ఎరుకగల్గెనుకాకమా! ఎంతజ్ఞాన
ముండసీయెద్ద? తెలియంగనోరులదరమె?
మనలగాపంగనిద్ధర మనుజకై
గాదుగాదంచు; దైవమున్ గావుమనెదో?
ఏహ్యమనినిన్ను నెంతురీయిలనుబ్రజలు;
అహహ! దెలిసెనునాకిప్పు డందముగను
హీనవై తేమి? మముమించుజ్ఞానివీవ
“కావడై పంబెయిల” నంచు గరవుడమ్మ!

సభామండలాన తారలు మిలమిల లాడుతున్నాయి. చంద్రుడికోసం ఎవరూ తెమ్మలు చూస్తూ పిల్లవాయువులు పచ్చనిపైరులమీదనుండి సుగంధ పరిమళాన్ని వెదజల్లుతూ కరిరాల్ని మరిపింపలేవున్నాయి.

అప్పుడే భోజనంచేసి తమలపాకులు నమలుతూ 'రామా' అని పిలిచాడు వెంకటస్వామి నిధిలో కొద్ది.

"ఎందుకు నాన్నా పిలిచాడు?" అంటూ వచ్చాడు రాము.

"రామా! నీలో ముఖ్యంగా ఒక సంగతి మాట్లాడదలచుకొన్నాను. ఇక నేను బ్రతికినంత కాలం బ్రతుకతోడు. ఏదో నీవు పెండ్లి చేసుకొని కాపురం చేస్తుంటే చూచి ఆనందించాలని ఉంది. ఏమంటావు?"

రాము మౌనముద్రాంకితుడై వింటున్నాడు.

"నాయనా! లక్ష్మికి నీకూ ముడిపెట్టేస్తే నా మాన్యులోని ఆంధోళన తీరిపోతుంది. దాని తల్లి దనిపోయ్యేటప్పుడు నీకడుపులో వేసుకొని జాగ్రత్తగా చూచుకోమని అప్పగించింది నాకు. చూడు లక్ష్మి బాగుంటుందికూడా. నీవు లక్ష్మిని వివాహం చేసుకోనటమే నేను ఆశిస్తున్నాను."

రాము నిరుత్తరుడైపోయాడు. అలాగే ప్రతి మలాగ కూర్చున్నాడు.

"రామా! నీ ఇష్టమేమిటి?"

"నాన్నా! ఏమీ చెప్పేది. నా కంఠంలో ప్రాణమండగా లక్ష్మిలో నా పవాహ మసంభవం."

"ఏం! ఎందువల్ల?"

"ఏమో నా కిష్టంలేదు. లక్ష్మిని నేను పెండ్లియాడను."

తండ్రి కోసం మితిమీరిపోయింది. ఇంత వ్యతిరేకంగా మాటలు ముడుచుతూ యువకోలేదతను. చాగోరడి గంభీరమైపోయింది.

"నీవు చాలానిర్భయంగా మాట్లాడుతున్నావు. నా మాట రాజకొననమనుకో. నీ కొకనెల గడువిచ్చాను. అలోచించుకొని నా ఇష్టప్రకారం నడచు

కొన్నావరే. కేసియాదల ఈ ఇల్లో ఆడుగుపెట్టదానికై నా నీ కథికారంలేదు."

పాపం! ఈ సంభాషణంతా వింటూంది లక్ష్మి ప్రక్క గదిలోనుంచి. ఆమె నేత్రాలు అశ్రువూరి రమిపోయినాయి. ఆ ఆమాయికబాల తనలోనే ఏదీ ఏదీ సామ్యునిల్లింది.

2

వెంకటస్వామి బందరువద్దనున్న గూడూరులోని మోతుపరి రైతులలో ఒకడు. అతనికి నలుగురి ఐదు సంవత్సరా లుంటాయి. చాల పట్టుదలమంది. కోసం వచ్చిందంటే తలలు తలలు బ్రద్దలుకొట్టేవకం. విశేషభాగ్యవంతుడు. కాదలసినంత భూమి పుట్రా ఉన్నాయి అతనికి. పొలాలప్రక్కనే ఉన్న పెంతుటింట్లో అతని నివాసం లక్ష్మి రాములతోటి. రాము కొడుకు, లక్ష్మి మేనకోడలు అవుతారు అతనికి. లక్ష్మి తన వానస్పదకమున్నే ఆమె తల్లి నిర్మలవంశ్యోత్తిలో కలసిపోయింది. అందువల్ల వెంకటస్వామి ఆమెను పెంచి పెద్దదానిని చేశాడు.

అదిడు తరుచు ఈవిధంగా తలపోశేవాడు 'లక్ష్మిరాముల్ని భార్యభర్తలను చేస్తాను'.

మామ మనోదేవము తెలుసుకొని లక్ష్మి గాఢంగా ప్రేమించింది రాముని. కానీ రాము లక్ష్మినిషయమై తలపెట్టిన లేదు ఇరువురు ఒకరొకటనే పెరగడంవల్ల.

3

దివాలు అతితీవ్రగతితో గడచిపోయాయి. నిద్ర ప తిరిగివచ్చింది వెల. తిరిగి అదే నవాలు రాము దగ్గరనుంది. నాటినుండి రామునిదన్నా పడలేదా ఇంటిమీద.

* * *

'లక్ష్మి'

'ఎందుకు మామా?'

"ఆ విషయడే బాబాబంధుత్రిలు ఏమిటో తెలుసువా?"

"తెలిదు, ఏమిటి?"

“రాము పెండ్లట ఇవ్వకో లక్ష్మయ్య కూతుడు సీతతో”

లక్ష్మి తెల్లబోయింది. అప్రయత్నంగా ఆమె పేత్రాలనుంచి రెండు కన్నీటి చాలు బారివాయి.

“లక్ష్మీ! జరిగిందేమో జరిగిపోయింది. నీవు రామునివయస్సు తలపెట్టనేవదు. నా అనీకంతా నీచే అధికారిణిని. నీవు రాముతోగాని సీతతోగాని మాట్లాడినా ఈ ఇల్లు నిదికాదు.”

మామ రామునివయస్సు చాల ప్రూరత్వంగా మన్నాడని విచారించింది లక్ష్మి.

“నేను ఈ ఆస్తికి ఎలా ఉత్తరాధికారిణి వస్తుతాను. ఇంతలా అనుభవించవలసినవాడు రాము. ఎన్నటికైనా మామ మనస్సు మారవలెను. ముమ్మాటికి మారుగాక” అని తన మనస్సును దిట్టపరచుకొంది లక్ష్మి, మామ ఆక్కడనుంచి వెళ్లిపోయిన తరువాత.

* * *

“మామా”

“.....”

“మామా”

“ఓ”

“మరి.....”

“.....”

“మన రాముడికి కొడుకువుట్టాడట.”

“ఓ”

“నే నాకసారి చెల్లి చూసాస్తా”

“ఎమిటి!!”

“.....”

“ఎమిటి?”

“వార్లంటికి చెల్లిచూసాస్తా”

“అనాటి సంగతి మర్చిపోయావా? ఇక ఇలాంటి ప్రసంగాలు నావద్ద లేవదు.”

పాపం! లక్ష్మి మాతాశయ్య గిర్రవరిరిగి బోవరికి వెళ్లిపోయింది కళ్లనీళ్లు కుడుచుకొంటూ.

౪

కోతకాలం సమీపించింది. పనివాళ్లు వినుగు విరామంలేకుండా పొలాల్లో పని చేస్తున్నారు. తక్కిన పనివాళ్లతోపాటు పని చేస్తున్నాడు రాము పొట్టపోసుకోడానికి. ఎంత అగర్భశ్రీమంతుని

కొడుకయితే నేమిటి. విధివార ఎవరు తప్పిస్తారు!

* * *

మధ్యాహ్నము పెండ్రుకుంది. లక్ష్మి మొదలు పరిశన కడలేరువునలే నేలపూరి భోదన విలపిస్తుంది. కారణము రాముకు భర్తమువచ్చి ఆకాలమృత్యువు వారపడడమే.

పాపం! ఆకోతంతా ఏడుస్తునే ఉంది లక్ష్మి. కాని పెంకటస్వామి, కొడుకు మరణవార్త విని ఇంచుకన్నా చలించలేదు.

* * *

రాము చనిపోయి నాటికి వారమాగుంది.

లక్ష్మి కేమిరోచిందో కాని మాతాశ్రుగా సీత ఇంట్లో ప్రవేశించింది దానాదు మామకు తెలియకుండా. మాతనైదధ్య భుజంతో క్రుశ్రి క్రుశ్రి కృశించియున్న సీతను చూడటప్పటికి లక్ష్మి పేత్రాలు జలపూరితభూటా లయిపోయినాయి. ఒక్క అరుటున సీతను కాగలించుకొంది. ఇద్దరూ భోదన విలపించారు చాలసేపు. ప్రక్కనే ఆడుకొంటూన్న ముక్కుపచ్చలారని పసినిమవు ఇద్దరి మాటలు చూచి చెక్కిచెక్కి ఏడునసాగాడు. లక్ష్మి ఆ పిల్లవానిని చేతుల్లోకి తీసుకొని ఓదారుస్తూ “నాయనా! ఇంత చిన్నతనంలోనే సీత వియోగమా నీకు. పాపిష్టి చేతుడికి ఎంత నిర్దయా” అంది.

సీత ఇంకా చెక్కిచెక్కి ఏడుస్తునే ఉంది.

‘సీతా! విచారించి ఏమి బాధం. ఊరుకో.’

.....

“ఎందుకు చెక్కిచెక్కి ఏడుస్తావు”

“లక్ష్మి, నా బ్రతుకే ఏడ్చు బ్రతుకయింది. ఏమి చేయను అసహాయనై ఉన్నా.”

‘నేను ఈ క్షణంవరకు మామ మాటకు వ్యతిరేకంగా వడచుకోలేదు. ఇప్పుడు వడుచుకోవలసి వచ్చింది మీ పిత్రిగతులనుబట్టి ఆలోచిస్తే. సీతా! నిన్ను నీపిడ్డమో మామదగ్గరకు చేరిస్తేగాని నా మృత యంతోని బదువుతగ్గదు. మీ కష్టాలకన్నీటికి నేనే కారణకాలనని నా అంతరాత్మ ఘోషిస్తుఉంది. ఇవ్వకో మామదగ్గరకు తీసుకెళ్తా పిల్లవాణ్ణి. ఏమంటావు? జరిగిందంతా మర్చిపోయి వాణ్ణి అగర్భశ్రీమంతుని చాలు.

"లక్ష్మి! మాకొరకు ఎందుకు నీవు శ్రమలపాల వడము, చెర్లు వడ్డు."

నీరే వడ్డంటున్నా వివకుండా పిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకొని చెల్లిపోయింది లక్ష్మి పొలాలుగట్ల వెంటిది.

వెంటపిస్తామి రయయపొలానికి పొయ్యే వారిలో ఒక గట్టుమీద కూర్చోంది లక్ష్మి పిల్లవాణ్ణి వాళ్లోపెట్టుకొని. వెంటపిస్తామి ఆవారికే పొలానికి చెల్లిదు. లక్ష్మి కూర్చోవచ్చు గట్లచెవు చూడలేరేదు.

భాస్కరుడు వడమటికొండ గర్భంలో చొచ్చాడు. వనివాండ్లు కోతవని ముగించుకొని ఎవరి ఇండ్లకు వాళ్లు చెల్లిపోయారు. అంధకారం నలుచక్కలా గాఢంగా ఆల్చుకొన్నది.

లక్ష్మి నిరాశయై చెల్లిపోయింది.

౫

మరునాడు సాయంత్రము. లక్ష్మి పిల్లవాణ్ణి వాళ్లోపెట్టుకొని కూర్చోంది అంతంలోనే. వెంటపిస్తామి పొలానికి చెల్లుకూ లక్ష్మిని చూచాడు.

"లక్ష్మి నిన్నటినుంచి ఎక్కడున్నావు? ఆ పిల్లవాడెవరు?"

"మామా! ఈ పిల్లవాడు రాము కొడుకు."

"ఎందుకు చెల్లావు అక్కడికి? చెల్లవద్దని చెప్పలేదా!!"

"కన్ను ఏమి చేసినాసరే. కాని ఈ చనివెడ్డని మాత్రం ఆకిర్యదించు"

"లక్ష్మి! ఇది నీవు నీతా కలపివన్నీవ వమ్మగడ. నా ఆజ్ఞ ఉల్లంఘించావు కాబట్టి ఇకమీదట నా ముఖం చూడొద్దు. పిల్లవాణ్ణి నేను తీసికొన్నా చెల్లు" అంటూ పిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకొని చెల్లిపోయాడు. పిల్లవాడు లక్ష్మిచెవు చెరులుసాచి దీసంగా ఏడ్చాడు చెల్లిపోతూ. లక్ష్మికి చాలసేపు వినిపించింది ఏడ్పు. కాని పోవపోవ వినిర్పలవాయతరం నాలుగో నీనమై చివరకు వినిపించనేలేదు.

లక్ష్మి అక్కడే కూర్చోని గంటసేపు ఏడ్చింది, జరిగిపోయిందంతా తెలుసుకొని.

భాస్కరుడు వడమటికొండ గర్భంలో చొచ్చాడు. కోతవని ముగించుకొని ఎవరి ఇండ్లకు వాళ్లు చెల్లిపోయారు. నలుచక్కలా గాఢంధకారం ఆల్చు

కొన్నది. లక్ష్మి అగాఢాంధకారంలోనడి నీర ఇల్లు చేరుకొంది.

"లక్ష్మి! ఏమి జరిగింది? వాడిడ్డదేదీ?" అని ఆత్రతగా అడిగింది నీర.

లక్ష్మి జరిగిందంతా సంగ్రహంగాచెప్పేసింది.

"నీతా! వాడన్న ఇక్కట్లు వచ్చినాసరే నా ప్రయత్నంమాత్రం విడువను. చద-మామకాళ్ళమీదవడి నీలిడ్డకోపాలు నిమ్మకూడా సంరక్షించమని నేడు కొంటా: అలా నా ప్రార్థనమన్నించకపోయ్యాడా ఇద్దరము ఇక్కడేఉండి తేలికయాత్ర ఏలాగోలాగ గడిపివేస్తాము కాదు చెప్పవాడయి మనశ్శిద్ధికి సహాయపడేవరకు."

ఇద్దరూ బయలుదేరి వెంటపిస్తామి ఇంటికి చెల్లారు. పాపిష్టి తాతవాళ్లోకూర్చోని కిలకిలవ్రువ్రు అడుగుంటున్నాడు పిల్లవాడు. తల్లిని లక్ష్మిని చూచేటప్పటికి కేకలువేస్తూ తాతముఖముకూడా వాళ్లచెవు రిప్పాడు.

లక్ష్మి పరుగెత్తుకొనివచ్చి మాయ పాదములపై వ్రాలి "మామా ఆమె నీ కోడలు. ఈలిడ్డదే నీమమమమ. చికిచ్చర్ని రక్షించడం నీవిధి. రాము నీమాట జవదాటాడు. నిజమే కాని ఈమె ఆమాయకురాలు. ఈమె భర్తకు విధేయురాలై తన విస్మయార్థం చక్కగా తెరచేర్చుకొంది. జరిగిపోయిందంతా మర్చిపో. చిక్కని సంరక్షించే భారము నీపైనున్నది. తిరస్కరించడం నీకు ధక్కంకాదు" అన్నది.

లక్ష్మి మాటలు వినేటప్పటికి వెంటపిస్తామి మనస్సు నీరయిపోయింది. తనతప్ప ఇప్పటికీ గ్రాహ్యమయిందతనికి. కళ్ళనిండా నీరు గిరువ తిరిగింది. "లక్ష్మి! చేతులార చంపుకొన్నా వారాముణ్ణి. వాకోవమే ఇంకెవనిచేసింది. నీతా! మీకష్టాలకి నేనే కారకుణ్ణి. నీతా-లక్ష్మి-మీరిద్దరూకూడా ఇక్కడే ఉండండి" అన్నాడు. ఆతనికి దుఃఖము ఇంక అగతదు. గంటసేపు దిగ్గరగాఏడ్చాడు రాముని తెలయకొంటూ.

వాడు మొదలుకొని నలుగురు ఆయింట్లో సుఖంగా కాలక్షేపంచేస్తూ ఉండిపోయారు.

లక్ష్మికి ఎన్నోమమములు వచ్చాయికాని వాటి నన్నిటిని తిరస్కరించివైచి అనివాసితగానేఉండి పోయింది.

చల్లనివేళ తావివెడలెడి యీ తెలిమల్లిమ్మగల
ల్లల్లన మాలగూర్చి సతీయా! చిరునవ్వులు తెచ్చికొందు రు
కల్లినమోవికిన్ ; హృదయసీమను మున్ననుకోక యవ్వ యు
ల్కల్లములయ్యె ఏమధురపుండలపుల్ తమిసిగ్గురేవుచున్ ?

మెత్తనిచేతబట్టుకొని మెల్పుడగన్ సవరించి దానిపై
నత్తరువుల్ గుబుల్కొన దయారొనరించుచు నార్ద్రవస్త్రము
వొత్తుగజట్టి భద్రముగనుంచినదానవు చిత్తమందులే
కత్తి న ప్రేమవాంఛ ముకుళించిన కన్నుల జాలువారగా!

కోమలి! గొంగిచూచునదిగో నెలబాలుడు నీ యలాకిక
ప్రేమరసార్ద్రభావలహరీ భరితమ్ములు నోయగంపు గం
దామరలు ;—పటికే యటు లనారతివీక్షణమాలికల్ దిశ
స్తామములన్ రదించెదవు, మాపవె నీయెదలోని చోద్యముల్ !

పెరిగిన తొరలట్లు మదిబెంపగునారట, మల్కుడై వహో
దిరిగి నిగుడ్తు చూపులను దేవకుదేవకు; నీ నిరీక్షిత
యిరసగునోమునోచుకొన నే ననమోహనముగ్ధమూర్తి? వా
డెరుగడో యేమొకాని, యిటలంతకు రెక్కలతోడ వ్రాలడే!

కమ్మని యూర్పుగాడ్పులకు గండిన నీసగుమోవి యేలవ్వ
ర్థమ్ముగ మూగనోములకుదార్చ ; అదేకనుచుండే నీణ, గా
త్రమ్మును మేళవించుచు సుధల్ విరియం బలికించు ప్రేమగీ
తమ్ముల; ఏకుమారపుష్పదత్తుడో తాచెవితేర్పువానికిన్

పుష్పాల్లనేనెలో పొరలించు వాయుకిశోరమ్ములందించు సూడిదలును
చిగురుమేతల గొంతువగరెక్క కలకంక మాలపించెడి ప్రాతయేలచాట

తెలిసిటు నోలాడి తేలాడు తోగకన్నె చిలువగా చుక్కల తేరుకున్నెగ
వలపులచెక్కి పచ్చలమేడ కేరాణి పోతపోయుచునున్న లేదనవ్వు

జలుగురంగులచీరల గులుకులొలుకు
నాకుచిలుకలు నెరపు లావ్యమ్ము గలసి
అరెనియందునీబద్ధమా నఖిలదృష్టి
దోచు కొనజూచు పోలికదోచునబల !

ఊరిన రాగమాధురుల నుబ్బిన నీ నిమలంపు డెందమం
దేరినగోర్కులం బరిమళింపగ గ్రుచ్చినలీల మల్లికా
హారముసూర్చి యాతని బ్రియమ్ముగునట్లు లలంకరింపగా
గోరికబోలు ! ధన్యుడెయగున్ అత డీ ప్రణయార్చనమ్మునన్.

తెలియగవచ్చె నీమనసు తెల్లముగా గనుపన్నలందు వ
ర్తిలుమగ డెంతయేని తిరితీపుల కూరిమినించుచుండ ని
చ్చలు వలపుంబచేళిమను సంతపమే పనిగాగనుంటి, మె
దులకయి యింతతొందర యిదోయికవచ్చెడి వేళయయ్యెనే !

రేకురేకువదేనెలు ప్రాకులాడ
పువ్వుపువ్వున వలపులునివ్వటిల్ల
గూరిచినమాల్య మనుభవమూరమగునె ?
అదిగో కాలిచవ్వుడు ; పోదునమ్మ శుభము !

పల్లెపిల్ల

గ వి ని వంకటకృష్ణయ్య గారు

నీ! తాటంకఘటితరత్నప్రభాజాలంబు చెక్కుటద్దాలపైఁ బిందులిడగ
ప్రమరాలవంక్తులం బరిహాసించు కుటిలకుంతలాల్లుబ్బల గునిసియాక
కమనీయ కరకంఠకాంచనాభరణముల్ కర్ణవేయంబుగా ఘుల్లురనఁగ
కుండనపుంజాయ నిందించు మైదీవస్వదాంబుధారల వెల్లివిరియ

తే! గీ! కూటిదుత్తనునెత్తిపైఁ గుదుట నిలిపి
యాతపాత్తిశయంబున కడరిపకుచు
తడవుమెండాయె ననువంతఁ దండ్రెకడకుఁ
బరుగుపరుగునఁ జనుచుండఁ బల్లెపిల్ల.

కారద లేఖలు

సాధాగ్యవతియగు కల్పలతకు—

నచ్చెలీ! కల్పలతా! నీయజ్ఞానమింత మేరలు మీగుచున్నదేమి! నీకంటెయు కాసులపేదను అమ్మివేయుదువా? అనిరెందును విక్రయించినచో యిప్పుడు బంగారము మిక్కిలి ప్రియముగాడన్నది కావున వేయి రూపాయలకు తక్కువలేకుండ వచ్చునా? అవి యేఅయ్యకైన వడ్డీకిచ్చి నాలుగేండ్లూరుకొనిన అవి అసలునుమించునా? అప్పుడు బంగారమునకుగూడ వెలతగ్గుటచే యింత కంటె అధికముగా నగలైన చేయించుకొందు వాలేకున్న సుక్షేత్రమువంటి నాలుగైదుయేకరముల పల్లపుభూమిపై నకొందునా? కొని దానిపై ప్రతివత్సరమునయ్య అయివేలతో యేడాది కొక్కనగను చేయించుకుందువా? మంచిది నీఊహలన్నియు చక్కగా ఫలించినచో నిది లాభసాటిబేరమే సందేహము లేదు. కాని నీఊహాసంచాంగము చదువగ నాకు పక్కన నవ్వవచ్చినది. నీవంటి చదువు కొనినవారిలోనే యింతటి అజ్ఞానలు ఆశాపూరితలు ఆకాశపార్శ్వములు నిర్మించు వారు ఉన్నప్పుడు ఇక నిలేరులనుగూర్చి అనుకొననేల? నీఊహలన్నియు చదువ పంచ తంత్రములోని పేలపిండిబాపనికథ జ్ఞాపకమువచ్చి నాలోనేను నవ్వుకొంటిని. కల్పలతా, మన ఊహలన్నియు సవ్యముగా జరిగిన చక్కగనేయుండును కాని తానొకటి తలచిన దైవమొకటి తలచుట మన అనుభవములోఉన్న విషయము. వడ్డీకిచ్చువారొకటి

తలచి యిచ్చుచుండ తీసికొనువా రొకటి తలచి తీసికొనుచుందురు. పుత్రై కొకబుద్ధి ఆహ్వా కొక రుచియని లోకనామెతగాని ఈకాలములో ఒక్కొక్కపుత్రైకు వేలకొలది బుద్ధులు. “వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిరేకేపాకురు సందన బహుశాఖావ్యాసంతాశ్చ బుద్ధయోవ్యవసాయినామ్” అని చెప్పినట్లుగా మన ఆవ్యవసాయపుబుద్ధులిట్టివి. ఇట్టిబుద్ధులునమ్మి ఒడిలి మీది నగలనువిక్రయించి వడ్డీకిచ్చుట చేతివానినివిడిచి కాలివానిని పట్టినచందము కాదా. కొంచెము నిదానముగాయోచించుము. నీయొడలిపై నున్న పచ్చనిపసిడి నమ్మి నీవు తీసికొనునదేమి? కాగితములు (కరెన్సీనోట్లు). ఆకాగితములిచ్చి నీవుప్రా యించుకొనునదేమిటి? కాగితము (ప్రామిసరీ నోటు). ఆకాగితములవలన నీకు వృద్ధిపొందునదేమి? కాగితములు. ఆకాగితములు అధిక మైనచో వారు నీకిచ్చునదేమిటి? కాగితము (ఐ.పి.) ఇంతలో ఆటకట్టు. పైగా ఈవ్యవహారమంతయు అగుటకు నీయొంటిమీద మిగిలియున్న పుస్తయు పూసయుగూడ తెగ నమ్మవలయును. వడ్డీఆశ మొదలుచెటచు ననిసామెత. స్త్రీకి యిరుపార్శ్వముల ఆస్తికి హక్కులేదు. సంతసంపాదనాశక్తిలేదు, ఇక యేనాటినుండియో వచ్చుచున్నది వివాహకాలమందు ఏదియో కొంతసామ్ము పెట్టు సదాచారము. ఇదిగూడ మనస్త్రీలకు మోటు, మొగవారికివెగటు అగుచో చెప్పెడిదేమి? ఇటీవల మన గృహలక్ష్మీలో బంగా

రమా? బ్యాంకా? అను విషయముపై జరిగిన
తర్కవితర్కములు నీవును చూచియుం
డువు. దీని కింతచర్చయేమని నేనానాడు వాని
నిగూర్చి ప్రస్తావించ మానితిని. కాని నీవు
ఈ విషయమై ప్రస్తావించుటచే నేను చెప్ప
వలసివచ్చినది. ఆవివాదములో కొందఱు
స్త్రీలుగూడ బ్యాంకులో వేపికొనుట మంచి
దనిరి. మఱికొందఱు నగలుచేయించుకొను
టయే యుత్తమమనిరి. ఈవిషయమై వివాద
ములుచేసిన వారిరువురును సహితకములగు
కారణములనేచూపి తమవాదములనుసమర్థిం
చుకొనిరి. ఏయద్దేశముతో యోచించు
వారి కా యద్దేశమును సమర్థించుకొను
కారణములు దొరకకపోవు. కాని నేనుమా
త్రము స్త్రీలకు నగలు అవసరములేదు,
బ్యాంకియే మంచిదనువాదము సమర్థింపజా
లను. స్త్రీ ఆభరణములను నిమిత్తమాత్ర
ముగా మోయుచున్న దేగాని యివి నిజముగా
పురుషులవే. ఇవి, కేవలము స్త్రీల యలంకా
రములుగా నిలిచియుండుట అనేక సమయము
లలో అనేక సాంసారికకష్టములకు అక్క
జకువచ్చుచున్నవి. నీకు కొంచెము ఓవీక
యున్నచో మన యిరుగుపొరుగుస్త్రీలనే
మనకు పరిచయలగు మిత్రురాండ్రనే అడిగి
చూడుము. 'మావారికి కొండంతరోగము
రాగా మెడలో నాను అమ్మి వైద్యుడికిచ్చి
మందునిప్పించినా'నని ఒక యిల్లాలనును.
తన పెనిమిటి కేవో వ్యవహారపుదిక్కురాగా
కంటె తాకట్టుపెట్టి సొమ్ము తెచ్చియిచ్చి
పరిష్కారము చేసుకున్నామని మఱియొక
యిల్లాలుచెప్పును. 'నాఒంటిమీద నగలమ్మే

గా మావాడికిలియ్యే చెప్పించిన'దనును, మఱి
యొకగృహిణి. 'ఈనగలునాల్గు ఉండబట్టేగా
సంపాదించేముగివాడు పోయినా బిడ్డలూ
నేనూ యింత మానుషముగా బ్రదుకుచు
న్నా'మని మఱియొక మానవతి జవాబుచె
ప్పును. మఱియొకసాధ్య 'నానగలునాల్గు తీసి
కోడలికి పెట్టి పిల్లవానికి పెండ్లిచేసినా'మనును.
వేఱొక భాగ్యశాలిని 'శిస్తువసూలువాళ్ళు
వచ్చి గొడ్డూగోదాజపుచేసి పరువుతీయుచుం
డగా మెడలో నాల్గుకాసులుండగా తాకట్టు
పెట్టి ఆశిస్తుచెల్లించి మర్యాదదక్కించుకొ
న్నా'మనును. ఎన్నియని చెప్పవచ్చును. ఈ
గృహస్థకవిలేములో డబ్బు యిబ్బంది బహు
విధములుగానుండును. అది యెప్పుడు. ఏ
తీరువనచ్చి యెదుర్కొనునో చెప్పజాలము.
అట్టి సమయములం దెల్ల స్త్రీ
యొడలిమీది నగలే శరణ్యములై యిట్టిగం
డగ తైరలనెల్ల దప్పించుచుండును. ఒకమాటు
నేను మాబంధువులయింటికి వెల్లితిని. ఆ
యింటి యజమానుని కెవరో మాపుకారు
కార్యణ్యముమీదనో, కానలసియో కాని
నూటయేబదిరూపాయలకు వారంటు తె
చ్చెను. వారు చేదవారుకారు. కాని ఆనా
డుపెట్టెలో చిల్లిగవ్వలేదు. జవాను ఆగృహ
స్థును అటునిటు కదల నివ్వలేదు. ఇంట ఆల
గోడు బాలగోడు. 'ఏమే' అన్నాడు పెని
మిటి. గృహిణిగ్రహించినది—చుట్టుకునపెట్టె
తీసినది. ఏదియో పమిటకొంగు చాటున
పెట్టుకొని పొరుగింటికి పెత్తనమునకుపోయి
నట్లేపోయినది—నిమనములో వచ్చినది. పెని
మిటిచేతిలో గలగల కుమ్మరించినది. అతడు

విముక్తుడైనాడు. నాకు ఆశ్చర్యమయ్యెను. నగలలో గల విలువ ఆనాడు విచిత్రముయ్యెను. ఉవిధల యొడలిమింది నగలవలె అపల్పమయమున నక్కటకు వచ్చునదేదియు గాదనుకొంటిని. మఱియు నివి స్త్రీలకంటె పురుషులకే యెక్కువ ఉపయోగపడునట్లున్నదే అనుకొంటిని. బ్యాంకిలో నిల్వచేసిన రొక్కముగాని, వడ్డీకిచ్చిన డబ్బుగాని చాలములో పండినగింజలు గాని యీవిధముగా సాయపడగలవా? ఈవిధముగా స్త్రీలయొడలిమింది నగలు భద్రపఱచుకొనుట స్త్రీలకంటె పురుషులకే అవసరమేమో అనిపించినది. ఇట్టి పెరిటికల్పకము, కొంగుపసిడి, యగు నీసాములు పెట్టుకొను నాచారమును రూపుమాపి మేనిసాములు యొలిచి దీకుపు సెమ్మెలవలెనుండి వానితో వడ్డీవ్యాపారము చేయనెనుటయు, బ్యాంకిలో నిల్వచేయదలంచుటయు వెట్టియోచన యని నాకుతోచుచున్నది.

స్త్రీలు నగలను ధరించు ఆచారము నిన్ను నేటిది గాదు. యుగయుగములనుండియు స్త్రీలు నగలు ధరించుచున్నట్లు ఎన్నియో దృష్టాంతములు గలవు. సమస్త రాజభోగములు పరిత్యజించి సీతాదేవి పతి పెంట సాంద్రారణ్యములలో సంచరింపవచ్చినప్పుడుగూడ నగలను ధరించియేయుండెననియు, రావణు డామెను అపహరించి వినువీధిని గొనిపోవునప్పుడు తన బాడ తెలియుటకై సీత తన నగలను తీసి ఋశ్యమూకాద్రిపైచరించు వానరుల ముందు పడవేసెననియు, సీత పోకడను గుర్తించుట

కవియే ఆధారమయ్యెననియు మనము రామాయణమున చదివియుంటిమి గదా. ఒక సీత యేమి! మన ప్రాచీనగాథలలో స్త్రీలను వర్ణించునప్పు డెల్ల వారితో బాలు వారి యబంకారముల వర్ణననుగూడ మనము చదువుచుంటిమి గదా. ప్రాచీనచిత్రములను తిలకించినను ప్రతి స్త్రీబొమ్మయు నగలతో నిండియేయుండును గదా. కాన అతి ప్రాచీనమును స్త్రీల సౌందర్యమును ఇనుమడింప జేయునదియు, అపదలయం దండయై ప్రోచునదియునగు నీ యాచారము మలభముగా నిరసింపదగినది కాదు.

మఱియు పాశ్చాత్య స్త్రీలను మదిరిచుకొని ఆధునికులు దీనిని నిరసించుచున్నారు. ఆ పాశ్చాత్యస్త్రీలుగూడ ఇప్పుడిప్పుడు ఆధరణములను ధరించుచున్నారు. అట్టిచో మనవారికి బ్యాంకిపెచ్చి యేల?

ఇది యిట్లుండ గడచిన వత్సరము మన భరతదేశమునుండి 120 కోట్ల రూప్యముల విలువగల బంగారు విదేశములకు ఎగుమతి చేయబడినది. ప్రపంచమునందలి సమస్త వస్తుసముదాయములో విలువగలది బంగారు. దీరికంటె విలువైనవి రత్నాదులున్నను అవి నాణెములుగా వినియోగింపదగినవి కావు. కాన సర్వదేశములందును బంగారము గరిష్ఠప్రమాణముగా నెన్నబడుచున్నది. మన దేశమునందు చలామణియగు ఏ కరెన్సీతోలు నిచ్చినను, ఏ యితర నాణెమును ఇచ్చినను మనము మఱియొక దేశమునుండి ఒక్క చిన్న సూదివైనను కొనబాలము, అదే బంగారమగుచో అది

నాదేహాపమున నుండకపోయినను ఒక వస్తువును కొనగలుగుచున్నది. కావుననే యే దేశము విశేషముగా బంగారమునుగూడ జెట్టుచున్నదో ఆ దేశము భాగ్యవంతుడై వదిగా భావించబడుచున్నది. ఇట్టి యమూల్యమై లక్ష్మీప్రదత్తమైన బంగారము కడచిన కొలదిమానములలో మన భారతదేశము నుండి విశేషముగా నెగుమతి చేయబడుచున్నది. ఈ బంగార మెచ్చటిది? మన దేశపు శ్రీమంతుల గృహములలోనున్న పాలరలనుండి త్రవ్వబడినదా? లేక దొంగతనమువారు విరివిగా చలామణి చేయుచున్న నువర్ణనాదెములలో కాదు. ప్రతి స్త్రీయొక్క యొడలిమీదను ఆచారము ననుసరించి యున్న కొద్దిపాటి బంగారమే, మాహంకారులు యెక్కువ ఖరీదు ఆశహాసీ పరిగ్రయేరి నట్టు లేరగా లభించినదే. చేత కాను లేదు. వస్తువులకు ధర లేదు. ఎక్కడ చూచినను పెద్దమ్మ తాంకవమాడుచున్నది ఈ స్థితిలో తమ యొడలిపైనున్న కాసంత పసిడిని గూడ కాజీసికొనినచో మన హిందూస్త్రీల వంటి తెలితక్కువపెద్దమ్మ తవ్వరులేని నలువురు నవ్వుదురు. బంగారము చాల ప్రియమైనది గాన ఇప్పుడు నగలను అమ్ము

కొని బంగారము చౌకమైనదియవలె కొని లాభము తీయవచ్చునను వెట్టిలో బూదన పసుపుకొమ్మును కట్టుకొని మెడలోని వుస్త్రను గూడ మనవాళ్లు అమ్ముచున్నారే గాని యీ నిలువుదోపు స్త్రీలకు దేశమునకు గూడ అమంగళకరము. కావున నీవు నీ నగలను విక్రయించుట నా కెంతమాత్రము సమ్మతముగాదు. నుడిగాడ్పులు వినరెవ్వరు వాని తీవర తగ్గువలకు పథికుడు ఏ యింటి వాటనో నిల్చి తలదాచుకొనినట్లు ఈ డబ్బుకక్కుర్తిదినములలో నీవు నీకున్న నగలను విక్రయింపక, విపరీతపు ధరకు బంగారు కొని, క్రొత్త నగలను చేయించుకొనక యోసికపట్టియుండుము

బ్యాంకులు మునుగుచున్నవి. శ్రీమంతులు దివాలా తీయుచున్నారు. మంటలు కిన్నులనే చెల్లింపజాలకున్నవి. ఈ విషయ స్థితిలో స్త్రీలు తమవద్దనున్న బంగారము నిట్లు అమ్ముకున్నచో ఇంతకంటె మరి మాలిన పని యేమున్నది? దేశనాయకు లిదే ఘోషించుచున్నారు. విసవకుటలేదా?

భావపురి

6-1-33

శారద

లోక భాంధవుడు

లోకభాంధవు డనుచు బల్కుదురదేల నిర్దయాత్ముని, ఆ ద్యుమణిని జనాని? తనకరాభాంశువుల లోకతతుల మాడ్చి గానివెట్టెడు రవి లోకకంటకుండు కాడ? గాంధిమహాత్మ! దీక్షను వహించి

శ్రీ కేంకట వీరరాజకవులు, కవి తానయితి స్వీయ సౌఖ్యములను త్యాగప్రాయముగను వీడి, మానవ లోకాభివృద్ధికొరకు రక్త మాంసములను సమర్పణమొనర్చి నేడు నిరశవ్రతముగాను నీక భువని లోకభాంధవుడన జెల్లుగాక! ఇంక.

సాధారణముగ గర్భమును చాల్చిన స్త్రీలలో చురుకైనవారిని శోగము బుట్టెన్నములగుచున్నది. ఇందులకు శోగోత్పత్తి యొక కారణమైనను ముఖ్యముగ గర్భవతులను స్త్రీలు తాము గర్భమును ధరించినది మొదలు ఆహారపదార్థములు సేవించుటయందును, దుస్తులు ధరించుట మొదలగు దైవసంబంధకృత్యములయందును జాగ్రత్త వహించక తమ యిచ్చపచ్చినరీతిని ప్రవర్తించుటయే కారణము. గర్భమును ధరించిన వాటిమండలియు నీ దిగువ వ్రాసిన విధముగ ప్రవర్తించిన ఆనవసరములను శోగములు జరింపజేరవు.

గర్భమును ధరించినది మొదలు ముఖ్యముగ గమనింపదగిన విషయములు

1. ఆహారము:—ఆహారము బలమునిచ్చునదిగను, మితముగను, త్వరితముగ శీర్ణమగునట్టిదిగను యింద పలయును. ఆహారపదార్థములను బాగుగా వమలి ప్రొంగపలయును. భోజనసమయమందు ద్రవపదార్థములను అనగా మంచినీటిని మిక్కిలి విస్తారముగ గాక మోతాదుగ త్రాగవలయును. అదియును చల్లని నీరే అయియుండవలయును. ఎందువలన ననగా చల్లనినీటియందు త్వరగా శీర్ణమయేయు నుటయున్నది.

సాధారణముగ విరరసమయములకంటె స్త్రీగే గర్భమును చాల్చినపు డెక్కువ యాహారము కావలయునని చాలమంది తలంచుచుందురు. అది వట్టి పొరకాటు. తల్లి ఎక్కువతొండి తినినచో గర్భము నందలి శిశువు ఎక్కువ బలముగానుండునట్టి యాహారో గర్భము చాల్చిన కాలమందు స్త్రీ లెక్కువ యాహారము సేవించుట కలదు. అందువలన గర్భవతికి అపకారమునకు బదులు ఆశీర్వాదము మొదలగు శోగము బుట్టెన్నములై అపకారముగే కలుగజేయును. మసాలా పదార్థములును, మసాలాజేసి వండిన మాంసాహారము, చిక్కని పూసగుహారలు బలహృదయము కలుగజేయు పదార్థములు, బాగ్రులందు చేరకన్నీ అలస్య

ముగా భోజనము చేయుట మొదలగునవి మానవలెను. బాగుగా ప్రవర్తించి వండిన మాంసాహారము (ఆవసరమైనవారకి), సరిగ ప్రవర్తించి వండిన కూరగాయలు, బాగుగా వండిన పండ్లు మొదలగునవి సేవించుట చాలమంచిది. ఆశీర్వాదమును కలుగజేయు పదార్థములు మలబద్ధమును కలుగజేయు వస్తువులును, ముక్త పదార్థములును, “టీ” ‘కాఫీ’ని పూర్తిగ వర్జింపవలయును. లేనిచో ఒకానొకప్పుడు తల్లికిని శిశువునకును కూడ ప్రమాదము కలుగవచ్చును.

మన హిందూ ఆచారము ప్రకారము సాధారణముగ గర్భిణీ స్త్రీలకు నూడిదలు మొదలగునవి పెట్టుచుండురు. అదియును గాక నూడిదలందు పెట్టు పదార్థములన్నియు నిండుమిందుగ ఆశీర్వాదము కలుగజేయు పదార్థములే అయియుండును. నూడిదలు పంపుట చేసుకొరకేయైనను కొందరు స్త్రీలు ఆ పదార్థములను మోతాదుగ నొకటి రెండు తిని యవారమందుటకు బదులుగ అజేవనిగ వాటిని తిని ఆశీర్వాదము మొదలగు శోగములకు నురియగుచుండురు. ఇది జాగ్రత్తగ గమనించవలసిన విషయము.

2. దుస్తులు:—గర్భము ధరించిన కాలములో దుస్తులు ధరించుటకొక గమనింపదగిన విషయమే! వివాహోద్ది శుభకార్యములకు భోవునపుడును, వాటకాది విశోధనలములకు భోవునపుడును సాధారణముగా దుస్తులను విసువుగా ధరించి చెక్కుట యచారమైనది. ఉడుపులను విసువుగ కట్టుకొనినచో అవి కడుపుపై నెక్కువ బరువును మోసియుండును. అటులుండుటవలన, దివసవాళివృద్ధిని గాంచవలసిన పిండమునకు, నది సహజముగ పెరుగుట కాటంకము కలుగును. అందువలన లోనిపిండమునకును తల్లికిని కూడ ప్రమాదము సంభవించవచ్చును.

గర్భమును చాల్చినది మొదలు సాధారణముగ గర్భాగ్రయముయొక్క నడిమికిలత సగటున రెండం గుళములు మొదలు పదువారిం గుళములవరకు పెరుగును. అట్టిదానిని బట్టు గట్టిగ దిగించి కట్టుకొని

పెరుగుట కాటంకము కలుగచేయుట యెంత భూగ
మో యోచింపుడు. అదియునుగాక బట్టను గట్టిగ
తీసింది కట్టుకొనెట్లవలన, గుండెదడ, అతీర్థము,
కాలేయపుబబ్బు, మలబద్ధము, క్యాసావరోధము,
రక్తముమియుట, కష్టతరమైన దస్తు, మోకాళ్లు
మోచేతులు ఉబ్బుట మొదలగు ననేక రోగము
లంభిస్తుమలగును. దుస్తులను యెంచుకొనుటలో
కూడ ఆయా యుక్తువులకు తగినవిగమండవలయును,
జేనవికాలములో మిక్కిలి ముకుగదస్తులను, శిశు
కాలములో అతి పలుచని దుస్తులను ధరించరాదు.
శరీరమునందలి యేభాగమునకును యెక్కువ బరువు
నిచ్చునట్లు దుస్తులను ధరించరాదు. కాళ్ళును, గర్భ
మును వేడిగానుంచుకొనుచుండవలయును. లేక అవి
తరుచు చల్లగానుండినచో తలతిమ్మ లేక గర్భస్రావము
కలుగవచ్చును.

పరిశ్రమ:—గర్భవతియును స్త్రీ యారోగ్యవంతు
రాలుగనుంచుటకును, సుఖప్రసవమునకును, శిశువు
ఆరోగ్యవంతుగనుండుటకును, పరిశ్రమ (Exercise)
చేయుట ముఖ్యావసరము. మంచి గాలిలో నడచుట
మిక్కిలి యుపయోక్తమైనది. పరిశుభ్రమగు గాలిలో
నడచుటవలన శరీరమందలి కండ్లగులన్నియు
బాగుగా వృద్ధిపండును. మరి యే యితర పరిశ్రమ
వలనగాని యటుల జరుగజేరదు. జేనవికాలములో
కంటే శిశుకాలమందలి నడకపరిశ్రమ మరియు ముచ
యుక్తమైనది. అటుల నడచుటవలన, నిష్పదగ్గర
కూర్చున్న పుటికన్న యారోగ్యవంతుమును, క్యాన్సర్
మునకు చెచ్చదనము శరీరమునకు కలుగును. ఆ పరిశ్ర
మయు ఉదయముననే భోజనమునకు ముందు చేయుట

మంచిది. పరిశ్రమ శరీరమున కారోగ్యము నిచ్చునది
యేగాక మనమున కుల్లాసము నిచ్చునదిగకూడ నుండ
వలయును. చాలదూరము నడచుట, ఎక్కువ
గాలి వీచు సమయములందు పికారు పోవుట బరువు
వస్తువుల నెత్తుట మొదలగు నాయాసమునుకలుగ
జేయు కఠినపరిశ్రమలు చేయరాదు. అటులచేయుట
వలన రక్తస్రావములు కలుగుట, గర్భస్రావము కలు
గుట, గర్భాశయము క్రిందికిబాదుట మొదలగు కష్ట
ములు కలుగుచుండును. గుర్రపుబండిపై పికారు
పోవుటకూడ అంత్రేయస్కరమైన పరిశ్రమ కాదు.
పరిశ్రమచేయుట కొకచోట వీలలేకపోయినచో పరి
శుభ్రమగుగాలి విస్తారముగ వచ్చుగదిలో కూర్చుని
యొండుట మేల.

మధ్యాహ్నము భోజనమైనపిదప నిదురించుట కొం
దరి కలవాటు, అనిద్దుర ఎక్కువకాలము కాకుండ
మితముగ నుండవలయును. గర్భవతిగానుండు రోజు
లలో విసోదములగాంచుటకొరకు పోవుట, విందులకు
పోవుట మొదలగునవి మానుట మంచిది. విచారము,
కోపము, అద్వైతము మొదలగు మానసికోద్దేశముల
నెంతమాత్రము కలిగియొండరాదు. ప్రతిదినము చలి
నీరుతోగాని, నోదుచెచ్చని నీళ్ళతోగాని స్నానము
చేసి పెంటచే పొడిగుడ్డతో శరీరమును బాగుగా
కుడుచుకొనుచుండవలయును. పైనియవములను జాగ్ర
త్తగ గమనించినచో గర్భవతులగు సోదరీమణులు
మఖముగ ప్రసవించుటయేగాక ఆరోగ్యవంతులగు
శిశువులను గాంతురు. (రైటురీజర్వుడు)

వ సంతము

శ్రీమతి వీరు భొట్ల రామలక్ష్మమ్మ గారు

మొన్న మొన్నటిదాక మోతులై పడిదేకు మాకులెల్లఁజివురు టాకుదొడఁగె
చెట్టుకొమ్మలనెక్కి చివురుటాకులమెక్కి కోయిలలేహాయిగాఁ గూయఁదొడఁగె
మనమునవిసువుచేమరచిన మిథునంబు రతికేళియనిన సంభ్రమముగనియె
వాద్యఘోషప్రభావంబుచే నడెదితిల్ మూడైదుగూడి మార్త్యోయనాగె

గారడీఁడుచేయు కనికట్టాకోయని

ప్రజలనూస మోదవార్ధిదేల

ఎంతలోనజగము నింతగాజేసెను

సృష్టికర్తమహిమ జెప్పనశమ !

ఏక్షణమెట్టిదో !

శ్రీరాజావాసిరెడ్డి. శ్రీరామగోపాలకృష్ణ మహేశ్వర ప్రసాద్ బహద్దర్ గారు

ఏనాటికోరికయో ఆనాడు నెరవేరవది. ఆమె జీవితము నాటితో ధన్యమైనది. ఆమెను ఖితిమీరమును పటానంచలొనరెంచినది నవ్వువెన్నలను విరియజిమ్ము అబుడులేనిమోము. ఎన్ని జన్మములనుండియో ఈ బాంధవ్యముండినట్లు ఆమె తలచెడిది ; ఇట్టి తల పేలయుండవలసినచ్చెనో ఏ హృదయమున కెరుక ?

అది వెన్నలరాత్రి. రీవాసదించిరులరంగములపై చిందులుద్రొక్కుచున్న దొకనావ. సమీపమునందున్న దేవళమునందు జరుగనున్న మహోత్సవమును వీక్షించు నేగుచున్నారు కాబోలు జను లా నావయందు గ్రీక్కిరిసియుండిరి. నావయం దొకమూల లెన నోములపంటయగు కుమారుని బడియందుంచుకొని ప్రకృతిసౌందర్యమును విలోకించుచున్న దావడిలి. నావకు రెండవకొనయందున్న యువతియొకతె లెన బాలుని నడుమువరకు నడియందు చలిసిట ముంచి కలకల నవ్వించెను. అదిగాంచి ఈవడిలియొడియందున్న బాలుడు తల్లివైపు తిలద్రిప్పి బోసినవ్వులు నవ్వుచు నీటిని తొంగిజూచుచు అమితసంతోషపడుచున్నాడు. అదిచూచిన దాకన్న రత్తి ; ముచ్చటదీర నా బాలుని నీటముంచి లేవనెత్తిబోయినది ;—సాధ్యపడలేదు ; ఏదియో జలచరము బాలుని పాదములను గట్టిగా నీటియందు బట్టినది !! ఆమె వేరొకసారి ప్రయత్నించినది, నావ అదైపున కొరిగిపోయినది ; అందున్న జనులెల్లరు హాహాకారము లొనర్చిరి. —ఆమె బాలుని విడిచిపెట్టదు—జనులెల్లరు నదలుమని కేకలువైచిరి—కన్నకడుపు—స్వయంకృతాపరాధము—నదలు పెట్లు ? ఆమె వేరొకసారి బాలుని లాగ బ్రయత్నించినది. నావ మరల సేరు పోనోనినది ; జనులందరు గగ్గోలుపట్టిరి. ఒకవైపు ఆర్తులగు జనుల ఘోష, వేరొకవైపు కన్నతల్లియొక్క కడుపుమంట. ఒకటి పత్తిరము బాంధవడవలయును, వేరొకటి వెంటనే రక్షించబడవలయును. ఆమె చేయిజారిపోవుచున్నది. నావయందు మరల కలకలము ; జారిపోవుచున్న చేతికి మరల జరిగూర్చినదాకన్నరత్తి ; వేరొకతూరి బ్రయత్నించినది. నావయందు మరల గగ్గోలు చెలరేగినది. —ఆమె జీవితమునందలి సర్వసాఖ్యములతోపాటు ఆమె చేతియందలి చేయి జారిపోయినది. —“శ్యామవియల్లలమున బాలిలిదోనె” మునిగిపోయెను. —కారు చీకట్లు జగమెల్ల గ్రమ్ముకొనెను.

పాకకళ

— మెసూరుపాకం —

మాడుకేర్ల పంచదారను పెదల్పు మూతిగల యిసుకమాపుడులో యంచి కొలికిగా నీరుకలిపి, ప్రాయ్యమీద యుంచవలెను. పంచదార పాకము వచ్చిన తరువాత ఒక అద్దకేరు మంచి తేనెగవీండి అందుంచి త్వరితముగా కలుపుచుండవలెను. ఈ నెండును కలిపి బారుగాయన్నప్పుడు 4 కేర్ల నేయి తీసుకొని ఒకఘడియ కలుపవలెను. ఒక సల్లెయినకు నేయిరాచి వగ్గర సిద్ధముగాయించుకొని, పంచదార, తేనెగవీండి, నేయి బాగాకలిపి ముద్దకట్టు సమయమున అందాపాకము పోయవలెను. తరువాత గడ్డకట్టిన తరువాత ముక్కలుగా కోసి వాడుకొనవలెను.

వి. రామలక్ష్మమ్మ.

— బూడిద గుమ్మడికాయ ముర్రా —

బాగా మదిరిన బూడిద గుమ్మడికాయ తెచ్చి వైస చెక్కుతీసి పన్నుగా తురుముడు తీసి ఒక ప్లాకలో వేసి కొంచము నీళ్ళుపోసి పాయ్యమీద పెట్టి వ్రడక పెట్టవలెను. బాగా వ్రడికైనప్పుడు దింపి ఒక సన్ననిగుడ్డలో వేసి నీళ్ళులేకుండా పిండి ఒక ప్లాకలో వేసి వ్రుంచుకొనవలెను. పాయ్యమీద ప్లాకపెట్టి దానిలో పంచదారవేసి లేతపాకము పట్టవలెను. లేతపాకము వచ్చిన తరువాత ఆ గుమ్మడికాయ తురుము లందులోవేసి బాగా కలపవలెను. 4 లవంగాలు కొంచము పన్నీరు ఇందులో వేసి కలిపి దింపవలెను. బాగాచల్లారిన పిమ్మట అందులోవేసిన లవంగాలు తీసివేసి అమర్చా గాజుబుడ్లలో వేసిన

యెదల బాగాయంచును.

మరకాని తాయారమ్మ.

— విస్క్రీమ్ తేలికగా చేయునిధము —

విస్క్రీమ్ అవగా చాలమందికి తెలిసియున్నది. కాని దానిని పట్టణములలో అమ్ముచోట్ల కొని తినవలసినదే, లేక అది తయారుచేయు యంత్రము వున్నవారు చేయుదురు.

ఈనడుము నాయించిలో చాలతేలికగా అందమ చేయగలుగట్లు చేసినాము. అది ఇందు వ్రాయచున్నాను.

చేయునిధము

పాలు మనకుకావలసినవి 1 గాని 2,3 పేర్లు గాని బాగాకాచి, చల్లారపెట్టవలెను. ఆ పాలుకు తగిన చక్కెర, మంతుమపువ్వు పచ్చకర్పూరం ఇవ్వమున్న తియ్యటిమామిడిపండ్ల గిసము, వేసి వ్రుంచవలెను. ఆ పాలకు మరచెంబులో పోసి బాగా మూతపెట్టవలెను. గిన్నె 1 అడుగుగాని అంతకు కొంచెము పెద్దదిగాని పాడుపుగావ్రుండవలెను. పెదల్పు 1/3 అడుగు. అవగా యీ పాలచెంబు ఆ గిన్నెలో పెట్టిన మట్టుసందు నెండు అంగుళములు వ్రుండవలెను. అయిన పాలని తగ్గది 3 సేర్లయిన 15 పానులు కావలెను. 1 కేరుకు 10 పానులు గాని చాలదు. వ్రుప్పు 1 సేరు. అయినమూత్రం నీరు కాకుండా చాల బాగ్గత్రగా పొట్టుతో మూసివ్రుంచవలెను. ఈ పాలచెంబులో వేసినవిన్ని పాలలో కలిపేటట్లు కలిపి మూతపెట్టి, అది గిన్నెలో దింపి మట్టువుండే సందులో (ముందుగానే తురుము

చిన్నముక్కలు అనగా 1 అంగుళము అంతటిగా కొట్టుకొని వ్రుంచవలెను.) ఈ మందుముక్కలను తేన్నాపై బాగా వ్రుచ్చ చల్లుతూ ఈ పాలచెంబు పులికెనదనకు మందుముక్కలు ఉచ్చతో విండించవలెను. మర పట్టుకొని గిరగిర తిచ్చవలెను. ఇట్లు ఆవృడపుడు మందుగడ్డలు, వ్రుచ్చ చల్లుతూ శ్లీ గంట సరకు గిరగిర తిచ్చవలెను. కొంతసేపటికి పాల చెంబు మూత తీయగా అపాలు గడ్డకట్టివుండును. ఆవృడు ఒక శుభ్రమైన గిరిటతో చెంబులోని పాలను అందులో గట్టిచేసిన పాలను బాగా కలియ పెట్టేది. ఆవృడపుడు మూతతీసి యావ్రకారము చేసిన అంతా బాగాగట్టిచేసి వెన్నచూచిరి అగును. ఆవల యంకా గట్టిచేయును. పాలలో మందు వ్రుచ్చ పడకుండా బాగ్రతగా వ్రుంచవలెను. చాల గట్టి పడువరకు తిచ్చునుండ్లవలెను. ఒక సమయములో మందు చాలకపోవచ్చును. తిరిగి తెచ్చి అదేవిధముగా చేసిన యంత్రములో చేసినదానికంటె చాల బాగా వచ్చును. గట్టిపడగానే బయటికితీయక అందులోనేవుంచి చిన్నన్నానుతో పానద్రవోపెట్టి అందరు భుజించిన చాల బాగుండును. పెద్దగిన్నె చుట్టు ఒకచారము కట్టివుంచిన మరీ మంచిది. తెలియని విషయములు పుత్రికామాలమున తెలిసిన వెంటనే జవాబు ఇచ్చవలెను.

వి. సర్వసతమ్ము

— శొంఠి ఉక్కిరి —

1 తేరులియ్యం 2 నాములు నీళ్లలో నానిన తర్వాత కడిగి 1 కులం శొంఠిలో లియ్యం మెత్తగా రుట్టి కళాయిలో 8 కులముల నేయి పోసి కాగిన తదుపరి యీ రుట్టిపండి చేసి కలుపుతూవుండగా కొంతసేపట్టి ఉప్పొవలె తయారగును. అట్టిది యంకను కొద్దిగా తేగనిచ్చి తేగుమాత్రం పంచదార చల్లి 2 నిమిషముల కాలమైన తర్వాత దింపి భుజించిన చాలా రుచిగాయండును. ముఖ్యముగా చిన్న పిల్లలకు ఉదయం యీ శొంఠిఉక్కిరి తినిపించుట మంచి ఆరోగ్యకరము.

బాదంపూడి పార్వతమ్ము

— వడలు —

కావలసిన వస్తువులు

- (1) 2 అకౌతులు మినపపప్పు.
- (2) 6 వచ్చి మిరపకాయలు.
- (3) 1 టేబిల్ స్పూను ఉప్పు.
- (4) 1 టేబిల్ స్పూను లియ్యపురిండి.
- (5) 1 టేబిల్ స్పూను నెయ్యి.

కొంచెము ఇంగువ (చిటికడు) కరవేపాకు. ½ టీకె నెయ్యి.

పొట్టుతీసిన మినపపప్పు గిన్నెలో వేసి నీళ్లు పోసి నానకముండే వెంటనే పొయ్యిమీద పెట్టి నీళ్లు కాగడం ముడలుపెట్టగానే దించవలెను. నీళ్లు వంచి పప్పును ముద్దగా రుబ్బవలెను. మిరపకాయలు, వ్రుచ్చ, ఇంగువ, కరవేపాకు, మెత్తగానూరి పప్పు రుట్టి వ్రుంచిన ముద్దలో కలపవలెను. లియ్యపురిండి ఒక వల్లెములో వేసి దానిమీద నెయ్యివేసి అరచేతితో బాగారుద్దవలెను. ఇది నురగివలె వచ్చును. ఈ నురగిమీద పప్పుముద్దవేసి బాగా కలపవలెను. అరిటాకుమీద చిన్న చిన్న గారెలుగా చేసి నేతిలో వేపవలెను.

నాయని కమలరత్నం

— మింగడబూరలు —

చిక్కని మింగడ అనగా బత్తిపాలమింగడ, పాలుతో కలపక గట్టిగా ఉంచునట్టిది, నీసి ఒక వల్లెమునం దుంచవలయును. కొన్ని పటికలెల్లం ముక్కలు అట్టే పెద్దవికాక చిన్నవికాక, ఒక మాదిరిగాయండునట్లు కొన్ని యేరి యుంచవలయును. పిదప మింగడ కొలిచినట్టి గిన్నెలో మాడు గిన్నెల మైదాపిండి ఒక గిన్నె చరిపిండి కొంచెము సోదాసుండవేసి మామూలు బూరలుగోవు లాగున, కలుపవలయును. పొయ్యిమీద బూర్రెమావడు పెట్టి అందులో పావుసేయి మంచి నెయ్యి పోయవలయును. బాగుగా కాగినతరువాత ఒక్కొక్క పటిక లెలంముక్క చుట్టూ మింగడవేసి కట్టి, బూరలగోవులో మంచి నేతిలో బోరగా వేయించి తీయవలయును. వేడిగా భుజించిన బహురుచిగా మండును.

చ. లక్ష్మీనరసమ్ము.

గా న ము

అ త్మ య క్ష ము

(మహాత్ముని మహాపవాస ప్రారంభమునఁ బాడినది.)

(పనుమ రి. కృష్ణమూర్తి)

శ్రీరాగము - ఆదితాళము.

సా., ని.పను.రిగరి + సా., స + రి మ.పని॥

సా॥

శ్రీ., మ.తులు.విస. + శ్రీ., క్షీ + తివె.లయు॥

శ్రీ॥

1. రీగ సారి సీస సాని పమపని + సాని పదనిపమ + రిగరిస రిమపని॥

సా॥

అమహాత్ముడిట్లు చెప్పె నిజముగు + ప్రేమనలనవదు + లనుగెలుపుమనుచు॥

శ్రీ॥

2. సా రిగరి సానిపమ పని సరిగరి + గారిసని రిసని + పమ పనిస రిగరి॥

సా॥

వీరులకు మోక్షగతి యడిదొరకును + భీరులకుదొరక + దెప్పుడనుటనిజము॥

శ్రీ॥

3. పపన నినిపన రిసన పనిప పనిస + గరిస గరిగరిని + స పనిసరిగరిస॥

పెరిమ గరిమకు వెలలు గిలలు గలవె + వెలయ నునుదులని + డి నిలువవలయును॥

రిగరి పరిస నిసని పనిప మపనిస + సరిగ నిసరి.పరి + స మపని రిమపని॥

సా॥

వరుల కొరకు బ్రతుకు వరగు నాయుతుడు + పడయు నిరత మున + ల పరమ

సుఖమ.ను॥

శ్రీ॥

4. సీప సాసీపమరి గారి గారి + సరిస నిసారిమ +, మ నిసరిమ పమ॥

దార పుత్రాదులను భోగ భాగ్య + తినిని బరిత్యజం +, చి శరణని మన॥

సాని మచసీసీని మపసీపని + సీనిప మా మరి +, గరిస రిమపని॥

సా॥

సార దనువర్పించి నపుడేకడ + అహరి నా మకి +, రస రుచిదెలియు॥

శ్రీ॥

5. పాపనినిప సనిప మాప రీమప + దని పమ రిగారి + సరి పనిసా,,॥

ము త్రియముల వలచు వాడు సాగర + ముర గడు గభీర + మున మునుగు,,॥

సీపనిస రిగరిస సీస రిమపమ + పసని పమరి గరి + నిసరిమ పా,,॥

మి త్రినతి చులకన జేసి యిడుమల + మెలగి మెలగి యుట + మరిచెల గు,,॥

సానిసామా పనిస రిగరి సాస + గారిససా రి +, మచా నిసగరి॥

సా॥

చత్తనీమో యనెడు పిరికి పండ + సాధించునా యా +, గీ ముత్యములను॥

శ్రీ॥

6. మపమ మసామ రీమపమ రిపమా + సానిపమాసని + సామా నిసామ॥

అనల వర్షి నేయుటయె కనుమా + ఆ పరమాత్ముని + ప్రేమా ప్రభావ

రిగరిస నిస రిగరి సరిస నిసరిమ • పనిస మపనిసరి • మపనిస రిగరిస
 మసవ రతము బెరుగు పరువు లిసునిది • యరసి మరిముకతె • రుప్రసకు బిరబిర
 గరిస రిసనిప సనిచేమ రిమపామ • సనిసమ రిగరిస • నిసరిమ-పనిసరి॥ సా॥
 ఘనులు రదనల ముసమల మలమాడి • కనుగొను దురువర • మపదమ-ఖనిరతి॥ శి॥

అనుభవపదాలు

కన్నారల్లి పెడితేగా
 కంటికి కూరుకు పడితేగా
 తిన్నాతిండి అరిగేదీ
 తెవులు లేకా ఉండేదీ
 తల్లి డండులు ఉంటేగా
 తరుగని సేవలు చేస్తేగా
 కొమరుడు వాడని మెచ్చేదీ
 కోటి దీవస లిచ్చేదీ
 అలూమగలూ అయితేగా
 అన్యన్యంబుగ ఉంటేగా
 ఇష్టా సుఖములు పొందేదీ
 ఎడములు లేకను ఉండేదీ
 చిన్నారసముస పుడితేగా
 చిల్కానలెను ఉంటేగా
 చంటిబిడ్డకు మురిసేదీ
 చంకానెత్తుక కులికేదీ
 మగడూ తెచ్చిన నైతేగా
 మంచీ వాసన ఉంటేగా
 మగువలు పువ్వులు కోరేదీ
 మానక సిగలో ముగిచేదీ
 ఉడ్యోగంబున ఉంటేగా
 ఉడుగని గడినను చేస్తేగా
 వాడేమావాడు అనేదీ
 వారక స్తుతులు చేసేదీ

శ్రీ మతి : కను చర్చి వరలక్ష్మమ్మగారు

చీరలు సారెలు పెడితేగా
 చేతికి కొక్కం బిస్తేగా
 పాలతి వారిని మెచ్చేదీ
 పుట్టి నింటి కొచ్చేదీ
 పటలు పాటలు ఉంటేగా
 అందజేడగరి కొన్నేగా
 చిన్న బిడ్డల పిచ్చేదీ
 చేతిలో పప్పులు పెట్టేదీ
 ఇద్దటిమాట కలిస్తేగా
 ఇరువురు కూడికచేస్తేగా
 కాపురంవృద్ధి చెందేదీ
 కన్నులపంపుగ ఉండేదీ
 చదువుల సరస్వతై లేగా
 చక్కనిరూపము ఉంటేగా
 కన్నెను అందలు మెచ్చేదీ
 ఘనమగుమనుషూ వచ్చేదీ
 తమ్ముల దగ్గరతీస్తేగా
 తనంతవారిని చేస్తేగా
 అన్నను తమ్ములు కొలిచేదీ
 అడలువారిని మెచ్చేదీ
 చక్కనిరూపము ఉంటేగా
 చాననిద్యా పొందినగా
 తగినావరుడని తలచేదీ
 తనయను ఆరనికెచ్చేదీ

నిమ్మపండు

యస్. శేషగిరిరావుగారు యల్. వి. యం.

నిమ్మపండ్లను వ్యాధులకు తరచు ఉపయోగించి మనుషులు బడయుట అందరికిని తెలియవలెను. వ్యాధులను కుదుర్చుటయందేకాక సౌందర్యమును పెంపొందించుటకుకూడ ఇదియే ఉపయోగించవలసినది యాక్రింది విషయములవలన గ్రహించవలయును.

పట్టి నిమ్మరసమైననునది చర్మములో కలుపబడిన నిమ్మరసమైననునది సౌందర్యమును చాలవృద్ధిపొందించును.

చర్మము దళసరెక్కినపుడు ప్రతిరాత్రియును ఆ భాగముపై నిమ్మరసమునురాసి తెల్లవారిన పిమ్మట కడిగి తేయుచుండవలయును. ఇందువలన గుణము కనబడును.

దేహముపై పచ్చనిమచ్చలు కలిగినచో దానిపైని తరచుగా నిమ్మరసమును రాయుచుండవలయును.

చర్మము ముపలితము రాకమునుపే ముడతలుపడు నెడల మన్నితముగ నిమ్మరసమును పైనరాయవలయును.

ఉదయమున నిద్రలేవగానే ఒకగ్లాసు నీళ్లలో ఒక నిమ్మపండురసము పిండి ప్రతిదినము త్రాగుచున్నచో కనులు బాగుగా తేలుచును. ముఖముపై మచ్చలుపోయి మంచినరసము కల్గును.

గోళ్లమీద మరకలుపడినచో నీళ్లనునిమ్మరసమును సమభాగములుగాకలిపి రాసినచో మరకలుపోవును.

నిమ్మపండురసము చేతులకురామకోని కడిగినచో పట్టుదుట్టుటవలనకంటే చాలబాగుగ చేతులుచరిక్కుత్రమగును.

దంతములకు నిమ్మరసమును రాసినచో అవి తెల్లబడును. త్వరగా పూడిపోవు. నోరు చాల కుత్రముగా నుండును. పొదిమున్నగువని పోవును.

బొగ్గుపొడిలో నిమ్మరసముపిండి దానితో చర్మముమీద చర్మము మృదువులువలె వగును.

తలదుద్దొసిన పిమ్మట 20 డ్రామ్సుల బెర్బెరీన్లో ఒక నిమ్మపండు రసమునుపిండి దానిని రాసినచో తల వెంట్రుకలకు చాలమెరుగు కల్గును. ఈ నీళ్ళను శరీరమునుకూడ ఉపయోగించవలయును. శరీరము చాల మృదువుగ నుండగలదు.

చేతులెర్రబడి వ్యాధిగ్రస్తములైనపుడు నిమ్మరసము బాగుగా చేతులకుద్ది Vaseline రాయవలెను. దినముకు 2 మార్లు చేయవలయును.

పస్త్రములుమాసిన నిమ్మపండుకోసి ఆముక్కలను నీళ్ళలోతేసి అనీళ్ళు మరుగుచున్నప్పుడు అనీళ్ళలో తేసి కొంతసేపు వ్రదకలెట్టినచో తెల్లగానుగును.

యందుపోవుటకై నిమ్మపండును వాడుటకంద్ర,

బాలవిజ్ఞానశాఖ

పిల్లల పాటలు

సోమయాజుల వెంకటరమణగారు

౧

కాకి కలారు కాకి
కాకినోట్లో దీపంబెడితే
దీపందీసుకుపోయి దిబ్బలోవేస్తే
దిబ్బమనకు ఎటువుయిచ్చె
ఎటువుదీసుకొని అవ్వోనే
అవ్వమనకు అన్నంబెడితే
అన్నందీసికొని ఆవుకేస్తే

ఆవుమనకు పాలుయిస్తే
పాలుతీసికొని పంతులుకేస్తే
పంతులుమనకు పద్యంచెప్పితే
పద్యందీసికొని మామకేస్తే
మామనాకు పిల్లనిస్తే
పిల్లపేరు మల్లెముగ్గ
నాపేరు జమీందారు.

౨

విశాఖపట్నాన విధిగుమ్మాన
వీంలరాచకొడుకు బంతులాడేడు
బంతివెల్లి పాలకొండ సభలోపడితే
యిదియెవరిబంతని వివరించరాజు
గోలకొండవారి గొలుసుల్లబంతి
పాలకొండవారి పచ్చల్లబంతి
శ్రీకాకుళమువారి చిత్రాలబంతి
బొబ్బిల్లవారిదే బంగారుబంతి.

చిత్రప్రశ్న

కొత్త సూర్య నారాయణచౌదరిగారు

సీ॥ విపినంబులోపల పృథివిగోల్పడెనెద్ది నందనందనునకా నందమెద్ది
వెలినుండిలోనకు వెలుగొనగెడిదెద్ది మురికిపాత్రలశుభ్ర పరచునెద్ది
కంతహారమునున్న కంకణరూపెద్ది పెన్నధిగననెద్ది పేదకొదవు
చిత్రంబువ్రాయచో శిల్పికిమొదలెద్ది తవలనిరుచియెద్ది దంతములకు
అక్కరంబులు మూడేసి యన్నిటికిని
శ్రీప్రిచూచినట్టులే నొప్పవలయు
తెలియకేయుడు గృహలక్ష్మి వలసమాకు
నుహితగుణులార లక్ష్మీన మానులార

మందమతి మంగమ త్రిమతి వింజమూరి వెంకటరత్న మగారు

విశాఖపట్టణమునకు సమీపమున గోపాలపట్టణమున నొక పల్లె గలదు. అందు గోపరాజు వెంకటరాజుగారి మనోక నియోగి బ్రాహ్మణుడు గలడు. ఆతఁడొక బడిని పెట్టుకొని కొందఱు పిల్లలకు జరుపు చెప్పకొని వారియితీతములలో తీవ్రము చేయుచుండెను. ఆతని కలవిధముల ననుకూలమును భార్య యుండెడిది. ఆమె పాతంబున మహుచిక ప్యాధితే మృతినొందగా, వెంకటరాజున కింట నుండి పెట్టుచారు లేక, నాయనబంధువులు లేక, కష్టముగానుండెను. ఆతనికి నలువదేండ్లు చాటియుండుటచేత, మరల బెండ్లాడునీడు తప్పినది. అదిగాక, యతనికి ధనసంపద మిగుల దక్కువగానుండుటచే, నెవ్వనును నిల్ల నియ్యకుండిరి. మరల నుద్యాపాపాదవలెనని యతఁడెక్కి విధముల బ్రయత్నించాడు. ఎందును సాధ్యము కాకుండెను. కాకినాడలో విశంకూర్వాహ సంఘ మొకటియుండగా, వారికి దన పీఠిగరులు తెలియజేసి తానొక విశిష్టపున జరిగయమాద గోరుచుంటివని వ్రాసెను. ఆ సంఘమువారియొద్దగల విశంతు చాలికలలో నొక యమాయిక గలదు. ఆమెయు నియోగికుటుంబమున బుట్టినదియే. పేరు మంగమ్మ. యావంతురాలు. గణపంతురాలనియు జెప్పవచ్చును. కాని బొత్తిగా వమాయకురాలగుటచే నెందఱో వరులు వచ్చియు, నామె పోడిని గ్రహించుటకు నిరాకరించిరి. ఆమె యా సంఘమువారియందతేరి యొక యేడాదియైనను, వరుడు దొరకకుండుటచేత నిర్వేదము వహించుకొచ్చినది.

వెంకటరాజు నామెనుగూర్చి విని, యొకపారి కాకినాడకు బోయి, యామెను జూచి, నర్వ విధముల సంతుష్టి చెందెను. తెలివితక్కువ పిల్ల గావున, సంపారము పొందుచేయు సేనాయని యింయక శంకించెను. కాని తన పేరు వెంకటరాజగుటయు, నామె పేరు మంగమ్మ యగుటయు తలచి తిరుమలవేంకటేశ్వర మంగదాయారమ్మలవలె దాముకూడ దాంతుల్యపొల్లు మందవచ్చునని యూహించెను. ఎక్కువ తెలివిగలదియైన దనకొలది రాబడిని జూచియు దనయు తరవయన్నును మనస్సులో పెట్టుకొనియు దన్ను దిగస్కరించవచ్చుననియు, గొంచెపు చెల్వ

గలదియే తన కమరుట నుంచిదనియు చలపోసి మంగమ్మనుబెండ్లియాడుట కియ్యకొనెను. మంగమ్మయు వెంకటరాజును బెండ్లాడ నిచ్చగించెను.

ఒక కుభదినమున వారికి బెండ్లియైనది. మంగమ్మను దీసికొని వెంకటరాజు గోపాలపట్టణము చేరెను. అది పల్లెటూరునుటచే నందలి జనులు పూర్వచారపరాయణులై, యతనిని వెలివైచిరి. వెంకటరాజు జరియు దనకు మేలేయని యూహించెను. నూత్న దంపతులు నుభయముగా గాపురము చేయుచుండిరి. ఒండొరులు పేర్లతోనే పిలుచుకొనుచు జవపుగానుండిరి.

ఒకనాడు వెంకటరాజు బడిని తనిఖీ చేయుటకు ఇష్టపెట్టెనుగాని వచ్చిరి. అయినతో దాను కాల తడవుండవలయును గావున, మధ్యాహ్న వేళ దానిలు సేయనప్పటికి మిక్కిలి యాకలితోనుండవలసివచ్చునని తలచి, వెంకటరాజు భార్యతో “మంగూ! నేను మూడుగంటల కంటికి వచ్చును. అప్పటి కాయితో నాపురాపురుమని వచ్చును. కావున నింత మినువ రొట్టె చేసి, కొంచెము కాఫీ కామమీ” అని చెప్పెను. మంగమ్మ సరియేయినెను.

వెంకటరాజు నంట నొక పాడియావును, గావలింక్కయు చెంపుడు పిల్లియు గలవు. ఆ యావుపాలు దంపతుల కిద్దరకు సరిపోవును. మంగమ్మకు వంటచేయుట తిష్టగా జెలియెను. పాడి చక్కగా జాగ్రత్తనుచుకొనసేరదు. అయినను, వెంకటరాజు పంటలో కాలక్షేపము చేయుచుండెను. భర్త యాజ్ఞనుబట్టి మంగమ్మ మినువదప్పు రుట్టి మూతులొట్టె చేయజొచ్చెను. రొట్టె పూర్తిగా గాలినతర్వాత బ్రోయ్యకొండ మంటయార్చి, కాఫీకి పాలు లేవలెనని యింకొక గదిలోనికి బోయెను. పాలకుండమీద మూతవేయుట నుజుమటచే చెంపుడు పిల్లి పాలన్నియు ద్రావుచుండెను. కాని కొంచెము మిగిలియుండెను. అందు నెరనులు చాలగా బడుటచేత నొక్కొకటియే జాగ్రత్తగా దీయుచుండ, నొక యంకము జ్ఞాపికి వచ్చెను. “అహ! నుజుచిరిని. కుక్కను గొలుసుతో గట్టివేయ లేదు కాబోలు. అది రొట్టెముక్క నెరుకొనిపోవు సేమో! ఈ నెరనులు తర్వాత దీయవచ్చును. ఈ

పాలను గుండెట్టి పుండుగా పెచ్చుచెట్టెను" అని తనలో దాఁచుకొని, ఉన్న కొంచెపు పాలను ముంచటిమీదచెట్టి, రొట్టెమూటకు చక్కలను రాగా, పండు రొట్టె తేకుండెను. ఒకమూల గూయ్యండి కుక్క దానిని తినుచుండెను. దాని నోటినుండి లాగి కొని, మిగిలినదైన బుచ్చుకొండనుని యిత్తింప, అది పోతపోయెను. దాని వెంటడి నామెయు బయ్యెను. కాని లాభము లేకపోయెను. "పోయిన దానికే విచారించిన లాభములే" దనుకొనుచు నింటికి మరలెను. ఇంటికి వచ్చుసరికి గుంచటిమీది పాలుపోయి, యింకను మిగిలియున్నది పొడిచిపోయెను. కాఫీ కమాయములో నిండుక చక్కలు గలిపి యైన మగని కియ్యవచ్చునని, యొక గిన్నెతో నేడి కమాయము తయారుచేసి, దానిని ప్రాయ్యముండి దింపలేక, క్రింద పడిలివెను. ఆ గదియంతయు కమాయముతో నిండిపోగా, భర్త బాది యేమనునో యని యది పూరించుటకు నింట నిలువయున్న నోగుమసిండియంతయు దెచ్చి దానిపై జల్లెను.

చెంకటరాజు ఇంటికి సున్నురనుచు వచ్చి, "మంగూ! రొట్టెయు, కాఫీయు చెప్పు" అనెను. ఆమె జరిగిన కథయంతయు తెప్పెను. "అయ్యో! ఎంత తెలివితప్పువదానవే! రొట్టె కుక్కకు చెట్టి, పాలు పిల్లికి తోసి, కాఫీకమాయము కాలదన్ను, నోగును నోగుమసిండియు గొంతుండ జల్లిరివే! ఇట్లు నీతో గావునను నాకేమి సుఖమే?" అని చెంకటరాజు అనెను. "నాకేమి తెలియును? వెండట నేను రాగానే నాకు మీ రన్నియు జక్కగా నోధరేయి తెలిసి! నాకేమి తెలియును?" అని మంగమ్మ మార్వలికను.

పాలని బుట్టిపీసకి కనిపెట్టి చెంకటరాజు తాను సంపాదించియున్న రెండు పంచల దూపాయలు పెట్టెలోనుండగా, వానినినూడ నామె పాడుచేయు నేమోనని భయపడి, వానితో కానులుకొని యా బంగారు కానులనే తన కొడుకొత్తములుగా తేయించుకొని, భరించి తిరుగజొచ్చెను. భార్య "యా బంగారుబొత్తము తెక్కడి" అని యొకనాడను గగా, నాకేమి "ఇది బంగారపుని కావు. ఇల్లదీని. చాల వాడగా గొంటిని. నింపై నాకే ముచ్చట గలదు గావున, నీవు ముట్టకు"మని చెప్పెను. మంగమ్మ ముట్టనని యెట్టుచెట్టుకొనెను.

ఒకనాడు పింగాణి గిన్నెలు, పల్లెములు నమ్మ వర్తకులు కొంద బారిధిని వచ్చిరి. వానిపై జరి పర్తములు చేయబడియుండుటచే నవి మంగమ్మ కమ్మ నుట్టినవి. ఆ వర్తకుల లిలిచి వాని వెల యడిగినది. వారు కొన్ని దూపాయల వెల చెప్పగా, "అయ్యో! నా భర్తగా రింటలేరు. నాయెవ్వరబ్బు లేరు. నాకు నావలసిన పరకులిచ్చి, సామ్యము మరల చతురా?" అని యడిగెను. వారు పిలులేదనిరి. "మాయంట నే దనమును లేను. నా భర్త గారి కొడుకనున్న యిల్లడిబొత్తాలు మాత్రమున్నవి. అవి పలయునేని పుచ్చుకొని, నాకు గొన్ని పరకు లిందు" అని యామె యడిగినది. ఆమె యాత్రము, బైఖరియుఁ గనిపెట్టి, వర్తకు లామె మూగయని గ్రహించి, "ఎరే, ఏది యా బొత్తా" అని యడిగిరి. మంగమ్మ, "నేను వానిని ముట్టనని నాగ్నానముచేసి తిని. మీకు బనికవచ్చునని, మీరే తీసికొనుడు" అని భర్త గదిలోనికి వానిని తీసికొనిపోరి బొత్తాలు యామెను. వారు సంతసముతో వానిని గ్రహించి, తమ కావడిలోని గిన్నెలును, బల్లెములు, వన్నియు విచ్చి చదిరి. మంగమ్మ పరమానందముతో వాని నిల్లంతయు బలబడియుంచెను.

చెంకటరాజు కొంచెము నేపటికే యింటికి వచ్చెను. వచ్చుసరికి నిల్లంతయు పింగాణి వస్తువు లతో నిండియుండెను. "ఇదిక్కడినుండి వచ్చిన" వని యాతడు భార్య నడుగగా, నామె "మి యిల్లడిబొత్తాలిచ్చి యిన్ని పరకులు కొంటిని. ఇది మంచి తేరము కాదా?" అనెను. "ఒవ్వి, నీ యిల్లు పల్లకాడు గాను. నా కొంచసినీతివే! నీవు తెలివి తక్కువ ముండవనియు, వానిని బాడు నేయుదునని యు భయపడి, యది యిల్లడిపంటిని. కాని బర్త గారువే. నాకున్న దనమే యది. అది వంగలు పాలు చేసితివే! నిన్ను చెండాడినందునకు జాల నుఖపెట్టుచుంటివే!" అనెను. మంగమ్మ, "నన్నేమి చేయుచుండును? నాకేమి తెలియును? నాతో నీ ర్తడి పనుటచే నట్లు చేసితి. అదిగాక నేను వానిని ముట్ట లేదు. ఆ వర్తకులే తీసికొనిరి" అని మార్వలికను.

"ఎరే, ఇప్పుడు నా రేమగ్గమునబోయి" అని యతడడిగెను. "నా రాకొందవై పునకే పోయిరి. మనము పరుగెత్తి నల్లిన దొరకుదురు" అని మంగమ్మ అనెను. "కానిమ్మ. పరుగెత్తదము గోక!

కాని వాకడుపులో దహించుకొనిపోవుచున్నది. నేను రొట్టెలవానియొద్ద గొన్న రొట్టె సగమున్నది. అదియు, మన యాపుచెప్పియు బట్టుకొనిరమ్ము. దొంగల బట్టుకొన్న తర్వాత వానిని దిశెదను" అని యలదనెను.

అమె, భర్త కోరిన వస్తువులతో, వాతని వెంటడి బయలుదేరెను. భర్త చివరిక వదలుటలే, భార్య ఐదుకబడిపోయెను. అతడు వేగముగా గొండ వెక్కిరించెను. "నా మగడు ముందుజెల్లి దొంగలను బట్టుకొని మరలి వచ్చునట్టికి, నే నింకను సగము దూరములోనేయుండును కావోలు. పోనిమ్ము. వాళే మంచిది. కొంత వదిలెత్తివది. అయానిము కలుగదు" అని మంగమ్య తనలో దాను బల్కి కొనుచు మెల్లగా వదలుచుండగా, దారిలో చువులు చెట్లను రాపిడిపెట్టి వీపులను గోకికొనుట గాంచెను. ఆ రాపిడిచేత, వా చెట్లచెట్టు లూడుచుండెను. "పాప మీ చెట్లకు ఎక్కువూడి యెంత భాధ కలుగుచుండవో! వీని కప్పురుదిట్టు? మనకు గాయము వైన వైద్యులుండురు. వీని కప్పురుదిట్టు? వెన్న పుండకు బట్టించిన గాయము మదురునందురు. ఈ చెట్ల కివెన్న రావెదను" అని యామె చెట్లయం దనుకంచవహించి యా వన్నయంతయు వేద్యటి చెట్లకు బూసెను. తర్వాత మెల్లగా వామె కొండ యెక్కిచుండగా, రొట్టెముక్కులలో నొకటి క్రింద బడి దొరలిపోయెను. దానికై తాను పోతేక, "అది యొక్కడనున్నదో మనకెట్లు తెలియగలదు? రొట్టెను విడకుటకు రొట్టెయే, సమగ్రరాలు. కావున, ఈ రెండవ ముక్కును బంపెద. ఇది మొదటిదానింగని మేము మరలి వచ్చునరీకి బట్టియందు"నని రెండవ ముక్కునుగూడ విడిచివేసెను.

ఈరీతిగా చట్టిచేతులతో వామె భర్తను గతిపి కొని జరిగిన యుద్ధంక మెల్ల వెతింగించెను. అతడిట్టి మాయరాలిని గట్టికొన్నందునకు గడుదుఱించి, "ఓసీ, వీనియన్నిటి మాటకేను! వచ్చునట్లుకు వీధి తలుపు బాగ్రైవతీచివచ్చితివా, లేదా" యని యడిగెను. లేదని యామె బదులుచెప్పి, "ఓసీ నిర్భాగ్య వాణా! యింకను నింటిగల యువకరణములెల్ల దొంగలకు చెట్టనలయుననియో తలుపు భద్రపటుచుక వచ్చితివి? ఇటుక తేగి దానిని భద్రముచేసి రమ్ము" అనిపించెను. "వచ్చునట్లుకు గూటిలోనున్న బాద

ము కాయంను, ఒక గిన్నెతో గొంచెము మట్టగయు రమ్ము. చాల ప్రాద్దురీయినది" అనియో భార్యతో చెప్పెను. అమె మగని యాజ్ఞ వకారము చెప్పకేగి, దొడ్డితలుపువనీ తాళముతాచి, వీధితిలుపు వెకిరిసి, యదియు, నొక గిన్నెతో మట్టగయు, నొక బుట్టతో బాదముకాయలను బట్టుకొనివచ్చెను. భర్త కోయ్యుచుడిపోయెను. "ఓసీ మందమతిమంద! వీధితిలు పూడతీసికొనివచ్చితివా! దొంగలకు మలెయొ వీలు గలుగవలయుననియో? అట్లుచే చీకటిచుడిచి. ఇప్పుడీ కొండ దిగుదుమని, యే పాపా కలవనచ్చును. నీ కీదముల కేద్యును, నేటికిచెట్టుకొమ్మలపై దాను కొనియుండను. రమ్ము" అని సమీపమందలి రాద ము చెట్టుమీది కక్కెను. అమెయు వంతి ఇరువురతో నొక కొమ్మపైకెక్కి కూరుచుండెను.

బంగారు బొత్తాలు దొంగిలించిన దొంగలును, ఆ చెట్టుక్రిందికి చేసుకొనిరి. వా రాదుమాటలవలన, వారే తన సాక్షుల దొంగిలనవారిని యా దంచరులు గ్రహించి, కిమ్మవక యూరకుండిరి. మంగమ్యకు బరువు మిక్కుటముగా దోచగా, "ఏమండీ! ఈ బాదముకాయల మాటవలన బరువెక్కునగామండి మోదరకున్నాను. వీనిని విడిచివేసెద" ననెను. భర్త "వేదను. అనుమానపేతునగును. మనల వారు నట్టుకొందురు. లేక పాటిపోవురు" రప్పిను వివక. కాయల విడిచిపెట్టెను. అవి చెట్టునుండి కాలిన కాయలని దొంగలు తలచిరి. ఇంకను వామెకు బరువు తగ్గదయ్యె. ఈమాట మట్టిగ నొంక ప్రాయో మననెను. భర్త వలదన్నను వివక యదియో నొంక లోపెను. దొంగ లది మంచో, వీట్లల మూతమాయని తలచి యూరకుండిరి. అనల నింతను బరు వలులేయుండ వామె తలుపుకూడ గూండ్లలోనెను. అది మీదబడ చెట్టుపై వేదియో దయ్యమున్నదను కొని, వారు ధన మద్యుటవిడిచి కాలికిబుద్ధి నెత్తిరి. తెల్లవాజిన తర్వాత, దంచరులు చెట్టుదిగి చూచు కొనఁగా నమె బంగారు దొరకినది.

మంగమ్య మందమతి యిదివల ముకుకించుకున్నను, ఇప్పుడైన నుకుకరించెను. ఎక్కువ మూతకగలవారి మార్గ్య మెక్కికతటి నువకార మొనరించ వచ్చును. కాని వంకటరాజు తద్దినము కొనితెచ్చు కొన్నట్లు, తెచ్చుకొన్న యీ రెండవభార్యవలన మరల కీచితకాలములో నొక్కము పొంద లేకపోయెను.

ఎన్నెమ్మ కథ

[ఈ కథన్నా సమయ్యవరకు బాలింత రాలికి ప్రతిదినము చెప్పుదురు. ఈ కథ చెప్పుటచేత పురిటిగదిచెంతకు దుప్పిగ్రహము లేవియు చేరవనికూడ చెప్పుదురు.]

అనగా, అనగా ఒకడొక్క ఒకబ్రాహ్మణుడు. ఆ బ్రాహ్మణుడిగోకూతురు. తల్లి తనకూతురికి ప్రతిరోజు ఒడ్డునలిచి, ఆపిండి ఒకచోట పోస్తూవుండేది. కొన్నాళ్ళకి ఆనలుగుండిలోనుంచి ఒకమొక్కపుట్టింది. బ్రాహ్మణుడు, ఆ మొక్కపేరు ఎవరైతే చెప్తారో వారికి తనకూతురిని ఇచ్చి పెళ్ళి చేస్తానన్నాడు. ఈనంగతి వాళ్ళింట్లో దూడల్ని కాస్తూన్న మాలాడు విన్నాడు. విని కొన్నాళ్ళకి పనిమానేసి అడుగునుంచి వెళ్ళిపోయాడు. మొక్కపేరు చెప్పేవారు ఎవరూరాలేదు.

విడు సంవత్సరాలు పోయాక, యీమాలాడు బ్రాహ్మణుడులాగుతయ్యారై అశూరు వచ్చాడు. వచ్చి యీబ్రాహ్మణింటికి భోజనానికివచ్చాడు. భోజనంచేసి, చెయ్యి కడుక్కుకొనుటకు పెరటిలోకివెళ్ళి, 'ఏం వండోయి! కాస్తదుర్లుగారు మీయింట్లో నలుగుండి మొక్కమొలిచిందే' అన్నాడు యీమాలబ్రాహ్మణుడు. వెంటనే బ్రాహ్మణుడు సంతోషించి తనకూతురునిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యడానికి ముహూర్తంపెట్టాడు. తనకి చుట్టాలెవరూ లేరని, ఆ మాలాడొక్కడే వచ్చి, పెళ్ళిచేసుకున్నాడు.

కూతురికి, అల్లుడికి వేరే ఇల్లుకట్టింది ఇచ్చాడు బ్రాహ్మణుడు. ఈమాలాడు రోజూ సాయంత్రం చీకటివడినతరువాత తన

శ్రీమతి మల్లవరపు లక్ష్మీ దేవిగారు

వేషము తీసేసేసి, ఒక గోచీపెట్టుకొని కల్లు పాకలోకివెళ్ళి పూర్తిగాతాగుతూ ఉండేవాడు. కాని యీసంగతి ఎవరికీ తెలిసేది కాదు. కొన్నాళ్ళకి యీమాలాడికి ఇద్దరు పిల్లలుపుట్టారు. ఆపిల్లలు ఎప్పుడూ చెప్పులు ఎత్తుకొచ్చి, తుండపెంకులుకెచ్చి ఆడుకొంటూ ఉండేవారు. ఒకనాడు యీబ్రాహ్మణుడికూతురు నీళ్ళకని బయలుదేరింది, చీకటి పడుతూవుండగాను, తనమొగుడు ముందుగా నడుస్తున్నాడు. కొంతదూరం నడిచాక జండెము బట్టలు తీసేసి ఒక తాటిచెట్టులో చెట్టి, గోచీపెట్టుకొని, చిప్పతీసేకొని పాకలోకివెళ్ళడం చూసింది. వెంటనే ఇంటికి తిరిగివచ్చేసింది.

తనపుట్టింటికివెళ్ళి 'నాన్నా, నాన్నా కుక్క ముట్టుకుపోయినకుండకు శుద్ధిపమి'టని తండ్రినడిగింది. 'నిప్పువేసి తగలెయ్యడమే నమ్మా' అన్నాడు తండ్రి. తిన్నగా ఇంటికి వచ్చేసి, పిల్లలకి తలంటి నీర్లుపోసి, తను పోసుకొని పిల్లల్ని పడుకోపెట్టింది. నాలుగు కాగడాలు తయారుచేసి, నూనెలోముంచి వెలిగించి, ఇంటికప్పుకి నాలుగువేపులాపెట్టి, తనుకూడా పిల్లలదగ్గర తలుపులువేసేసి పడుకుంది. కొంతసేపటికల్లా ఇల్లు తగులడి పోయింది. తల్లి, పిల్లలుకూడా అమంటలో మాడిపోయారు.

తరువాత యమధర్మరాజుదగ్గరికి వెళ్ళింది ఆ బ్రాహ్మణిపిల్ల; యముడు, నీవు తెలియక మాలాడిని పెళ్ళి చేసుకున్నావు. కనుక ఎన్నెమ్మనై, భూమిమీద పురిటిఇడ్చుకొనుకొని ఉండమని ఆజ్ఞాపించాడు.

వార్తలు—విశేషములు

మందుజరుగనున్న బొంబాయిరాష్ట్రకానీసభలో దేవాలయములోని దేవతలకు కన్నెపిల్లలను దాసీలుగావర్పించు ఆచారమును నిషేధించు ఒక బిల్లును తీ. శో.లుగారు ప్రవేశపెట్టినవారు. మైసూరురాష్ట్రములో ఇదివరకే ఇట్టి చట్టమును ప్యాసుచేసియున్నారు. ఇట్టి దురాచారమును తొలగించుటవలన దేవదాసీలభ్యసించుచున్న స్వర్ణగానకళలు నశించుటకు బదులు చాటికళంకములు తొలగి సర్వము నభ్యసించి చాటి గౌరవాభివృద్ధులు పొందునని ప్రెస్సు ఆఫ్ ఇండియాపు.రా.వ్రాయుచున్నది.

కామనెల మొదటివారములో తెలవాడపురములో అర్యవైశ్యసభలపర్యవేషముతో జరిగినవి. 16 వ అర్యవైశ్యసభ, వస్తుపదర్పనసభ, వ్యాధానుసభ, స్త్రీలసభ జయప్రథముగ జరిగినవి. స్త్రీలసభకు శ్రీమతి కొల్లూరు మహాలక్ష్మమ్మ గారధ్యక్షతవహించి సంఘోద్ధరణమున కవశ్యకముగు ఆశీకతిర్మానములను ప్యాసుచేయించినారు.

కేవలశ్రీరామారమును మాని ఫలరసముతో కూడిన మిశ్రావరమును స్వీకరించు చున్నప్పటినుండియు మహాత్ముని ఆశీర్వాదము ఆభివృద్ధి చెందుచున్నది. అయినను మజిలీంతకాలము విశ్రామము తీసుకొనవలసి అయిన కార్యరంగమున ప్రవేశించువారందరి వైద్యపరీక్షకులు చెప్పుచున్నారు.

మదరాసు 'లింకాడ్రీపేటయందు పడుపుగృహములను బొంగతనముగ వదిలించుచున్న లంకాడ్రీపేట మ్యాయమ శా.క.దేయవనిధను ఆలైనను అను శా.క. అంగ్లొండియాను శ్రీని పోలీసులు ఆరెట్టుచేసిరి.

తెలవాడపురవాస్తవ్యులు, మనోహరపదకవితా ప్రవీణులు, కేరళదక్షిణ వార్తాపత్రికాశ్రేణులు బసవరాజు అప్పారావు డి. ఎ. డి. ఎల్. గారు అకాల మృత్యువు చాటబడుటచే ఆంధ్రయువక లోకమంతయు ననంతదీనితాపాగరమున మునిగియున్నది.

వనపర్తి నైజమరాష్ట్రములోనున్న సుప్రసిద్ధ ఆంధ్రజమీందారీ. దీనికి సంవత్సరము ఒకటికి రూపదీ 8 లక్షలరూపాయలు. మునగాల రాజాగారి మనములు శ్రీరాజారామేశ్వరరావుగారికి మైసూరికి చెక్కగానే 10 అకాలవంతు అప్ప చెప్పబడునట్లును, అతని ప్రత్యర్థికి 8 అకాలవంతు అప్ప చెప్పబడునట్లును, అంతవరకు దానిని కోర్టు ఆఫ్ చార్జసువారు వ్యవహరించునట్లును, వ్యవహరించుచున్నంతకాలము 4 అకాలవంతు తీసుకొనునట్లును కోర్టువారు తీర్పుచెప్పిరి. నైజాముగారి ప్రకారమే ఫర్మానా ప్రకటించెను.

కామనెల 12 వ తేదీని సుప్రసిద్ధ కాంగ్రెసు సేవకులు శ్రీయుతులు గద్దె రంగయ్యవాయుడుగారి కుమార్తె శ్రీమతి చిరంజీవి పౌభాగ్యవతి సహోదినీ బాయిగారిని శ్రీయుతులు సుకృపల్లి లక్ష్మయ్యగారి కేర్పడబడుచు శ్రీరాములుచాదరిగారికిచ్చి

మదరాసులో వివాహముజరిపిరి. ఈపురుషేశ్వర
యనుట విచ్చేసిరి. కొందరాశీస్యులనంటిరి. ఆధిప
వర్ణములవారును కలసి, విందులొగింది చందవతాం
బూలారులంది వహువరుల వాశీర్వదించిరి.

* * *

కోనులగుండె లెట్టుకొట్టుకొనుచున్నచో దగ్గర
పోయి గొట్టముపెట్టి చరిత్రచేయవక్కరలేకయే
నూరుమైళ్ళదూరమువరకు పైతము వినిపించగల
యంత్రముతోక కాస్త్రుల్లాడు కనిపెట్టినాడు. రంపపు
పొట్టునుండి పంచదార తయారుచేయుసాధనము
నింకొకకాస్త్రుల్లాడు కనిపెట్టినాడు... భూత్రుచంప
మునుండి యితర మండలములలోనికివెళ్ళి అక్కడ
యిందొకకొట్టుకొని వ్యవసాయాదివృత్తులను చూసి
లేచిందుట కొంక నూరుసంవత్సరములైనను చట్టదని
యొకకాస్త్రుల్లాడు వ్రాయుచున్నాడు... కాస్త్రీయ
జ్ఞానమునకు సాధింపరానిదెది.

* * *

వాగ్వికేశాగ్రగణ్యమని పేరుబడసిన బ్రిటను
దేశములో కొన్నికొన్ని వస్తువులను మార్పుకొను
పద్ధతి ఆశ్చర్యకరముగ మనకు తోచును. ఒక
పురుషుడు తనభార్యను ఇద్దరుబిడ్డలను తోకనికొచ్చి
ఒకమోటరుపైకిలుతు పుచ్చుకొనెను. ఒకయువకుడు
తనకంటె పదిసంవత్సరములు పెద్దదైన తనభార్యను,
ఆరేండ్లలోపలి వయస్సుగల యద్దరుపిల్లలను ఇచ్చి
ఒకమోటరుపైకిలు నింకొకనివద్ద పుచ్చుకొనెను. ఒక
పురుషుడు తనపొరుగువానికి వారమున కైదుపిల్లం
గులుకొప్పున నిచ్చుచు ఆరేనిభార్యను తనయొద్దనే
యొందుకొనుచున్నాడు ... ఇద్దరు పురుషులు తమ
భార్యలను మార్పుకొని ఆరునెలలయనది. ఇంకను
యెవనిభార్య వానివద్దకు రాలేదు. ఈవిషయములను
దైవీ పోర్టుప్రతికపారుప్రత్యక్షముగచూచి ప్రకటిం
చిరి. వార్తాప్రతికలలోని వార్తలవత్సములో, కలికా
లానుగణ్యముగ ఆచారములు మారుచున్నచో, వీనిని
నిశ్చయించు చట్టములచేచో, ఉన్నను వ్యర్థములగుచు

న్నచో చదువులే యూహించుకొనువలెను.

* * *

హంగరీదేశములో దెబ్బరియేండ్ల వయస్సుగల
యనలివాడు చచ్చిపోయినతనభార్యపై విదాకుల
వావాజేసెను. చచ్చిపోయిన తరువాత విదాకు
లేమిటయ్యా అంటే ఆమె సమాధిమీద ఆమెపేరు
తోకలిసి వాపేరు చెక్కబడియుండుట వాకిష్టము
లేదని వాదించుచున్నాడు.

* * *

నేపాలము చాలా పూర్వాలవార పరాయణ
దేశము. ఆదేశపు మహారాజువారును ప్రభావమం
త్రయు మంచి ప్రజాభిమానులు. ప్రజలను నోప్పించ
కుండ మెప్పించి మంచి సంస్కరణములు పెట్టుట
వారిసంకల్పము. వారు ఒక్కపెట్టున నొకచట్టమును
వ్యాపించేసి దేశముపైకి విసరి అతిక్రమించినవారిని
శిక్షించుట ప్రారంభించినక మహాపండితులనందలించి
పిలచి అతి కాల్యనివాహములు అతి వృద్ధపురుషు
నివాహములను సమస్యలను వారితో చర్చించి కాస్త్రు
వాక్యములకు ఉదారమైన ఆర్థములను వివరించునట్లు
బోధించిరి. కాని బ్రాహ్మణులు రభసలొనంతర
వివాహముల కేమాత్రము వంగికరించక పోవుటచేత
చారికలకు 11 సంవత్సరములలోపుల వివాహము
చేయరాదని, వయోనిర్ణయముచేసిరి. 48 సంవత్సర
ములకు పైబడిన బ్రాహ్మణుడు 12 యేండ్లలోపలి
పిల్లను పెండ్లాడకుండదనికూడ కానించిరి. అనగా
అట్టి వారికి వారికులసాంప్రదాయముల ప్రకారము
పునర్వివాహమాడుటకు వీలేలేదనుట. క్షత్రియ
కాలకు 18 యేండ్లలోపులను చారికలకు 14 ఏండ్ల
లోపులను వివాహములు చేయరాదు. 80 యేండ్లకు
పైబడిన పురుషుడు 20 యేండ్లలోపలి పిల్లను
పెండ్లాడరాదు. కష్టినజాతులలో రజాస్యజా
తువార్యవివాహములు లేకలేవు. ఇంతవట్టుకు వారిని
మనఃపూర్వకముగ ఒప్పించుకలగిరి.

* * *

పుష్పచయము

ఆంధ్రుల చిన్న కథలు:—

ప్రబంధకవులు చచ్చిక్కారయొక్క రసం తీశారు. పారస్వతంలో ఆధునికత్వాన్ని పోషించే ఉత్సాహంతో 'కథలు' బయలుదేరాయి. అకయం ప్రకంఠనీయమైనదే. కాని ఓయవకురూ-యొక్క వయస్సు-రాలు-అటంకములు—వివాహం—అక్కడ తోనో-ఇవి ఆంధ్రంలో బయలుదేరే చాలాకథలు. అంగ్లభాషయొక్క వికాలవికాసం ఎవరిని ఆధునికులులేదు. అందు కథలస్థానమును గుర్తింపనివారులేరు. కాని అనంతమావవ్యభాషమున ప్రేమకవ్య వేరువానికి తావులేవట్లు, అదీ యువతీయువకులకే ఆర్థాలంకారం అయినట్లు, అదిహీదా వివాహంతో అంతరించేటట్టు తోస్తుంది మనకథలుమాస్తే. ఈలా విమర్శనలు మొదలెడితే చేతనైతే రాసియావరాదా? అని మందిలిస్తాడు మిత్రత్నాలు.

—సత్తిరాజ కృష్ణరావు

స్త్రీలు-హిందీభాషాభ్యాసము:—

అందరికీని చాలాకే హిందీభాషాభ్యాసమునం వాస్తవికతలుగుట దుర్లభమగును. కావున చాలాకే హిందీపుస్తకములు గృహమునందుం బ్రవేశము కలుగఁ జేసికొనుట యెట్లో విచారించవలసియున్నది. స్త్రీ తన గృహకృత్యములను నెరవేర్చునవిదకుఁ గొంతయవ కాళము కలుగఁజేసికొని కొంతవిద్యాకృషి చేయుచుండుట చూడుదున్నాము. అసమయమున వామె హిందీభాషకుఁగల ప్రాముఖ్యమును గుర్తెరింగి దాని నభ్యసించినచో మగవారికిని దానియొడ నభిరుచి కలుగును. ఇంటి హిందీపుస్తకములున్నపు డెట్లులైనను,

ఏవ్వుదైనను మగవాడు వానిని బరికింపకపోడు. తనకుఁగావచ్చును, తనవనిత చెప్పినపు డామె కొంతైనను హిందీపుస్తకములను సంగ్రహించుటలోఁ బురుషుడు తొలుతఁ బ్రయత్నింపకపోడు. హిందీ భాష చాలవ్యర్థకాలములో "హిందీ-తెలుగు వాచకము" లసాయముదలవ నెట్టివాంకైనను వ్యవంకృష్టివల్లనైనను సుసాధ్యమగుచున్నది. హిందీ మధురభాషయగుటచే దానిసంగతి యెక్కింత గుర్తించి నంతనే సమగ్రముగ దానిని గ్రహించు మత్సాహము తప్పకకలుగును. మహిళాములు తీవ్రమయలుపుచాగుగగుర్తించి వాతోధనల నిండుక యాలింతురుగాక!

—బులుసు వేంకటరమణయ్య.

సదాచారము మోక్షసాధనము:—

చూడుడు. గతిందిన కాలమును సింహాచలలోకము నేయుడు. కొన్ని విషయములయందు ఎంతో సందేహము: మరికొన్నిటియందంతో చీడర! ఇదియేమి చిత్రము! అతలాములు—కేవలమతలాములు—తాము నేయుచుండిన పాతకములకుఁదగిన శిక్ష నొందకపోవుట యటుండఁగా మీదు మిక్కిలి వానాటికి నెంతెంతయో సుఖమందులగునున్నారోక పంక! మరియొకపంకన! సాధువులు, దయాళువులు, కేవల పరోపకారకత్వయులు, కష్టము పెంటనే వేరొక కష్టమునొందుచు నెడతెనివితక బాధనొందుచున్నాడు. ఇట్టివారిం జూచునపు డిదేదో భగవానియొకడు చున్నదాయని తోచకమానదు. అది యటులుండవలక నైశ్వర్యమా-స్త్రీరామా!దానిమాట యడుగనక్కరయేలేదు." దాతను ముంగార్కబద్ధియేగదులక్ష్మి

కడులోధివానిని గొల్గించు" "మృష్టాన్న మోగగ్గ
హీమలవండును తివగలవారికి దిండిలేదు." అదేదో
కావడకమునఁ గాబోయి గొందరు అన్యశోకులు.
పొడము చారు చాలమందివారే నుమో! ఇక దుర్మా
యలో—నిరంతరనిరామయము!! ఈ విధముగా
వనకతవకలతో నిండియున్న లోకమును జూచుచున్న
కొలదియు దీనిగతి యంతేయేనెఱుఁగియున్నది. దోచు
యందును. "మరియు నేదియెట్లుచోయిన మనశేమి?
మనప్రభుకు తెలుజేదోమనది!" అనియు ననినందును.
నిజమే! మున్నూటికి నిజమే!! కాని యట్లునుకొనుట
బుద్ధిమాంద్యమే—మహా, ముఖ్యముగా నిట్టి
కోకాలలో. "విడి యెలాగు తగులఁబడిలేదేమి—
నాయేడు చేదోనాది" యని తప్పించుకొనుట
సరికాదు. అటులనుకొంట బుద్ధిమాంద్యమే!—
మరలఁ జెప్పిచున్నాను. నీ చేయవకతవకలనుగాంచి
మిక్కిలి కంటగించుకొనుచున్నావో అయవకతవకలు
నేటివియు నిన్నటివియుఁగావు! అనాదులు!! ఇది
యనాదులు!! ఇట్టి విషమవిషయముల పెట్టుల సరి
పెట్టికొనవలెనే అదియే తత్త్వదర్శి, శ్రమనడి తాను
తెలుసుకొని యిరురులకుఁ బలియఁజేయుచున్నాడు.
"ఇదంతా మడకు నాశనానికే" యని యలోచిం
చుట తప్పు—ప్రమాదకరమైన తప్పు!! ప్రపంచము
నీడనుకొనునట్లులేదు నుమా! ఇది ముఖముయమును
గాదు. "అయ్యో! వాబ్రహ్మకేమగును?—ఈనిర్వం
ధములెట్లు తొలగినును?—నాయాస్తులేమగును. ఎవరు
తించును." అను నీభయములను నీ పరిస్థితుల నెంత
మాత్రమును జక్కబరుచుఁజాలవు సరేకదా నీకు
మరింత చెరువును బెచ్చిపెట్టును. "రానిది రానే
రాదికదానున్నది కోరకున్న రానేవచ్చును."
నీవెంతచింత నొందిననుఁ "గానున్నది కాకపోదు"
కదా! అట్టిదానికై యాయేడుపు తెందుకు? ఈ
యక్కరకుమాలిన యేడుపులతో చుడువంటి శరీర
మును బాడుచేసికొందువా? "శరీరమాద్యంబులు ధన్య
పాదవం" అని నీవనుగదా? "బ్రతికియుండిన ముఖములఁ
బడయినయ్య" వనుట యబద్ధముగా నెందిరివా? సలదు

సలదు! అటులెన్నటికిని సలదు!! నీతోడిదే లోకము.
నీవుండిన, సర్వమునున్నదే! ఏదీ నీకొక్కచున్న
మునునీ—అప్పుడు నీకిది యెటులుండునో చూచు
కో! నీబిడ్డలు నీయొద్దికిఁ ద్వివను నీకు చికాకుగానే
యందునుగదా! ఇక తదితరప్రపంచమునూట
చెప్పవేల? అప్పుడేదియొనను నీకనవ్యామే!
కాబట్టి అక్కరకుమాలిన వేదాస్త్రములును విచార
ములును మనమన కంటించుకొని శరీరమును బాడు
చేసుకొనకుండువుగాక! అశోగ్యమే భాగ్యము.
సుఖములనువని యాశోగ్యవంతుల కాజ్ఞానునర్తన
ములైయుండును. నేనెట్లు బ్రదుకుదునను చింత
యేల? సుఖమునువది ద్రవ్యములోనే లేదు. మరి
యెచ్చటనుగూడ లేదు. అది కేవలము నీమనసునందే
యున్నది. సర్వమఖిలవాలమునునట్టి మనసును
ఎన్నడును జెడగొట్టుకొనకుండుటయే విశేషము.
మనను బాగుగనుండవలయునన్న, శరీరము కేవలమా
శోగ్యవంకమైయుండి తీరవలయును. ఈ యాశో
గ్యము విషయమున సేమాత్ర మశ్రద్ధ సేయరాదు.
ఒక్కవాటి మలబద్ధము చాలును—శరీరయంత్రమును
దబ్బించునీయును. దాన తీవ్రతనుంరయు దుఖ
భావముగును అయ్యో! తీవ్రతను నేమిటిదిగా
నెందిరివి తల్లి! బైకుంకపాళిలో మీదిగడవంటిదీ
మానవతీవితము. నెరియైన కట్టుబాట్లతో నీశరీరును
తోషించికోని తమ్ములమున మనమును బదిలచుంచికొని
దాని సహాయముచే బెనుబామును వచ్చించుకొని
చరమవదయును బ్రాపించుటయో లేక కట్టుబాటు
లకు లోబడక యొడలు పొడుసేపికొని తిమ్మల
మున నానాదికారములనొందిన మనసుయొక్క
దోర్బల్యముచేత "గోవింద"యని పెనుచాము నోటఁ
బడి యడుగంటుటయో—అనగా మోక్షమో సర
కమో ఈతీవ్రతమున కర్థము. ఇదెట్టిదియైనను మనసు
నకు లోబడియున్నది. "మనయేవ మనుష్యజాన్
కారణమ్ బంధమోక్షయోః" అట్టి మనసును నీవు
లోబరచుకొనవలెను. దానిలేది యెఱుఁగియును? కట్టు
దిట్టముగా దేహమును తోషించుకొనుట. మనసు

స్వాధీనమయ్యెనా మనము దేవతలతో సమానుల
మగుదుమనుటకు సంకయములేదు. స్వాధీనమనమ్మ-
లకు స్వాధీనముకాని దేదియులేదనుట సాహసము
కాదు. స్వారాజ్యము ననుభవించుచున్న మహాత్ముని
జూచుచునే యేన్నాముకదా! కాబట్టి ఆరోగ్యమే
మాత్రసాధనమని యెరుగుము. “ఏచ్చదుపడిలే
అచ్చదు” — “ఏదిపడిలే అది” — “ఏక్కడపడిలే
అక్కడ” — “ఏగుడ్డలతో పడిలే అగుడ్డలతో” తన
పద్దు అను నీ మొదలుగాగల నియమములను మన
పూర్వులు చేసియుండిరి. ఈ నియమములయందు
కోచములేన్న మరియొక యర్థములేదు; కాబట్టి
వాటిని బాటించుచుండరాదు. ఈ యాచారమే
ముక్తిసాధనమగుచున్నది.

ఏ పుట్టలో నే పామున్నదో!!

ఒక వైద్యుడు తన యంగడిలో గూరుచొని
యొండుగా నొక ‘రిక్త’వాడు వచ్చి, “అయ్యా,
యింకా దయరాదా! ఈ స్వల్పమువలె యిన్ని
మాట్ల త్రిప్పదనువా?” యని యింకేదో చదువ
సాగెను. వైద్యుడు చిరచిరలాడుచు నా కష్టజీవని-
లట్టి పోనీమనాని కొప్పుగించెను. పరి. మరునాడే
తన—కొట్టెవారి యెదుట రిక్తవాడు తన వాత్సల-
ము నిచ్చెను:—“అయ్యా, నా పేరు సతీశచంద్ర
రాయ్. నేను బి. యే. పరీక్ష నిచ్చితిని. కష్టపడి
ప్రతుకుటయందుగల గొప్పతనమునుగూర్చి “Dignity
of labour” అని అంగ్లేయభాషలో నొక గ్రంథమును
ప్రసాదించి. దాని ప్రతియొకటి యీ చాక్లర్ల మహా-
శయులు కొని దాని మూల్యమునకై ముహూర్త
వత్తు దిప్పి కుద కట్టు చేసినారు” అని. మేజ—
“బి. యే. పాసినవాడవు రిక్త లాగుచున్నావా?!!”
యద్దాయి—జేను. నే నొక్కడనే కాదు వాలోడి
వారు మరియెందరు నలుగురుకూడ నిదేవుత్తి నవలం-
బించియున్నారు.” కొట్టెవా రాశ్చర్యము కొందికేను
కొట్టివేసి.

గాంధీ—ఆరోగ్యము:—

ఆహారవిషయమునను, సామాన్యములగు జబ్బుల
విషయమునను చేసిన పరిశోధనలవల్ల కలిగిన ముప్పు

యేడుల స్వానుభవముతో, ఆరోగ్యవిద్యని యను-
గ్రంథమును చదివెట్లుడు ప్రాసీయున్నాడు. అం-
దులో తేయకు, కాఫీ, కోకో మొదలగు పానీయ-
ములందుగల మంచి చేడుగుల నధికరించి ప్రాసీన-
యధ్యాత్మములో చివరకు నా పానీయములు విష-
వంతములగుట నారోగ్యమును బాడునీయునని
నిష్కర్షగ తెచ్చుచున్నాడు. “ఈ వస్తువులలో,
పాలును చక్కెరయును కలుపకున్నయెడల, బలకర
మగునట్టి దేదియులేదు. వీటి కలవాటునడవకలు
వార మానుటకు నీలులేదు కాబట్టి యిది మత్తుపదార్థ-
ములనుట నిర్వివాదము. ఒక యిల్లాలు తేయాకు
కషాయమును నేవించి నేవించి చీర్లకత్తిని నోగొట్టు
కొని కుద కామరణాంతకరోవేదనకు లోనై బాధ
పడుచుండుట నే నెరుంగుదును. ఇంగ్లాండులో
బాటర్నీ మునిసిపాలిటీలో నొక చాక్లర్, “ఓరికో-
ధించి మాడగా మా జల్లలో వనేకమంది స్త్రీలకు
మెదడు చెడియుండుటకు కారణము, తేయాకు
త్రాగుడే” యని చెప్పెను. టీ త్రాగుదుమాలమున
నొడలు పాడుచేసికొన్నవారి నే నెరుదును.”
“కఫవాతములకు కాఫీ మంచి”దని కొందరుండురు.
కాని యిది రక్తమును నీరుచేసి దేహకత్తిని పాడు
చేయుట నెరుంగరు. అట్టివా రల్లపురసము నీల
త్రాగరాదని నే నడుగుచున్నాను. ఇది చాల మం-
దిది కదా కాఫీకంటే! కాఫీవలన గలుగు చేడుగున
కంటే మంచి అతితక్కువ.” కాఫీకి బదులుగా:—
మంచి బాగుచేసిన గోధుమ లొక కొన్ని చక్కగా
బాణలిలో తేయించి—యందుక మాచుకట్టు. వాటిని
తరువాత పొడిచేసి కాఫీపొడి వాడినట్లే వాడ
వచ్చును. ఇది కాఫీవలనెయుండును. పోయ్కో-
లేదు సాధారణముగా. నివ్వలమీద డిక్టాను నొక
మినిటువరకుంచి పాలును చక్కెరయు తేర్చుట
మంచిది. ఇది చవకకు చవక—ఆరోగ్యము తెరు-
చదు—రుచి రుచి. పై తెప్పబడిన గోధుమపొడి
“గాంధీకాఫీ” యను పేర దేశమునం దనంభ్యాకు
లచే వాడబడుచున్నది. సార్వికాచారములలో
గోధుమ యొకటి. వైద్యోద్రేకము చేయునని
యందురు కాని దాని వియనుడు చక్కెర చేర్చ
బడును కాబట్టి యీ బాధయుండదు.

న వ్యవసాయము

మంతులు:—మొదటివాడు! “మందరము”, అను
మాట వాక్యములో ఉపయోగించు?

మొ:—“మీ ముఖము మందర మైనది.”

మం:—భేష్, మందరవాడు! “మందరతరము”

రం:—మీ ముఖము పండుకోతిముఖముకన్న
మందరతర మైనది.

* * *

మరుపు:—దానాలన్నిటిలో గొప్పదానమేమిటి?

శిష్యుడు:—మైదానముండి, సురభిసార్యురి.

పాకల రాజామణి

రాజుడు:—అమ్మా, మికాయ కొనుక్కుంటాను
అదా ఇవ్వతూ!

పెల్లి:—అలా లేదు, మైదా లేదు. చీరకో.

రా:—పోనీలే నవ్వు ఇవ్వకుంటే నాన్న నడు
సతాను.

తి:—పాపం! మీ నాన్నదగ్గర మాత్రం ఉంది
కాబోలు. నన్ను పెల్లి చేసుకోవటంచేతనే ఈ
దబ్బంతా మీ నాన్నకు వచ్చింది.

రా:—అయితే అమ్మా నన్ను పెల్లిచేసుకోతూ!

పాకనాటి శ్రీ లక్ష్మీకామేశ్వరి

రంగన్న:—ఓరే, గంగన్నా నాకు కవిత్వం
చెప్పడమంటే మహా సరదాకాని నాకు రాదురా
దీనిదుంపరేనా!!

గంగన్న:—నాకు కవిత్వం చెప్పడం రానా
నిచ్చి, కాని నాకుచచ్చినట్లు ఎవరికీ తెలియదు.
నీకు నేర్పుతా చూడు. నేను చద్యములో చూడు

పాదములు చదువుతాను నీవు నాల్గవపాదం పూర్తి
చెయ్యి.

రంగన్న:—అలాగే

గంగన్న:—వీధిలో కుక్కలు మొరగిగా
మనసులో భయమెంతో వేసగా
నేను యిట్టకే చూసగా

రంగన్న:—(ఏమియుతోచక) గంగన్న నీ ముంద
మోసగా

గంగన్న:—ఓ, గాడినకొడకా!!

కే.యస్. ప్రకాశరావు

ఒక కొలాయివద్ద వీరుకొరకు వచ్చిన ఒక పురు
షుని, శ్రీ దూరముననున్న ఇంకొక శ్రీ చూచి,
వారివద్దకు వచ్చి, పురుషునితో, మీద్దరూ ఏమా
తాదు? అనినది.

పు:—మీ మిరుపురమానా! చెప్తుంటా నిను.
ఆ మనిషి అటునుండి, నేను ఇటునుండి ఇక్కడకు
వస్తే దగ్గరవుతాను. తిరిగి ఇక్కడనుండి నేనిటూ,
ఆ మనిషి అటు వచ్చితే దూరమవుతాను. అమనిషి
అటునుండి ఆ నందు తిరిగితే, నేను ఇటునుండి ఈ
నందు తిరిగితే మరుగతాను. తెలిసినదా!

పాకనాటి శ్రీ లక్ష్మీకామేశ్వరి

భార్య:—మొన్న హాయిరాయిరే తెచ్చినప్పటి
నుంచీ నీతిలకి చాలా అందంవచ్చింది. నేను చెప్పి
నట్టుగా వాడున్నానుమంటూ!

భార్య:—అవువండీ: బుద్ధిమాలితిస్తే సువాసన
పోతుందన్నారని నీలుకూడా విన్నవందా భద్రంగా
బుద్ధిపెట్టి వుంచాను. నిజంగా ఇప్పుడు నాకల
వెండ్రుకలు నిగనిగా మెరుస్తూ మెత్తిగా ఎంతో
రాగావున్నాయి సుమండీ!

తాయి రత్నమాల

గ్రంథ పరిచయము

శ్రీ ధర్మమూర్తి, శ్రీ కృష్ణమూర్తి.

శ్రీరామమూర్తి:—

ఈ మూడు గ్రంథములకును రచయిత మైలాపూరు పి. యస్. మైక్సూలులో నీనియరు తెలుగు పండితులుగానున్న గరిమెల్ల పత్తంగరావరి శర్మగారు. క్రానుపైజా 92 పుటలు, తెండవది 72 పుటలు, మూడవది 84 పుటలు. హిందువులకు ప్రభావశీలమైనది, పితృభోగములైనది, మోక్షసాధకములైన భారత భాగవత రామాయణములలోని సారమెల్లయు నీ గ్రంథములోనున్నది. కథలు ప్రతి హిందువానినూ బాలికయును అపశ్యమగ నెలుంగవలసినది గనుక గ్రంథకర్త ఇతివృత్తములలోని భాగములను తేనిదిగాని విడచిపెట్టుక మాక్కిరించి హారముపాలిక సందర్భముసారముగ స్రుచ్చి లిఖించినారు. వీనిని పఠించినవారికి ప్రధాన గ్రంథములను చదువవట్టి కొంత యేమియునుండదు సరేగదా, వీనిని పఠించుటవలన బాలురకు పెద్దవారయిన తరువాత ప్రధాన గ్రంథములను పఠించవలెనను నుతూపాలముకూడ మొదలగును. కైలి సాధారణవాచక పుస్తకముల కైలికంటె కఠినముకాదు. గూఢపదములెచ్చటను లేవు. నిర్దుష్టవ్యాసశేఖనములో తరచుగావగు సాధారణ సంస్కృతపదములు, అచ్చ తెలుగుపదములు వాని రూపరూపాంతములతో గ్రంథములలోనెల్ల గావనై కైలి కొక మార్గమును భారను గూర్చుచుండును. అపరూప వ్యాకరణ ముత్ర ప్రయోగములు అపరూపము. వాలుగైదు అరవతరగతుల విద్యార్థు లిట్టి గ్రంథములను పఠించినచో వారి విషయజ్ఞానము, చదవరిచయము, రచనాశక్తి మొచ్చి ఇతోధికోన్నత గ్రంథములను గావూను చేసుకొనుటకు మిక్కిలి సమర్థులగుదురు. గ్రంథకర్త విద్వాంసుడు, కవియు, అధ్యాపకుడునుగూడ అగుటచేత వ్రాయబడిన విషయము

లను ఎంచుకొనుటయందు, ప్రదర్శించుటయందు, చెప్పిక శయ్యయందుగూడ మిక్కిలి ప్రేమగ్రామము చూపివారని చెప్పవలెను. విద్యాకాఖాధికారులను, దానికి సంబంధించిన యితర యజమానులను వీనిని పాత్ర్యగ్రంథములుగ తీసుకొని ఆయా తరగతుల విద్యార్థులకు వీనివలన సంపూర్ణ ప్రయోజనము కలుగునట్లు చేయుదురు గాక యని కోరుచున్నాము. మైలాపూరులోనున్న అంలికా బ్రహ్మచారు వీనిని ప్రకటించినారు. వలలు క్రమముగా 4, 5, 4 అడాయి.

ఆత్మత్వాది:—

అనువాదములు కూడినట్లు ప్రభాకర శాస్త్రిగారు. క్రానుపైజా 92 పుటలు, వలరు 0.5-0లు. స్వర్ణీయ జితేంద్రవాఘుని కవిరము. అతని శోధత్తి, కారాగారప్రాప్తి, విరళవృత్తము, మరణము, తేలియులది కళిబరమువకు చేసిన నారవాదులు స్వచ్ఛమును కైలిలో వర్ణించబడినది. తెనాలి, కొమ్మూరి కాశివిశ్వనాథముగారు ప్రకాశకులు.

భారత విదుషీరత్నములు:—

గ్రంథకర్త కొదారి లక్ష్మీవారాయణగారు, అనిష్టంటు జి. సి. మైక్సూలు తురుమెల్ల. తెనాలి దగ్గర మోపట్టులోనున్న విదుషీసాహితీ సమితివారిచే ప్రకటనము. వలరు 0-4-0లు. గాడ్గి, మైత్రేయి, లీలావతి, విరాటాబాయి, మెల్ల, వెంకమాంబ మొదలగు 15 గురు చరిత్రలు క్రానుపైజా 84 పుటలలో ద్విస్త్రముగ నిమిడించి వ్రాయబడినది. నవలా జనంబున కనశ్యతకనీయంబు. పెక్కు గ్రంథములను చదివి నూత్నముగ వ్రాయబడినది. ఇది మొదటి భాగము. త్వరలో తెండవ భాగమునుగూడ ప్రకటించి గ్రంథకర్తగారు వారిలోకంబు నజ్జాననిద్ర నుండి మెల్కొల్పవలెనని కోరుచున్నాము.

అ. బ. బ. క. ము:—

1928వ సంవత్సరములో పెర్. డాక్టరు యస్. రాధాకృష్ణక ఎమ్.ఎ. గారు మాండ్లెస్టరు నగరము వందు హైందవ నాగరికతనుగూర్చి యిచ్చిన యోజనాస్వరములను కామరాజు మానుమంత్రిరావు గారు ఆంధ్రములోనికి చక్కగా అనువదించిరి. ఈశ్వరానధవము, మతముల సంఘర్షణము, హిందు ధర్మము గెండు భాగములు మొత్తము నాలుగు ఉపన్యాసము లిందున్నవి. (కామరైజు 218 పుటలు. ప్రాక్రతిచీ గ్రంథముల ద్వితీయమునుకూ. హిందువుల ఆచారవ్యవహారధర్మములు, వారి జీవితచరమావధి మొదలగు ఉత్తమవిషయమునుగూర్చి ప్రబల పరిశోధనముచేసి పాశ్చాత్యులనుగూడ చాటి ప్రాశస్త్యము నచ్చునట్లు రాధాకృష్ణక గారు సుస్థాపించి నాడు. ప్రాచీనాచారముల శృంఖలములు కావనియు, తదనువర్తులైన దానులను పరికించుటయు కారనియు, నవీకర్యక్రిస్థాంత్రమృవాదుల చర్యలైయు సమర్థననీయములు కావనియు, మానవుని మోహమునకు దర్శిల్పమునకు నైతికగౌరవము నిచ్చుట కిష్టము ప్రయత్నించుచున్నారనియు అతని ఉపన్యాసములవలన తెలియవచ్చును. వర్ణాశ్రమ ధర్మములయొక్క ఆపశ్యకత ఆర్థికదురాశలనుండి వైముఖ్యము, విద్యావివేచన వివేకపరులయందు గౌరవము, దీన నిమ్నజాతులయం దాదరము, ముముక్షుమార్గానర్థి, యిదియెల్లయు చేరి హిందూజీవనపథమును చున్నవని యీ గ్రంథపాఠకులు గ్రహించగలరు: హిందువులైన ఇట్టి గ్రంథములను చదివి సత్యమును జీవితాదర్శమును గ్రహించి, తదనుసరముగ వర్తించి తమ జీవయొక్క గౌరవమును రక్షించి ప్రయత్నింతురుగాక. ఆమవాద మెంత పశ్యమై, తెల్లమై వుచ్చమైయున్నదో తెల్పుటకు ఈ గ్రంథమును గూర్చి శ్రీ రాధాకృష్ణునిగా రిచ్చిన అభిప్రాయమే సాక్షి. ఈ గ్రంథమును తిట్టమాచేసి మానుమంత్రి రావుగారు ఆంధ్రులకెల్లరకు అమితతమగు సేవచేసివారనుటకు సందేహములేదు. చల రూ. 1-4-0లకు

మాత్రమే. నలవయవారు రాజమహేంద్రవరమునుండి
యీ గ్రంథమాలను ప్రకటింపించునట్లు హనుమంత
రావుగారికి వ్రాచి తప్పించుకొనవచ్చును.

కల్లు సారాయి కథలు

గంభీర క. జి. జి. నుండి, జోర్నల్లు.
క్రాస్మెన్ 27 ఫుటలు. వెల రు. 0.2-0లు. కల్లు
మొదలగు మద్యములు సేరిని, ఆరోగ్యమును, బుద్ధిని,
దేహమును ఎట్లు చెడగొట్టుకో మనోనిశ్చయము
వ్యారా వీనిని వివర్ణించినచో సంపాదము లెట్లు
పొనుచున్నో తెలుపు 12 చిన్నకథ లిందు గలవు.
బాలురకు విద్యానురక్తిలేని పెద్దవారికి ఇట్టి కథలు
విసుట కంతో మనోహరముగు కీతినున్నవి. చూడు
పిల్లలు, అలవాటు రామన్న, బుద్ధిగల మేక మొద
లగు కథలు మంచి వివేకమునుగూర్చును. జోర్నల్లు
మద్యపానవిషేధ సంఘమువారిచే ప్రకటితము. ఈ
రెండు జి. జేనియర్ (కళాసాధు బాధ్యులు
కడపజిల్లా) గారివద్ద ప్రతులు వెలకు లభించును.

వీరకరనాలము:—

క్రామరేణ 142 పుటలు. గ్రంథకర్త లైబ్రరీ
రంగాచెడ్డిగారు. పట. దు. 0.8-0 మ. పేరరచన
ప్రధానమగు చిన్న నవల. మాయూరధ్వజాదు, రణ
ముల్లు అదర్శకవీరులు. మొదటివాని రాజధర్మక్రియ
రెండవవాని దేశభక్తియు అద్వితీయములు. శిలవతి
త్యాగయు నిరుపమానము. యువకు లెల్లరకు నవత్య
మనీయము. గ్రంథములు ప్రాచ్యుమారు జనోపకారిణీ
సోమ్యవందు లభించును.

బండిగములున్న వే దేశభ కులకును:—

క్రాంతి 28 పుటల గేతమాలిక. గ్రంథకర్త
జి. సుబ్బయ్యగారు. పలయ. 0-4-0బ. దేశభక్త
సోదరుల కారాగారములోనుండి ఇడుములు, అహిం
సాధర్మ్యవిజయము ఇందలి విషయము. అంగకవి
వైరను (వాచిన చిల్లి యను కైదీ యను కావ్యము
దీనికి మూలము. వివిధ కవీంద్రుల ప్రశంసలు గాం

చివరి. ప్రతులు ప్రొద్దుటూరు భివానీ గ్రంథమాల వారివద్ద లభించును.

ధ్వజసంజయ విజయము:—

దెమిసెనె 84 పుటలు. గ్రంథకర్త చాలకవి వేమూరు సుందరరామకవిగారు. పంచమవేదాంతర్గత సైంధవవధ ఇందలి విషయము. అభిమన్యుపరాక్రమ ఘట్టమతి రమణీయము. అయిదంకముల మహోపాసనాటకము. శైలిమృదుమధురము.

పల్కే భాసారము:—

క్రామసెనె 88 పుటలు, గ్రంథకర్త శ్రీయత అదిభూడి సోమనాథరావుగారు. భగవల్కే భాసారము, భారతకథాసారము, శ్రీహనుమల్కే భాసారము, శ్రీరామాకథాసారము, శ్రీకృష్ణకథాసారము, అను అయిదుభాగములు. ఒక్కొక్కభాగము 25 శ్లో. గీ. పద్యములు. సుందరభావములు, మధురశైలి, సదాచర్యములతో శోభిల్లుచున్నది. ప్రతులు 1/40 మైలాపూరు బహారుకోట్లవనున్న గ్రంథకర్తగారివద్ద లభించును.

లక్ష్మీకారదా సుభాషితము:—

క్రామసెనె 80 పుటలు. వెల రు 0-8.0 లు. ఇది మానవీడు లక్ష్మీకారచాగ్రంథమాలవారి తృతీయ పుష్పము. కొల్లాపురమునందు స్నేహలతా కవిభా సంఘమువారిచే ప్రకటితము. లక్ష్మీకారదలనాబరగు శ్రీమతులు గిడుగు లక్ష్మీకాంతమ్మ, జోన్నలగడ్డ కారదాంబగార్లు దీనిని రచించిన కవయిత్రులు. సటీకాతాత్పర్యము. లోకోత్తలగు ఉపమానములతో కూడిననీతులు గల 300 పద్యము లిందుగలవు. ప్రతి నీతిని ఒకఉపమానముతో లక్ష్మీకాంత వచించిన వేరొకయుపమానముతో కారదాసతి సమర్థించును. లక్ష్మీకాంత కారదాసతికిని కారదాసతి లక్ష్మీకాంత కును విదుషీమణుల జ్ఞానాభివృద్ధికొర నీతిలను చెప్పించుదురు. ఉపమానములు కొన్ని ప్రకృతి గతములు, కొన్ని పురాణసంగ్రహితములు, మరికొన్ని అనుభవసంగ్రహితములు. శైలి మనోజ్ఞము. ధార

ధారాళము. పదములును ప్రయోగములును చురుకైన గ్రాంథికములు. అంగవాదులుల కెల్లరికి పదకృతపతన ముపసనీయములు. ఇంటింటను ఆలరార తగినదియను ప్రతి పాశాలయందును ఉన్నతమధ్యమ తరగతి విద్యార్థిమల సమిక్తము నియమించు చగినదియై యున్నది. ఈరకము గ్రంథ మిది యొక్కటియే యున్నదనుట అతిశయోక్తిగాదు. భాస్కరశతక మును మరపించుచుండును, ఇట్టి గ్రంథములను రచించి వారీలోకమున కాదర్శ ప్రాయులగుచున్నందుకు కవయిత్రిద్వయమును మాన్యపద్యపూర్వకముగ నెంతయు ఆభినందించుచున్నాము.

నిర్వచనభారతగర్భ రామాయణము:—

దెమిసెనె 88 పుటల పద్యకావ్యము. వెల రు 0-8.0 లు మాత్రము. గ్రంథకర్త శ్రీయత రావి, పాటి లక్ష్మీవారాయణగారు. ఈగ్రంథమునంగల 126 పద్యములలో మరి 128 పద్యములు గర్భితములై యుండియున్నది. అసలు పద్యములు రామాయణార్థమును గర్భపద్యములు భారతార్థమును తెలుపును. ఇది యొకమాత్రమును ద్వ్యర్థకావ్యము కాదు కాని రచించుట కంతకంటెను నూడ కష్టతరమగు ద్వంద్వకావ్యము. పూర్వవిట్టిపద్యములు ప్రబంధములలో నచ్చటచ్చట మచ్చుకు వ్రాసితివారు. ఇట్టి దోకకావ్యము అందునను నిర్వచనద్వంద్వ కావ్యము వ్రాయుట కవిగారి అసమాన ప్రజ్ఞను ఓపికను చాటుచున్నది. నువ్వనీధ కవిశిఖామణుల యొక్కయు శతావధానులయొక్కయు ప్రశంస బడసినది. ప్రతులు వెలయువారు గుంటూరుజిల్లా గురుబాలలో నుండు కవిగారిపేర వ్రాసిన బడయ గలరు.

తర్కసంగ్రహము:—

క్రామసెనె 92 పుటలు వెల రు 1-0-0 శ్రీమదన్నం ధట్ట పండితకృత గ్రంథమునకు చాక్రద ములుగు విశ్వేశ్వరకాష్ఠ్రి యర్. వి. యం., హెచ్. పి. వి. యన్ గారు రచించిన అంద్రభాత్పర్యయోగము.

చరకమనీషి కాఖ్యా యోగ్యేద మత విచరణ సహితము. మనలో చరీతులొంగుబడ్డాధిమతము ఇంగ్లీషులో వుండే బాబిల్స్ తెలుసును కాని సంస్కృతములో ఉండే హిందూదేశీయమైన తర్కశాస్త్రముంటే యేమిటో తెలియదు. దీనికి కారణము అది మన పాఠశాలలలో చెప్పబడుటయే, మన ఆంధ్ర భాషలోని కమనదించుటకుంటున్నది యేమిటి. తర్కశాస్త్రము సంకేతవిశేషము సత్యవిరూపణ ములకొరకు వలసినది. ఆకాస్త్రమెంత పరిపక్వమైన సత్యమంత పరిశుద్ధమైనదగును. దీనిని పశం దినచారికి ప్రాచ్యపాశ్చాత్యశాస్త్రవిధానములభేదము, ప్రాచీనుల ఆశేషశేషాదీ ప్రతిభ అనుచూడనత్యంత గోచరించకమానము. కాస్త్రమింత పెద్దదైనను కొంచెము మూత్రములలోను 1 పటములోను నిమిడి జ్ఞాపకముందుకొనుటకు సాధ్యము చేయబడినది. ఈ గ్రంథమునం దిమూత్రములు సతాత్పర్యముగనున్నవి. చటుముగూడగలదు. తెనాలిలోనున్న ఇండియను మెడికల్ స్ట్రీటువారిపల్ల ప్రకటించబడినది. పండిత యిష్ట. రామలింగయ్యగారు ప్రకాశకులు.

లోకలుబోధుః—

ఇదియొక మాషుప్రతిక. ఇప్పటికప్పుడే ఒక సంపుటము పూర్తియై రెండవసంపుటపు 1 వ సంచిక మీ మాషములో ప్రకటించబడినది. రాజ్యాంగపద్ధతిని గూర్చి కొన్ని వ్యాసములందు క్రమముగా ప్రకటించబడును. మొట్టివ్యాపము మేసంచిక యందున్నది. గ్రామసాఖరీయివాహులు, కొలకారములను గూర్చి రెండు చక్కవివ్యాపములున్నవి. ఇవి కాక స్త్రీల దింగు అద్దరులు సర్కులరులు రత్నములును, సహకారవినియోగపల తిరుమలలును గూడ గలవు. చందా సం 1 కి రు 2-0-0 లు. తూర్పుగోదావరిజిల్లా కడి శేక్వరపురమునుండి ప్రకటించబడుచున్నది.

అగ్ని కు ల ప్రబోధిని:—

అగ్ని కుల శ్రీయ మహాసంఘము తరపున బందరు రామనాయుడు పేటనుంచి పెదసెంగు పెంకటవాగా యుగారిని సంపాదకత్వమున ప్రకటించబడుచున్న

మాసప్రతిక. ఈ మాససంచిక సంపాదకీయము వందు బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మసర్వమును నిర్మూలించుటకు బ్రాహ్మగణతోద్యమము కొంత కృషి చేసినను, చెన్న, కుమ్మరి, యెరుకలి మొదలగు స్వల్పబ్రాహ్మణులకు చేయూతనిచ్చుక ప్రత్యేక కులసాంఘికతత్వములను జై నయ్యములను మేయయన్నండుకు క్షుతికాధిపతులు చింతించుచున్నాడు. జప్తిమహాస్థి సరియైన క్రమమున పునర్నిర్మించుట దేవేవి యా యా గ్యా య ము తొలుగునని వారి ఆశయము. వివిధవార్తలు వ్యాపములు, సభల నివేదికలు మొదలగు వానితో క్షుతిక మంచి ప్రబోధనంతముగనున్నది. చందా సం 1 కి రు 2-0-0.

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు కళాశాల తెలుగుసంఘము:—

ఇదియొక త్రైమాసికప్రతిక. శ్రీయుత పింగళి లక్ష్మి కాంతకవికారు సంపాదకులు—కళాశాలపరిశోధక విద్యార్థులు బ్రాయు ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శ వ్యాసములతో మిగుల గంభీరమైన పండిత బాసవకనీయమై యుండును. మాస్తిమాసపు సంచిక యందు శ్రీవాధుని కళాకాళము, శేషనకపిండ్రుడు, వాటకవిమర్శనము, దశమహారవర్తిత కాలనిర్ణయము మొదలగు విషయములు/చర్చించబడినవి.

ఆంధ్రభూమి:—

ఇదియొక సప్తమాసికప్రతిక. సంపాదకులు శ్రీయుత ఆంధ్ర కేషోరీరావుగారు, బి.ఏ, మదరాసు, చేపేరి ఆంధ్రభూమి ముద్రకాలయమునుండి మేమాసములగాయకు నిలువడుచున్నది. ఆంధ్రజనాభివృద్ధి కమగుణులగు ప్రధానసమస్యలు కొన్నిటిని ఇది విమర్శన చేర్చింపఁ బూనికొనినట్లు మేసంచికను పడిచినచారికి విశదముకాగలదు. భారతి, గృహ లక్ష్మి మొదలగు క్షుతికలవలె ఇదిమాడ ఆధునిక కవిమహారులు బ్రాయువాటికలు చిన్నకథలు చవ్యములు మొదలగువానితో సమ్యుక్తమై కళలు గ్రమ్ముచున్నది. సంవత్సర చందా రు 3-0-0లు. నిజాల్గు ఆంధ్రులీ క్షుతికాకీరమనుకు తగిన చేయూత కోసగి దిరంజీవిని చేయదురుగాక!

సంపాదకీయములు

జీవచైవతము

8-6-22 తేదీని గుంటూరు జిల్లా మం
తెనవారిసాలెము గ్రామములో నూతనముగ
కట్టబడిన శ్రీ గాంధీవిజయవిలాస మను పుర
మందిరము సాయంకాల మారుగంటల
వేళను శ్రీయుత దేశోద్ధారక కాశీనాథుని
నాగేశ్వరరావు పంతులుగారిచే తెరువబడెను.
పిమ్మట తత్ప్రింగణమున సుమారిరువది
గజముల పొడవుగల సీమెంటు స్తంభమును
జనులెల్లరు మోతులతోను కప్పలతోను
జయజయ ధ్యానములు చెలరేగ పైకెత్తి
నిలబెట్టి దానికి ప్రాణప్రతిష్ఠాపనము చేసిరి.
తరువాత మహాత్ముని సీమెంటు విగ్రహము
సత్కుత్సాహ సంరంభములతో నా స్తం
భము మీదికెత్తి వేదోక్తమంత్రములతో
రాత్రి రెండు గంటల సమయమున ప్రాణ
ప్రతిష్ఠచేసిరి. ఈ సత్కర్మ కథ్యర్థులు దేశ
భక్త కొండ వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు.
పేరెన్నిగకన్న దేశసేవకపుంగవులు, భక్తులు
గాను ప్రేక్షకులుగాను వచ్చి దర్శించిరి.
పత్రఫలపుష్పాదులు విగ్రహమున కర్పింప
బడినవి. మహాత్ముని నిత్యజీవితము ఆధునిక
తాకిక పౌరజీవితమున కాదర్శమైనదనుటకు
సందేహములేదు. అతని సత్వదీక్ష, నీతిపరా
యణత, అకుంతితవిశ్వాసము, నిష్కామ

కర్మాచరణము మొదలగు సుగుణములు
అనన్యసామాన్యములు. ఈకాలపు తాకిక
జీవనములో అట్టి ఆశయములు కలిగియుం
డుటయు తదనుగుణముగ వర్తించుటయు
దుస్సాధ్యమని చెప్పవలెను. నిరుత్సాహ
యుతులు పరిహాసరతులు, వ్యతిరేకతత్వ
శీలురు హోరాహోరున నట్టి సంకల్పములను
తెగడి భంగము కలిగించుచుందురు. అట్టి
తటి నాత్మశక్తిని కుదుటబట్టి యుండు
కొనుట దైవికలక్షణము కాని మానవ
సాధ్యమగు పనికాదు. మహాత్ముని సెప్పెం
బరు ఉపవాసమును మే మాసపు టుపవాస
మును అతని ఆత్మవిజయమునకు నిదర్శనము
లనుట కాటంకములేదు. తద్విజయనూచ
కముగ ఈ స్తంభమును విగ్రహమును నెల
కొల్పబడి ప్రతిష్ఠింపబడినవని శ్రీయుత వెంక
టప్పయ్య పంతులుగారు తమ యధ్వర్య
కోపన్యాసమున నుడివీరి. కాని యీ స్తం
భమును విగ్రహమును కేవలము విజయ
నూచక చిహ్నములకంటె నెక్కువ పవిత్ర
మై స్థిరమైన తత్వమును ప్రపంచమునకు
చాటకమానవు. మహాత్ముని జీవితము
సామాన్య మానవజీవితమునంటిదే యని
భావించుట పాడిగాదు!!

“సామాన్యుడనుకోకు మతని—దైవ
సంకల్పముర వానిజనన మీయవని||
విసురా నా ప్రియసహోదరుడా”

యని జానపదునిపదము. దైవమనునది
అననుగోచర ఆత్మైకానుభవసాధ్యతత్వ
మాత్రమేయైనను అపూర్వగుణ శక్తులతో
కోభిల్లి మానవశరీరమును దాల్చి భూమిపై
నవతరించి ధర్మసంరక్షణమార్గమును ప్రజా
సముద్ధరణోపాయమును చూపి లోకమును
తరింపఁజేయుచుండక మానదని గీతావాక్య
ము, హిందూమతవిశ్వాసము. ఇట్టియొక
మహాత్ముడు దైవమనుట కేమి యాటం
కము గలదు? మనలో కొందరికి నమ్మకము
కుదరకపోవుటకా, నమకాలికుని మహా
త్వము నెవ్వ రెప్పుడు గుర్తించిరి? హిందూ
దేశములో నేడు దైవతములై విగ్రహ
ములై వెలసి పూజాపునస్కారము లందు
చున్న వ్యక్తులన్నియుగూడ తమ జీవిత
ములోకంటె తదనంతర ముత్తరోత్తర గౌర
వములంది దేశమంతట దేవాలయములు
కట్టించుకొనినవారే. ఇట్టి గౌరవము మహా
త్మునికి తమ జీవితకాలములోనే లభించుట
అతని నిర్వక్రప్రజ్ఞకు నిదర్శనము. అతను
దైవమేయైనచో అతని సంకల్పములన్నియు
నీడేరి లోకము సంస్కరింపబడినదా యని
కొందరు అనుగవచ్చును. లోకమట్లు సం
స్కరింపబడనిచో అది లోకముయొక్క
ప్రారబ్ధవిశేషముగాని యతనిలోని లేశము
కాదు. ముందు ముందు గ్రామగ్రామము
నను అతని విగ్రహములు, దేవాలయములు,
పూజలు, నమస్కారములు, మొక్కుబడులు

మొదలగునవి హిందూదేశములో సర్వ
సామాన్యములు కాగలవు. అందు ప్రథమ
స్థానము మంత్రనవారిచాలెమునకు లభించుట
ఆ గ్రామస్థుల పుణ్యమనవలెను. మరియు
ఈ దైవము తక్కిన ముప్పదిమూడుకోట్ల
దేవులవలె సచ్చీలము, భక్తి, ముక్తి
యొసగి భక్తుల కోరికల నీడేర్చుటమాత్రమే
కాక తద్భక్తులను దేశభక్తిపరులుగను,
అహింసాచరుణులుగను, ప్రజాసేవాపరాయణు
లుగను, లోకకళ్యాణకారులుగను నొనర్చు
ననుటకు సందేహములేదు. ఇట్టి మహా
త్కార్యమునకు దేశోద్ధారక దేశభక్తుల
వంటివారు ప్రథమాధ్యర్థులుగనుండుటయు,
పురమందిరప్రాంగణమున నీ ప్రతిష్ఠాపనలు
జరుగుటయే మా అభిప్రాయము సత్యమైన
దనుటకు ప్రబలతరతార్కాణము.

స్త్రీల కోరికలు

లండనులో ఈస్టిండియా సంఘమువారి
యెదుట శ్రీమతి బీగమ్మ నవాజుగారు ఉప
స్యసించుచు శ్వేతవస్త్రసూచనల ప్రకార
మున్న స్త్రీ వోటరుల సంఖ్య చాల తక్కు
వనియు, రాష్ట్రీయశాసన స్త్రీ వోటర్లు కనీ
సము లోభియును కమిటీవారు సూచించి
సంతమందియైన నుండవలెననియు, ఛెడరలు
సభ వోటర్ల సంఖ్యకూడ హెచ్చించవలె
ననియు చెప్పిరి. శ్రీమతి రామారావు సతి
గారు స్త్రీలు తొలినుండియు సాంఘిక
ప్రాతినిధ్య సిద్ధాంతమునకు ప్రతికూలురని
చెప్పిరి. శ్రీమతి రాజకుమారి అమ్మతక్కేరు
గారు స్త్రీలకు తగిన ప్రాతినిధ్యములేనిదే
కావలసిన సాంఘిక సంస్కరణములుగాని

విద్యాసంస్కరణములు కాని జరుగనేరవని సెలవిచ్చిరి. అఖిలభారత స్త్రీసంఘపు మూడు ప్రధాన సంస్థల తీర్మానములను వీరు మువ్వురును బలపరిచిరి.

మఱొక సందర్భమున శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు చెప్పినట్లు పురుషులు బానిసలై యున్న దేశములో స్త్రీలు స్వతంత్రులు కాగలుగుదుమని చాంఛించుట యెడమావిలోని జలమున కాళించుటవంటిదేయైనను, దేశీయపురుష ప్రతినిధుల కోరికలను ప్రభుత్వమువారు నిరాకరించినను స్త్రీల కోరికలనైన నీదేర్చినచో సంతోషంపని పురుషు లీ దేశమున లేరు. ఎవరెన్ని యాడికలనాడిపోసినను హిందూదేశమునందు స్త్రీలయెడలనున్న గౌరవమును మార్తభావమును దేవతాభావమును విదేశములలో నరుదు. సాశ్చర్యదేశపు స్త్రీలయెడలకంటె హిందూదేశములో స్త్రీలయెడల కొన్ని నిర్బంధము లెక్కువగనున్నను, అవ్వీకూడ వారియెడలగల గౌరవవిశేషమువల్లనే విధించబడినవని సనాతనులుకూడ అందుకే కాని స్త్రీలు హినులని కాని వారి జీవనమును హేయము చేయుదమను తలంపుతో ఆ నిర్బంధములు విధించబడినవని కాని వారంగీకరించరు. కలకంతకంతి కన్నీరొలికిన సిరియంటునుండ నొల్లదని యిప్పటికిని ప్రాజ్ఞతైనవా లెల్లరు నిచ్చట వారి యడుగులకు మడుగులాత్తుచు అతిసున్నితముగ మెలగుచున్నారు. ఇట్టియెడల ప్రభుత్వమువారు కూడ వారియెడల నట్టిభావమునే చూపి వారి వోటర్ల సంఖ్యను పొచ్చించి, సమిష్టి

ప్రాతినిధ్యమునిచ్చి సంస్కార మార్గములు సాధ్యమగునట్లు చేయుదురు గాకయని కోరుచున్నాము.

చదువులా—నంసారములా?—

హిందూదేశములో స్త్రీవిద్యయొక్క అవశ్యకతనుగూర్చి చర్చించు దినములు గతించినవి. దేశమంతటను బాలికాపాఠశాలలు, యువతీవిద్యాయములు, వేసంగి సంగీతతరగతులు, హిందీశిక్షణములు ప్రభుత్వమువారివల్లను, స్థానికసంస్థలవారివల్లను, అసభికారలోకహితసంస్థలవల్లను జరుపబడుచున్నవి. నుప్రసిద్ధకవయిత్రులు, వ్యాస లేఖకలు, ఉపన్యాసకర్తృలు ఆంధ్రదేశమునఁ గూడ వెలయుచున్నారని ఋజువుపరచుటకు మాగృలక్ష్మి వ్యాసాదికములే సాక్ష్యము. ఇదిగాక స్త్రీలు బహిరంగసభలలో ఉపస్థితింపబడుచున్నారు. స్థానికసంస్థలయందును శాసనసభలయందును పాల్గొనుచున్నారు. నాటకరంగమున రాజించుచున్నారు. త్యాగముచేసి వెనుగొంకక జైల్లయందు ప్రవేశించుచున్నారు. ఉన్నతోద్యోగములు పురుషులతో తుల్యముగ నిర్వహించుచున్నారు. స్వతంత్ర భారతదేశములో వీరింతకంటె వేయిరెట్లకువ ప్రతిభతో విరాజిల్లగలరనుట కావంతయు సందేహములేదు.

అయినను స్త్రీల కెట్టి విద్యయొసంగవలెననువిషయమున నింకను తర్కవతర్కములగుచున్నవి. గృహసామ్రాజ్యమునకు స్త్రీచక్రవర్తిని యనుట కామె కొనంగబడినఁ గృహిణీ విరుదమే సాక్ష్యము. క్రిందు మీదుబడినను పురుషు డీసామ్రాజ్యమును

నిర్వహించ గలుగుట దుస్సాధ్యము. పైకి పోయి పెద్దయిద్యోగములను నిర్వహించు వనితలైనను ఇంటికివచ్చి తద్వ్యవహారములను తామే చక్కదిద్దుకొనవలెను కాని పురుషుని పాలబెట్టినచో ఆసంసారము లరాచకములై అసౌఖ్యమున కాలకాలములు కాకమానవు. కనుక స్త్రీలకు ఉన్నత విద్యకంటె గృహ నిర్వహణ విద్యయే యెక్కువ అవశ్యకమని అనేక స్త్రీవిద్యాభిమానుల ఆశయము. ఎట్టి విద్య స్త్రీల కొనంగఁబడవలెనను విషయమునుగూర్చి స్త్రీవిద్యాసంఘమువారే నిస్సందేహముగ తమ అభిప్రాయమును వెలిబుచ్చియున్నారు. గృహనిర్వహణవిద్యయను నవమున తమ కే కొంచె మక్షరజ్ఞానమునో సాహిత్యజ్ఞానమునో మప్పి, కుట్టుపని, వంట, చిత్రకారితనము మొదలగుపనులతో నాలుగుగోడల మధ్యను కాలక్షేపము చేయుటకై త్రోసివేయబడుటకు వారంగీకరించరు. తక్కిన అన్ని విషయముల యందువలె విద్యావిషయమునఁగూడ తమకు పురుషులతోపాటు సమానత్వముండి తీరవలెననియు, నమస్తవిధములగు విద్యలు తమకుకూడ గణపఁబడవలెననియు, పురుషులతోపాటు నమస్త ఉద్యోగములయందును తమకుఁ గూడ స్థానముండి తీరవలయుననియు వారు తీర్మానించి ఆందోళనము చేయుచున్నారు. ఇందు వివరీతమేమియును లేదు. విద్యాభితురాండ్రై నస్త్రీలు గృహనిర్వహణమున కెందుకును పనికిరాకున్నారని యనేకులు దృష్టాంతరములైతి మాపించుచున్నారు. ఇది విద్యావిధానలోపము కాని ఉన్నతవిద్య యొక్కలోపము కాదని మనము గుర్తించ

వలెను. ఆధునికీశ్వర విద్యావతులగు యువతులు కొందరు విద్యాగర్వి దూషితలై గృహలక్ష్మ్యములేక పైపెత్తనములయందే యెక్కువ అసక్తిని జూపించుచు విలాసలోలలై తిరుగుచున్నారని కొందరందురు. ఇది కొంతవరకు విదేశాచారానుకరణఫలము కాని విద్యాఫలము కాదని మనము గుర్తించుటలేస్స. మనదేశ సంప్రదాయానుసారము వారి కున్నతవిద్య నేర్పి ఉన్నతోద్యోగమున కవకాశమొసగినచో ఇట్టి దోషగు లెప్పుగా తొలగిపోవునని మావిశ్వాసము. భారత దేశము, దాని ప్రతిభాగౌరవములు మొదలగు నవి వారి కొనగఁబడుచుండు శాస్త్రీయ జ్ఞానమంతటితో బాలుచేర్చి చెప్పుచున్నచో వారు సత్పౌరులును సద్బుధులును గూడ కాగల్గుదురనుటకు సందేహములేదు. కేవల పాశ్చాత్య విద్యావిలాసితలలో గల యీ షల్లోపముల నెత్తి గోరంతలు కొండంతలుగా ఉగ్గడించువారు అట్టి దోషములు స్త్రీలలో కంటె అట్టి పురుషులలోనే యెక్కువగా గలవను సంగతిని మఱువరాదు. సవ్యమగు జాతీయ విద్యావిధానమొక్కటియేస్త్రీపురుషులలోఁగల యిట్టి లోపములను తొలగించునుగాని ఉత్తర విద్యానిరోధ మెంత మాత్రమును అట్టి లేకములను తొలగించఁ జాలదని దేశీయులను మేము హెచ్చరించుచున్నాము. ఇట్టి జాతీయవిద్యావిధానమును మన మవలంబించితిమేని స్త్రీలు సంసారము కొరకు చదువుకాని చదువుకొరకు సంసారమును కాని విసర్జించ నక్కరలేకుండ రెండును చక్కగ నిర్వహించఁగలరని మనము రూఢిగ నమ్మవలెను.